

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И
БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

РЕГИОНАЛЕН ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ
НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН
ЗА ПЛАНИРАНЕ ЗА ПЕРИОДА 2007-2013

София, декември 2005 г.

Списък на използваните съкращения

СЪКРАЩЕНИЕ	ДЕФИНИЦИЯ
ААМР	Американска агенция за международно развитие
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БТПП	Българска търговско-промишлена палата
БНБ	Българска народна банка
ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
ДБТ	Дирекция "Бюро по труда
ДМА	Дългосрочни материални активи
ЕБВР	Европейска банка за възстановяване и развитие
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗЧАВ	Закон за чистотата на атмосферния въздух
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
КАВ	Качество на атмосферния въздух
МСП	Малки и средни предприятия
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
НЕМ	Национална екологична мрежа
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НОПРР	Национална оперативна програма за регионално развитие
НИОКР	Научно-изследователска опитно-конструкторска разработка
НПО	Неправителствена организация
НПР	Национален план за развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСМВ	Национална система за мониторинг на водите
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОПЛ	Общопрактикуващ лекар
ОЕТК	Общоевропейски транспортни коридори
ПСОВ	Пречиствателни станции за отпадни води
ПС	Пречиствателни станции
ПЕПЖИ	Поделение за експлоатация и поддържане на железопътната инфраструктура
ПДК	Пределно допустима(и) концентрация(и)
ПРООН	Програма за развитие на Организацията на обединените нации
ПФ	Предприсъединителни фондове
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
ПИМП	Първична извънболнична медицинска помощ
РЗОК	Районна здравноосигурителна каса
РИМ	Регионален исторически музей
РСР	Регионален съвет за развитие
РПР	Регионален план за развитие
РЦВ	Район(и) за целенасочено въздействие
РОУКАВ	Район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух
СИМП	Специализирана извънболнична медицинска помощ
СК	Стопанска камара
СЦ	Стратегическа(и) цел(и)
ТГС	Трансгранично сътрудничество
ФПЧ	Фини прахови частици
ЮЦР	Южен централен район

СЪДЪРЖАНИЕ:

Въведение	5
1. Анализ на социално-икономическото развитие и екологичното състояние на Южен централен район за планиране	7
1.1. Население и демографска ситуация	11
1.2. Икономическо развитие на Южен централен район за планиране	15
1.2.1. Растеж и секторна структура	15
1.2.2. Състояние на научно-изследователската и развойната дейност, технологиите и иновациите в регионален разрез	30
1.2.3. Заетост	34
1.3. Социално развитие на Южен централен район за планиране	36
1.3.1. Безработица	36
1.3.2. Доходи	38
1.3.3. Здравни услуги	39
1.4. Фактори, определящи растежа, заетостта и конкурентността	43
1.4.1. Човешки ресурси	43
1.4.2. Предприемачество	51
1.4.3. Развитие на услугите, подкрепящи бизнеса	52
1.4.4. Инвестиции	53
1.4.5. Техническа инфраструктура и транспортен достъп	55
1.4.6. Култура	69
1.5. Опазване на околната среда и оценка на екологичния риск	74
1.5.1. Качество на атмосферния въздух (КАВ)	74
1.5.2. Райони с нарушени екологични качества на водите	74
1.5.3. Качество на почвите	77
1.5.4. Отпадъци	77
1.5.5. Шум	77
1.5.6. Биологично разнообразие	78
1.6. Териториално развитие и социално икономическо сближаване на териториите	80
1.6.1. Териториално-урбанистична структура и селищна мрежа	80
1.6.2. Трансгранично сътрудничество	85
1.7. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите	87
2. Визия, стратегически цели, приоритети и мерки на ЮЦР за планиране	88
2.1. Визия	89
2.2. Стратегически цели	89
2.3. Приоритети и мерки за развитие	91
3. Райони за целенасочено въздействие в ЮЦР	127
4. Индикативна финансова таблица	132
5. Организация на системите за управление, наблюдение, оценка и контрол	134
5.1. Институционална организация на системата за управление изпълнението на РПР на ЮЦР	134
5.2. Наблюдение, оценка и актуализация на РПР	136
6. Прилагане на принципа на партньорство	138
7. Предварителна оценка на РПР на ЮЦР 2007-2013	141
8. Приложения	152

ВЪВЕДЕНИЕ

За целите на регионалното планиране със Закона за регионалното развитие¹ на територията на Република България са обособени шест района за планиране. Съгласно закона², „Районите за планиране се формират на основата на областите в зависимост от географското им разположение, икономическото им развитие, броя на населението им и перспективите им за развитие.” Районите за планиране не са административно-териториални единици по смисъла на Закона за административно-териториалното устройство на Република България. Административно-териториални единици в България са областите и общините, които имат територия, граници, население и административен център. Районите за планиране имат само наименование и териториален обхват.

Районите за планиране, като второ ниво на Номенклатурата на териториалните статистически единици (NUTS), са основен обект на планиране, програмиране и мониторинг по Цел 1 на Структурните фондове на Европейския съюз.

Регионалният план за развитие представлява основният планов документ, дефиниращ политиката за устойчиво социално-икономическо развитие на Южния централен район за планиране в съответствие с целите и приоритетите на националната политика за териториално сближаване, чрез преодоляване на между-регионалните неравенства и вътрешно-регионални различия.

Регионалният план за развитие е разработен за седемгодишен период от 2007 – 2013 г., като съвпада с периода на действие на Националния план за развитие, Националната оперативна програма за регионално развитие и общинските планове за развитие.

РПР се разработва на основание на чл.11 (1) от Закона за регионалното развитие.

Регионалният план определя дългосрочната визия за развитие на Южния централен район за планиране, стратегическите цели и приоритетите на политиката за регионално развитие в един от шестте планови региона на РБългария. С разработването и приемането на РПР се определят и:

- изпълнимите мерки за постигане на стратегическите цели и приоритети за развитие на ЮЦР;
- основните източници за финансиране на мерките заложиени в плана;

¹ Обнародван ДВ, бр.14 от 20.02.2004 г.

² Закон за регионалното развитие, чл.6 (2), ДВ, бр.14 от 20.02.2004 г.

- редът и начинът за осигуряване на публичност и прозрачност на плана;
- основните индикатори за мониторинг на плана.

С приемането на РПР се определя и териториалният обхват на обособените райони за целенасочено въздействие в рамките на района за планиране. Районите за целенасочено въздействие са по-ниски териториални равнища за реализация на регионална политика със специфичен инструментариум при разрешаване на сходни проблеми.

РПР е мястото, където се срещат двата подхода на планиране: подходът “отгоре” и подходът “отдолу”, транспонирайки целите и приоритетите на НСРР на регионално ниво, в съответствие със специфичните регионални условия, и отчитайки местните характеристики и потребности, отразени в областните стратегии и общинските планове за развитие.

Основните източници за финансиране на програми, проекти и дейности на регионално ниво са два: средства на Структурните фондове на ЕС и държавния бюджет на РБългария за съответната година, чрез финансирането на инвестиционната програма за развитие на районите за целенасочено въздействие на МРРБ.

Разработването на РПР е в съответствие с техническото задание, предоставено от Възложителя – МРРБ и методическите указания за разработване на регионални планове за развитие. Стратегическата част на плана е съобразена и с изготвената към 30 юли 2004 г. “Концепция за регионално развитие на Южен централен район за планиране”, разработена на основание решение на Съвета за европейска интеграция. При анализа на социално-икономическото развитие и екологическото състояние на района е използвана официална статистическа информация, генерирана от органите на статистиката, съгласно Закона за статистиката, и информация, набирана от други институции, организации и лица, имащи отношение към развитието на Южния централен район.

РПР на ЮЦР е разработен в сътрудничество с Регионалния съвет за развитие и при прилагане принципа на партньорство на всички негови етапи. Идентифицирани са ключовите заинтересовани страни и са проведени консултации с областните управители на територията на района за планиране, с представители на местната власт, на деконцентрирани структури на централната държавна администрация, синдикални и браншови организации, неправителствени организации и обединения на бизнеса.

1. АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ

Южният централен район за планиране е разположен в южната част на Република България. На север граничи със Северния централен район за планиране, като централният дял на Стара планина се явява естествена северна граница на района; на изток граничи с Югоизточния район за планиране, на запад – с Югозападния район за планиране и на юг – с Република Гърция и Република Турция. На територията му са разположени шест области – Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Стара Загора и Кърджали, в които влизат 69 общини.

Релефът е изключително разнообразен – от високи планини до низини и речни долини. Тук са разположени голяма част от Стара планина и Родопите, както и целите Средна гора и Сакар планина. Ниските части на района обхващат Горнотракийската низина и задбалканските котловинни полета, които са формирани около водосборните басейни на р. Марица и р. Тунджа. Областите Кърджали и Смолян са разположени в планините, а останалите съчетават високи планински вериги с низини с обработваема земя.

Релефът предполага сериозни различия в **климата** на отделни части на района. Планинските части на района естествено се отличават с ниските средни температури (0,2 градуса по Целзий на вр. Ботев, 9,6 градуса – в Смолян), ниска максимална абсолютна температура (17,8 градуса на вр. Ботев), ниско средно атмосферно налягане, по-висока средна влажност на въздуха (вр. Ботев – 80%, Смолян – 74%), високи стойности на валежите (892 мм в Смолян, 699 на вр. Ботев). В низините се отбелязват по-високите средни температури, по-високите максимални абсолютни температури, по-ниска влажност на въздуха. В района на Пловдив и Пазарджик, обаче, имаме съществено по-ниски минимални абсолютни температури, чиито стойности са подобни на стойностите, отбелязани на високопланинските върхове, като единствено минималната абсолютна температура, регистрирана на вр. Мусала (-23,1 градуса) надвишава леко регистрираната в Пловдив (-22,8 градуса).

Почвената покривка в ЮЦР е тясно свързана със специфичното съчетаване на скалната основа, особеностите на релефа, посоката на радиалните движения на земната кора, климатичните условия и дейността на човека, които обуславят значителното

разнообразие на почви в региона. Те могат да се характеризират като: *дълбоки почви* в низинните райони с почвени типове: типични канелени горски почви, излужени канелени горски почви, излужени смолници, псевдоподзолисти почви, алувиално (делувиално) ливадни почви, блатни (хидрогенни) почви, засолени (халоморфни) почви; и *плитки почви* в хълмистите и планинските райони с почвени типове: хумусно-карбонатни почви (плитки и литосоли), плитски канелени горски почви (с ранкери), кафяви горски почви (с ранкери), кафяви горски почви с хумусно-карбонатни почви.

Основните реки, които протичат през територията на ЮЦР, са Марица, Тунджа, Арда, Стряма, Сазлийка и други, около които са разположени долини с обработваема земя. Водосборните басейни на всички основни реки, с изключение на р. Тунджа, са на територията на ЮЦР.

Южен централен район обхваща около 27 516 кв. км, което представлява почти четвърт от територията на страната – 24,79%. С оглед множеството планини, които принадлежат към района, е закономерно, че процентът на земеделските земи в ЮЦР е едва 48,42%, като далеч изостава от повечето от останалите райони за планиране по този показател, с изключение на ЮЗР. Също така нисък е относителният дял на обработваемите площи от общата квадратура земеделските земи – само 73,62%, което също се дължи основно на планинския характер на много от частите на района. По този показател районът също чувствително изостава от останалите райони за планиране, с изключение на ЮЗР.

В рамките на плановия район се наблюдава сериозна диспропорция при относителния дял на земеделските земи от общата територия, като области Пловдив, Стара Загора и Хасково имат почти два пъти по-висок относителен дял от останалите. Подобно различие се наблюдава и при относителния дял на обработваемите земи от общата земеделска площ, като предимно планинските области Кърджали с 43,7% и Смолян с 51,31% значително изостават от останалите, напр. Стара Загора – 83,36%.

За сметка на това относителният дял на поливните площи от обработваемата земя в ЮЦР надхвърля една четвърт – 25,61%, което е почти двойно повече от останалите райони за планиране и ясно показва по-високото равнище на развитие на земеделието в Южен централен район.

Сериозна диспропорция има и при отделните области при относителния дял на поливните площи от обработваемите земи. В Пазарджишка и Пловдивска област той

надхвърля 40%, което от своя страна, е от два до три пъти повече от останалите, като в Смолянска област дори няма поливни площи.

Горите са важен ресурс на ЮЦР, с който той далеч превъзхожда останалите планови райони, с изключение на ЮЗР. Те заемат 47,3% от територията му. Сериозни различия се наблюдават и в рамките на самия район, като Смолянска и Пазарджишка област разполагат със значително по-голям горски фонд от останалите области.

Полезни изкопаеми. В Южен централен район се намират и добиват най-разнообразни минерални суровини: въглища, рудни и нерудни полезни изкопаеми и минерални води. От рудите главно значение имат медните, полиметалните (добиват се главно олово и цинк), железните, мангановите и др. Рудоносните области са Старопланинската, Средногорската и Родопската металогенни зони. Основно добивано гориво в района са лигнитните въглища. Главните находища са в югоизточната част на Горнотракийската низина и при Димитровград. Нерудните полезни изкопаеми са висококачествени глини, перлити, фелдшпати, каменна сол, скални строителни материали (гранити, риолити, сиенити, мрамори, варовици, мергели, доломити). Районът е изключително богат на минерални води, разпространени главно в района на Родопите и Средногорието.

Фиг.1. Административни-териториална структура на Южен централен район за планиране

Таблица Области в ЮЦР за планиране (2003 г.) – основни показатели

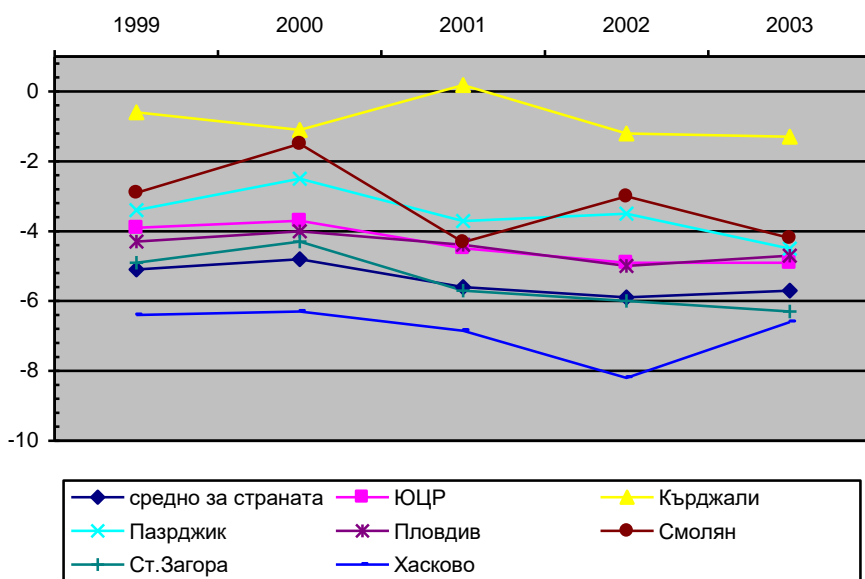
Области в района	Територия 2000 г. (кв. км)	% от територията	Население 2003 г. брой	% от населението	Гъстота на населението (ч/кв.км)	Обработваема земя 2003 г.	Населени места	Градове
Р България	111001,9	100%	7801273	100%	70,3	6,4	5333	246
Южен централен район	27516,2	24,8%	1944382	24,9%	70,7	5,0	1511	63
Кърджали	3209,1	11,7%	161002	8,3%	50,2	3,7	470	5
Пазарджик	4456,9	16,2%	303246	15,6%	68,0	4,0	117	13
Пловдив	5972,9	21,7%	710958	36,6%	119,0	3,9	215	17
Смолян	3192,8	11,6%	135029	6,9%	42,3	3,2	242	8
Стара Загора	5151,1	18,7%	364051	18,7%	70,7	6,7	206	10
Хасково	5533,3	20,1%	270096	13,9%	48,8	8,8	261	10

НСИ, текуща демографска статистика

1.1. НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКА СИТУАЦИЯ

Населението на Южен Централен район за планиране към 31.12.2003 г. наброява 1 944 382 души, което представлява 24,9% от общото население на Република България. С най-голям брой население в рамките на района за планиране се откроява област Пловдив – 790 958 души, което е над една трета (36,6%) от населението на района. С най-малък брой население са области Смолян (135 029 души) и Кърджали (161 002 души), съответстващо на 6,9% и 8,3% от населението на района за планиране. Населението във всички административни области на Южен централен район в периода 1999 – 2003 година намалява. Най-силно намалението е изразено в областите Смолян (-1,35%) и Хасково (-1,0%) Основните причини са течащите миграционните процеси (в по-голяма степен за Община Смолян) и отрицателният естествен прираст. Като цяло Южният централен район следва средния темп на спад на населението в страната (-0,6%). Най-слабо е намалението на населението в областите Пловдив (-0,25%) и Кърджали (-0,6%). Най-голямо намаление на населението се наблюдава в Община Карлово, като причината за това е промяната на териториалния и обхват и отделянето на гр. Сопот и едно от съставните и села в самостоятелна община.

Естественият прираст през периода 2001-2003 е със стойности (-4,9 ‰) близки до средните за страната (-5,7 ‰). Във всички области на района за планиране

естественият прираст е отрицателен, като в области Хасково (-6,6 ‰) и Стара Загора (-6,3 ‰) стойностите са по-неблагоприятни от тези за страната.

Фиг.2. Динамика на естествения прираст, НСИ

С по-благоприятни стойности на естествения прираст е единствено област Кърджали (-1,3

‰), но тенденцията и при нея е регресивна. В рамките на района за планиране 4 общини имат положителни стойности. Това са: Кричим (3,7 ‰), Ракитово (2,4 ‰),

Джебел и Неделино (0,0 ‰). Основната причина за отрицателния естествен прираст е влошената възрастова структура на населението, водеща до намаляване на относителния му дял в репродуктивна възраст.

Вътрешната миграция в района за планиране има отрицателни стойности, които се запазват през последните години, но тя е с по-малък интензитет в сравнение с останалите райони. Изключение е Югозападният район, където е концентриран вътрешномиграционният поток и стойностите са с позитивна тенденция (виж Приложение 1.1.4)³. Южният централен район привлича миграционни потоци, основно от Югоизточния и Северния централен район, като същевременно генерира такива към Югозападния район (виж Приложение 1.1.5.)⁴. Възрастовата структура на мигрантите е основно в диапазона 10 – 39 години. Тенденцията в развитието на миграционните процеси в района е към концентрация на населението в по-големите стопански и административни центрове, главно поради по-големите възможности за работа и образование за сметка на по-малките градове и селата.

Гъстота на населението в Южния централен район е със стойност, близка до средната за страната (70,7 д/кв. км) и заема второ място след Югозападния район (103,9 д/кв. км), който е най-гъсто населен. Областите в териториалния обхват на района имат значителни различия. Най-слабо населени са Смолянска (42,3 д/кв. км), Хасковска (48,8 д/кв. км) и Кърджалийска (50,2 д/кв. км) области. Близки до средните стойности за страната и района са Старозагорска (70,7 д/кв. км) и Пазарджишка (68 д/кв. км) области. Най-гъсто населена е област Пловдив (119 д/кв. км). Общини с гъстота на населението под 20 души на квадратен километър в района за планиране са: Маджарово (8,1 д/кв.км), Ивайловград (9,4 д/кв.км), Батак (10,2 д/кв.км), Лъки (13,1 д/кв.км), Опан (15,5 д/кв.км), Брезово (17,6 д/кв.км), и Гурково (18,7 д/кв.км). Най-гъсто населените общини са: Пловдив (в състава на общината е единствено гр.Пловдив, което прави общината несравнима с останалите от района), Пазарджик (196,6 д/кв. км) и Стара Загора (162,7 д/кв. км).

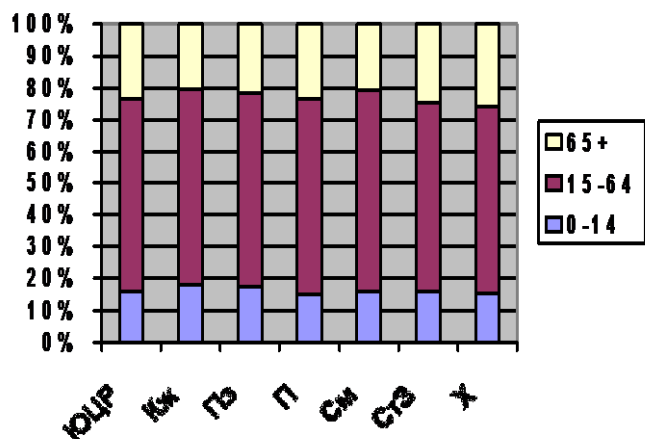
Структурата по пол на населението не се отличава от средната за страната. Наблюдава се превес на жените над мъжете. На всеки 100 мъже се падат по 106 жени. Няма големи вътрешни различия, с изключение на област Пловдив, където на всеки 100 мъже се падат 108 жени. В рамките на отделните области по-големи отклонения съществуват в общините Стамболово (124 жени на 100 мъже) и Минерални бани (111

³ Районите, областите и общините в България, 2003, НСИ.

⁴ Виж 3.

жени на 100 мъже) от Хасковска област, Черноочене (116 жени на 100 мъже) от област Кърджали и общини Брезово и Павел баня (113 жени на 100 мъже) съответно от област Пловдив и област Стара Загора. В пет общини от района мъжете имат превес над жените. Това са общините Доспат (96 жени на 100 мъже) и Борино (97 жени на 100 мъже) от област Смолян, общини Лъки и Джебел (97 жени на 100 мъже) съответно от област Пловдив и област Кърджали и Община Батак (99 жени на 100 мъже) от област Пазарджик.

Фиг.3. Възрастова структура на населението по области към 31.12.2003 г.

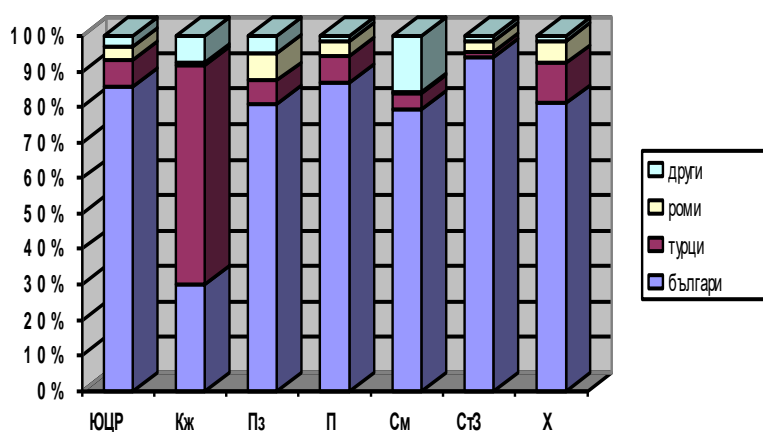

Възrastовата структура на населението в областите от района за планиране е неблагоприятна. Нараства броят и делът на възрастното население за сметка на това от младите генерации. Възrastовата структура на населението в Южния централен район е напълно идентична с тази за

страната. Между областите в района съществуват вътрешни различия. Най-благоприятна възрастна структура в рамките на района притежава област Кърджали, като съществени различия между общините в областта не съществуват. Област Пазарджик има параметри на възрастна структура, близка до тази на Кърджали, и съответно по-добра от параметрите за страната, но съществуват значими вътрешни различия. От една страна, общините Лесичово, Стрелча и Белово имат нисък дял на населението под 15 години и концентрация на население във възрастната група над 65 г., а от друга страна общините Ракитово, Пещера и Велинград имат параметри значително по-добри от средните стойности за страната. Останалите области в района имат стойности, близки до средните за страната, като трябва да се отбележи неблагоприятната ситуация в общините Опан, Брезово, Калояново, Хисаря, Съединение, Братя Даскалови, Маджарово, Тополовград и Баните.

Тенденцията на регресираща възрастна структура води до увеличаване на **коэффициента на зависимост на възрастното население**. Към края на 2003 г. Южният

централен район има стойности на коефициента на възрастова зависимост (24,6%), близки до средните за страната (24,9%). С най-слаба зависимост на възрастното население е област Смолян (20%), където се намират и общините с най-ниските стойности на показателя за целия район – Доспат (14,8%), Неделино, Златоград, Мадан и Рудозем (около 16%) и област Кърджали (20,4%). Община Пловдив също има благоприятни стойности (17,7%), и поради голямата и тежест в рамките на района за планиране, частично компенсира неблагоприятните стойности на области Хасково (29,2%) и Стара Загора (26,4%). С екстремно висока степен на зависимост на възрастното население са общините Опан (90,7%), Братя Даскалови (72,2%) и Брезово (72%). Тенденцията на нарастване на стойностите на този показател ще доведе до повишаване на разходите за социални услуги в бъдеще време.

Фиг. 4. Етническа структура на населението в ЮЦР.⁵

Етническата структура на населението според резултатите от преброяването на населението от 2001 г. е следната: българската

етническа група обхваща 86% от общото население на района, турската етническа група – 7,5%, ромската – 3,8%, като “други” се самоопределят 2,8 % от живеещите в областите в обхвата на района.

Вътрешнорегионалните различия са посочени във Фигура 4. Най-голяма концентрация на население от турската етническа група има в общините от област Кърджали, където тази общност съставлява 61,9%, а в Община Черноочене е 97,3% от общото население. Същевременно в тази област делът на ромската етническа група е едва 0,8%, като делът на тази група е по-нисък само в област Смолян – 0,5%. Делът на населението от турската етническа група, освен в общините от област Кърджали, е над 50% и в общините Минерални бани, Стамболово и Борино. Най-висок относителен дял на население от ромската етническа група има в общините Николаево (25,4%),

⁵ НСИ, Резултати от преброяване на населението, 2001 г.

Перущица (23,4%), Ракитово (22,5%) и Мъглиж (21,7%). Най-висок е дялът на самоопределилите се като “други” в област Смолян (15,6%).

Анализът на демографското развитие на Южния централен район налага следните основни изводи:

- Южният централен район в много голяма степен покрива средните стойности на демографската ситуация в РБългария.
- Населението е неравномерно разпределено върху територията, като най-слабо населени са планинските и периферни области и общини по границата с Р Гърция.
- Възрастовата структура на населението е от регресивен тип. Намалява трудоспособното и репродуктивното население на района.
- Съществуват известни вътрешнорегионални различия, които не са силно изразени, както вътрешнообластните такива, характерни за области Стара Загора, Пловдив, Хасково и Пазарджик.
- Демографската ситуация е относително благоприятна в област Кърджали, където възрастовата структура на населението е най-добрата в района и естественят прираст е най-близо до позитивните стойности.
- Налице е концентрация на население от турската етническа група в област Кърджали и отделни общини в останалите области на района.

1.2. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ

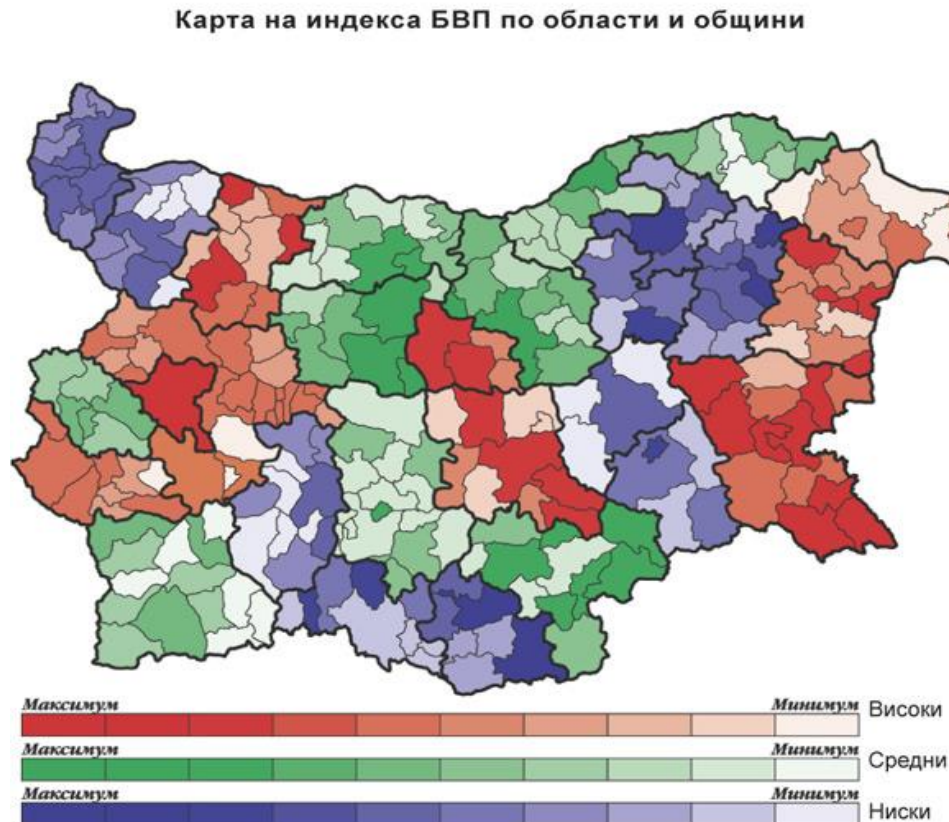
1.2.1. Растеж и секторна структура

БВП като най-агрегиращият икономически показател показва тенденция на икономически растеж за периода след 2000 г. – както като цяло, така и разпределен на глава от населението. Агрегиращият БВП за ЮЦР през 1999 г. представлява 21% от общия за страната и е на второ място по принос към общия БВП след Югозападния район за планиране. Този относителен дял в общи линии се запазва през целия анализиран период, като през 2003 г. той е 20,3% от общия БВП за страната. Лекият спад се дължи основно на нарасналия дял на Югозападния район за планиране. За периода 1999-2003 г. ръстът на БВП е близо 40% (Вж. Таблица 1.2а.), но в текущи цени, преизчислени в евро, което означава, че реалните темпове на растеж на икономиката на

ЮЦР са в рамките на българското стопанство като цяло, отчитайки стойностите на дефлатора за този период.

Зад тази тенденция обаче се крият доста диспропорции между отделните области в Южен централен район (Вж. Приложение 1.2.1.). Единствената област от ЮЦР, която по показателя БВП на човек от населението има стойности над средните за страната, е област Стара Загора, която е на трето място в страната след София-град и Враца. На другия полюс е област Кърджали, която завършва дъното на класацията по този показател – 2624 лв. на човек от населението за 2002 г. Като цяло обаче ЮЦР се очертава като район с най-ниски стойности на този показател за периода след 1999 г. Това, от една страна, се дължи на по-слабо изразената негативна демографска тенденция в сравнение с останалите райони за планиране по отношение на смъртност и раждаемост, а от друга – преобладаваща е вътрешнорайонната мобилност на населението пред миграцията към други райони, което не води до рязко намаляване на населението в ЮЦР.

Фиг. 5. Карта на индекса на БВП по области и общини
Източник: Национален доклад за развитието на човека – България, 2002 г., ПРООН

В структурата на брунтната добавена стойност се наблюдава запазване позициите на индустрията в стопанството на ЮЦР (с дял от около 1/3 в общата структура). Същевременно аграрният сектор губи позиции за сметка на сектора на услугите. Вътре по области обаче различията са значителни и тенденциите са разнопосочни, което означава, че все още преструктурирането на областните икономики продължава.

Индустриалното производство има най-голямо значение за областната икономика на Стара Загора, където секторът дава над 50% от БДС. Най-малко е значението на индустрията за областните икономики на Хасково, Кърджали и Смолян – около 1/5 от БДС се дължи на промишлеността в тези области.

Селското стопанство винаги е имало важно значение за ЮЦР. Приносът му за БДС е по-висок от средния за страната. Най-малко значение то има за област Стара Загора – едва 10,6% от БДС дава селското стопанство. На другия полюс е Смолянска област, където почти ¼ от БДС се дължи на аграрния сектор. Значителна е ролята на селското стопанство и в икономиките на областите Кърджали и Хасково, където около 1/5 от БДС се формира в този отрасъл.

Секторът на услугите в ЮЦР повтаря тенденциите, валидни като цяло за страната, а именно – към нарастване на неговия принос в БДС. Тази тенденция не е валидна изцяло единствено за област Стара Загора. Приносът за областната икономика на услугите е едва 39,1% за БДС като цяло, въпреки че се наблюдава слаба тенденция на нарастване.

Индустрия

Машиностроене

В Южен Централен район съществуват около 500 малки и средни предприятия, в които е застъпен почти целият спектър на машиностроителната промишленост. Преобладаващият брой предприятия е от “Производство на машини и съоръжения”, в които най-важно място заемат машините и съоръженията за хранително-вкусовата промишленост, металорежещите машини, пречиствателна и опаковъчна техника, хидравлични и пневматични изделия, селскостопански машини. Преобладаващият брой дружества произвеждат: хидравлични и пневматични изделия, лагери, подемно-транспортни машини без асансьори (кранове, кари), хладилно и вентилационно оборудване, пречиствателна техника, опаковъчна техника, машини за

селското и горското стопанство (трактори, мотофрези), обработващи машини (фрезови машини, шлифовъчни машини, универсални стругове, дървообработващи машини), машини и оборудване за преработка на храни, напитки и тютюн, бойна техника и въоръжение, домакински уреди.

В района функционират дружества за производство на: резервоари, цистерни, вани и подобни съдове за газообразни вещества и течности, изковки, шамповки, скрепителни елементи, пружини.

Една малка част от машиностроителните дружества произвежда части и принадлежности за автомобили и за техните двигатели.

На територията на ЮЦР има изградени и няколко леярски мощности, които обслужват преди всичко производството на хидравлични изделия, металообработващи машини, кари.

С най-голям относителен дял произведена и реализирана продукция от обема на машиностроителния сектор на ЮЦР е производството на хидравлични и пневматични изделия. Седем дружества (общо 11 за страната) произвеждат изделия, които се вграждат в електро- и мотокари, подемно-транспортни съоръжения, селскостопански, пътно-строителни и металорежещи машини.

Обхватът на приложимост на хидравличните и пневматични изделия ги определя като особено значими за развитието на целия сектор “Машиностроене”. Тази продуктова структура определя добрата конкурентноспособност на всички хидравлични и пневматични изделия и високата експортна насоченост (над 80%).

За всички дружества от тази група са необходими иновации за извършване на сериозно продуктово обновление в посока усвояване на пълната гама от продукти.

Сериозно присъствие в ЮЦР има групата за производство на машини и съоръжения за хранително-вкусовата промишленост. “Хранинвест-Хранмашкомплект” АД – Стара Загора със своите десет поделения на територията на района (вкл. гр. Хасково) е най-голямото дружество. Продуктовата му структура обхваща бутилираща техника и винопроизводство, оборудване за консервната промишленост, оборудване за млекопреработващата промишленост, оборудване за тютюнева промишленост, оборудване за хлебарската промишленост, оборудване за консервната промишленост и др. Голям процент от произведената продукция на тази група дружества е предназначена за износ. Дружествата са сертифицирани или в процедура по получаването на ISO 9000.

За групата дружества е от голямо значение създаването на усъвършенствани продукти, т.е. придобиване на иновационни продукти. Това ще заздравя пазарните им позиции и ще създаде предпоставки за увеличаване на конкурентноспособността на изделията от хранително-вкусовата промишленост.

На територията на ЮЦР присъства и производството на бойна техника и въоръжение. Тяхната принадлежност към машиностроителния сектор е безспорна. Без да се разглежда подробно дейността им, можем твърдо да маркираме в перспектива създаването на множество иновационни продукти за тази група изделия.

Производството на обработващи машини е съсредоточено в редица предприятия, които произвеждат специализирани инструменти и технологична екипировка.

Всички дружества от групата се нуждаят от продуктово обновление, с цел повишаване на конкурентноспособността си.

Електротехника и електроника

В Южен централен район е добре развита електротехническата промишленост. Тя е представена с почти всички подотрасли: електрически апарати ниско напрежение; акумулатори; кабели и проводници; електродвигатели; осветители; електрически съоръжения (в т.ч. ел. табла и др.); електродомакински уреди.

Преобладаваща част от фирмите са малки или средни. Единици са големите фирми с персонал над 250 души. Голяма част от фирмите в електронния сектор насочват усилията си към проектиране и производство на средства и системи за автоматизация.

Преобладаваща част от новорегистрираните фирми са “малки” – от типа “гаражни”- и произвеждат малки изделия, които не изискват скъпоструващо оборудване, или извършват услуги в областта на електротехниката.

Поради загубата на пазари и липсата на финансови средства за инвестиции електронната промишленост в района вече е слабо представена.

Голяма част от новосъздадените частни фирми от областта на електрониката се занимават предимно с внос и в най-добрия случай – със сглобяване на изделия, производство на отделни модули за доокомплектоване на системи, разработка на приложен софтуер, инженеринг и сервиз.

Разглеждайки основните производствени дейности на фирмите от електротехническата промишленост в региона, се наблюдава следната тенденция:

основната част при създаването на изделията се явяват подготвителните мероприятия т.е. предварителната подготовка.

Парфюмерийно-козметична промишленост в Южен централен район

В Южен централен район са разположени над 90 % от парфюмерийно-козметичните фирми в България. Извън обсега на района остават 3 от големите козметични дружества и няколко средни и малки предприятия. В Южния централен район е съсредоточено цялото производство на етерични масла в страната, което се счита за най-уникалния подсектор на българската промишленост. Това се дължи на факта, че в района се намира Розовата долина, където благодарение на уникалното съчетание на климат, почва и технология на преработка, се произвежда най-висококачественото розово масло в света.

В Розовата долина 25 града и села и 30 000 души са свързани с отглеждането и преработката на широка гама етерично-маслени култури, от които се произвеждат етерични масла, конкрети, екстракти, абсолюта, резиноиди и розова вода.

Годишното производство на розово масло и други етерични масла възлизат съответно на 700-800 кг. и 23-25 х. т., като 95% от продукцията е насочена за експорт. Розовото масло се прилага основно в парфюмерията, козметиката и малка част – в медицината.

Общите площи на розовите градини са около 20 000 дка., като голяма част от тях са над 20-годишни. Като основен проблем се откроява необходимостта от насърчаване производителите на етерично-маслени култури за засаждане отново на съществуващи полета и градини.

Индустриалната картина на Южен централен район, изведена от анализа и Приложената „Секторна структура по области”⁶, притежава следните характеристики:

- Засилване, макар и слабо, на “тежестта” на хранително-вкусовата промишленост, което е за сметка на някои други индустриални отрасли. Производството на разнообразни хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия заема около 1/4 от общия размер на промишлената продукция. Традициите, специализацията и местната суровинна база са факторите, които противодействат срещу критичното свиване на икономическата активност в този сектор на стопанството на района.

⁶ Виж приложение 1.2.20.

- Металургията (предимно производството на цветни метали), както и производството на химически продукти и пластмасови изделия; на хартия, издателски и полиграфични изделия; на шивашки изделия; на текстил и трикотаж са производства с относително устойчив темп на развитие, с търсена от пазара (външен и вътрешен) продукция.
- Машиностроенето (металолееене и металообработване), добивната промишленост, производството на електротехнически машини и оборудване губят значимостта си на структуроопределящи икономиката на района отрасли.

Иновации⁷

Един от основните проблеми на българските фирми в периода на преход е тяхното ниско технологично равнище. Проблемът за иновационната активност на родните компании е актуален преди всичко поради това, че е необходимо средство за оцеляването и развитието на предприятията както от частния, така и от държавния сектор. Заедно с това тя е и необходимото условие за превръщането им в конкурентноспособни пазарни структури.

77% от фирмите в ЮЦР се самофинансират в областта на иновациите и това предполага, че стратегията им е продукт на вътрешна преценка и идеи. Основен източник за финансиране на иновациите в преобладаващата част от фирмите, според изследване на фондация “ПИК” (2003 г.), са техните собствени средства. Самофинансирането на нововъведенията обаче по-скоро води до отрицателни последици, отколкото да е носител на положителни моменти. Важна особеност на нововъведенията във фирмите, които разчитат на собствените си ресурси, е относително скромният им мащаб и отсъствието на внедрени разработки от глобален характер. Ограничеността на средствата обуславя и още една особеност – постепенния характер на иновационните проекти. Неслучайно доминирането на продуктите иновации е свързано до голяма степен със структурата на финансовите източници.

В редица случаи фирмите комбинират няколко източника на средства в разнообразни форми. За малките дъщерни предприятия използването на собствените ресурси за иновации се съчетава с инвестиции от компанията-майка. Финансирането на

⁷ Вж. Фондация “Приложни изследвания и комуникации” - Регионална иновационна стратегия за ЮЦР”, С., 2004 г.

иновациите за сметка на нов външен собственик (в това число и чуждестранен) все още не е разпространено сред изследваните компании.

Наличната информация не позволява да се направят еднозначни изводи за стимулите за основните инвеститори по отношение на иновациите. Може да се предположи, че държавата в лицето на централните и местните органи на управление влага средства за иновации, които обаче предимно трябва да решават социални проблеми (създаване на нови работни места, поддържане на жизненоважни или стратегически сектори на икономиката и пр.). Интересите на банките, частните и “криминалните” инвеститори са почти съпадащи – получаването на краткосрочна печалба. При цялото многообразие на външни източници за финансиране може да се отбележи една доминираща черта, въпреки новите тенденции, забелязвани напоследък, а именно, че се запазват “непрозрачните” отношения между фирмите и кредитиращите иновационни практики организации, вкл. и поради конфиденциалност на информацията, свързана с конкуренцията.

Механизмът на взаимодействие между фирмите – потребители на иновации и организациите, предлагащи иновации, в ЮЦР до голяма степен е разрушен. Много отраслови институти или са прекратили своето съществуване, или работят в режим на оцеляване и не изпълняват перспективни разработки, в резултат на което влиянието на отрасловите науки върху иновативните производствени практики и минимално. На свой ред много предприятия ликвидираха своите научно-изследователски и опитно-конструкторски звена. Все пак старата система, генерираща иновации, не се разпадна напълно, особено що се касае до селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост: силата на взаимоотношенията между фирмите и научните институти и организации варира в доста широк диапазон – от пълната липса на контакти до съвместната работа над проекти. Общото правило е обаче малките предприятия и тези с чуждестранно участие да не провеждат собствени НИОКР, а да придобиват готово ново оборудване, лицензи, технологии или да адаптират задгранични образци и конструкторски и технологични решения.

Иновационната дейност в изследваните фирми в ЮЦР (фондация “ПИК” – 2003 г.) е нарушена от редица въздействащи вътрешни и външни фактори изразяващо се в следното:

1. Липсата на нормативни облекчения за фирмите, стремящи се към иновативно развитие и иновационна наситеност на дейността;

2. Липса на единна методология за анализ и отчитане резултатите (ефективността) от използването на иновациите и развитие на иновационната дейност;

3. Липсата на национална иновационна политика;

4. Недостатъчно предлагане на пазара на специализирана информация (литература, проекти, проучвания и др.).

Въз основа на резултатите от анализа може с известни уговорки да се направи изводът, че на сегашния етап на развитие на бизнеса, иновациите не са основният и определящ фактор за конкурентноспособността на Южен централен район.

Селско стопанство

Обработваемите площи в региона на Централна Южна България са 20,3% от обработваемите площи в страната. Това е една пета от площта, годна за земеделско производство. Посевните площи са по-малко от една пета. За сметка на това площите, заети с трайни насаждения са почти една трета от трайните насаждения в страната

Естествените тревни асоциации заемат 17,8 % от ливадно пасищния фонд на страната.

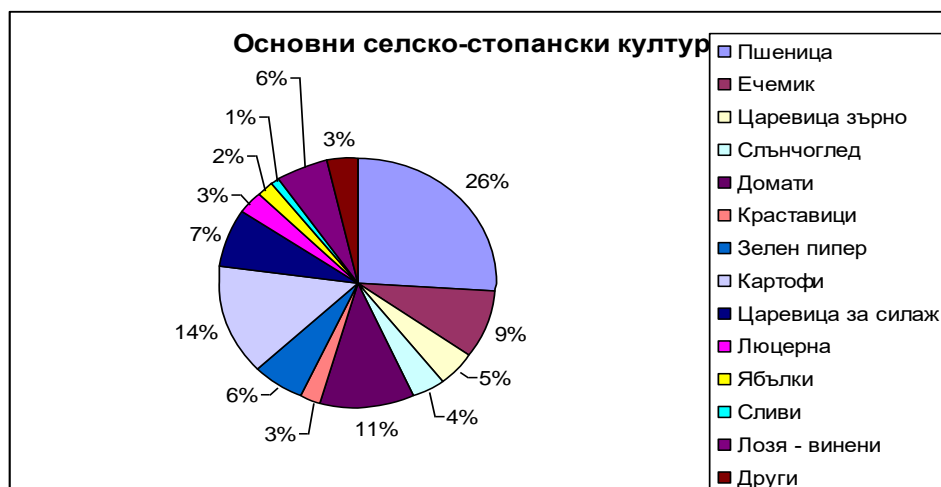
В региона основен дял заемат зърнените култури – 56,5 %. На второ място са техническите култури.

Освен като основен зърнопроизводителен районът се характеризира и с това, че тук са разпространени 30,8% от площите на зеленчуковите култури, 28,1% от площите на овощните култури и 26,7% от лозята от общия дял на страната. Най-малък е делът на фуражните култури.

Почвените и климатичните условия в региона благоприятстват отглеждането на почти всички видове култури. Най-голям дял в структурата на посевните площи заема пшеницата – 38,0% от общия размер на площите в региона и 17,3% от сумата на пшеницата в страната. На второ място по площи се нарежда слънчогледът.

Макар че памукът заема само 1,5%, регионът е основен памукопроизводител, тъй като осигурява 89,5 % от площите на тази култура в страната.

Фиг. 6 Разпределение на посевните площи по култури в ЮЦР (2003 г.)

В региона тютюнът заема малка площ – 0,8 до 2,3%, но това е повече от половината от тютюнопроизводните площи на страната.

В района се намират и повече от половината площи на ябълките и една трета от десертните лозя. При зеленчуковите култури най-голям е делът на зеления пипер, картофите и доматиите.

Пшеницата заема основен дял от общия обем на произвежданата продукция в региона – 26,2%. На второ място са картофите и доматиите.

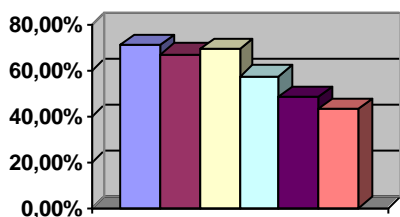
Регионът осигурява 93,0% от количеството на произвеждания памук в страната. На второ място по размер се нарежда тютюн Вирджиния – 64,4%. Районът осигурява и повече от половината от производството на ориенталски тютюн, пипер и ябълки. Лозята осигуряват около една трета от произвежданото количество грозде.

Добивите при повечето култури са по-големи от средните добиви на културите, получавани в страната. Особено ярко се открояват краставиците – 149,8%, фасулът – 146,7% и сливите – 132,3%. По-ниски са добивите при слънчогледа и някои овощни видове.

Районът има добре развито животновъдство. Тук се отглеждат малко повече от една трета от говедата в страната – 35,4%. Овцете, птиците и козите са една пета от общия брой на тези категории животни в страната. Най-малък е делът на свинете.

В региона се произвежда повече от една трета от общото количество на млякото в страната – 34,8%. Овцевъдството осигурява повече от една четвърт от получаваното мляко в България. Малко по-слабо е развито птицевъдството.

Получаваната от животните продуктивност е близка до средното за страната.

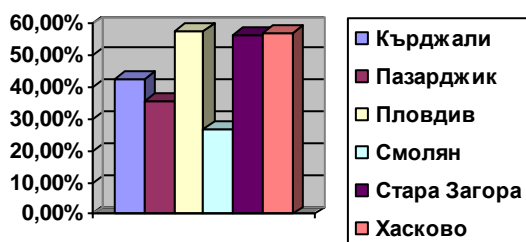

Фиг. 7 *Относителен дял на земеделските земи от общата площ по планови райони, 2000, НСИ*

Процентът на земеделските земи в ЮЦР е едва 48,42%, като далеч изостава от повечето от останалите райони за планиране по този показател, с изключение на ЮЗР. Също така нисък е относителният дял на обработваемите площи от общата квадратура земеделските земи – само 73,62%, което също се дължи основно на

планинския характер на много от частите на района. По този показател районът също чувствително изостава от останалите райони за планиране, с изключение на ЮЗР.

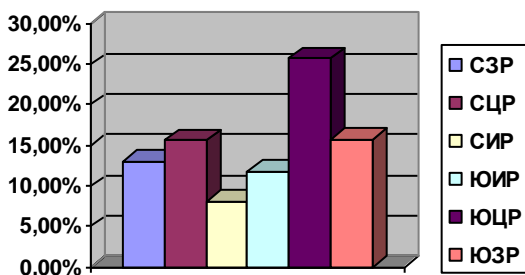
За съжаление статистиката не предоставя данни каква част от земеделската земя е реално обработваема, което би било точен индикатор за степента за икономическо развитие на районите за планиране.

Фиг.8 *Относителен дял на обработваемата площ от общата площ по области, 2000, НСИ*

В рамките на плановия район се наблюдава сериозна диспропорция при относителния дял на земеделските земи от общата територия, като Пловдив, Стара Загора и Хасково имат почти два пъти по-

висок относителен дял от останалите. Подобно различие се наблюдава и при относителния дял на обработваемите земи от общата земеделска площ, като предимно планинските области Кърджали с 43,7% и Смолян с 51,31% значително изостават от останалите, напр. Стара Загора – 83,36%.

Фиг.9 *Относителен дял на поливните площи от обработваемата площ, 2000, НСИ*

За сметка на това, относителният дял на поливните площи от обработваемата земя в ЮЦР надхвърля една четвърт – 25,61%, което е почти двойно повече от останалите райони за планиране и ясно показва по-високото равнище на развитие на земеделието в Южен

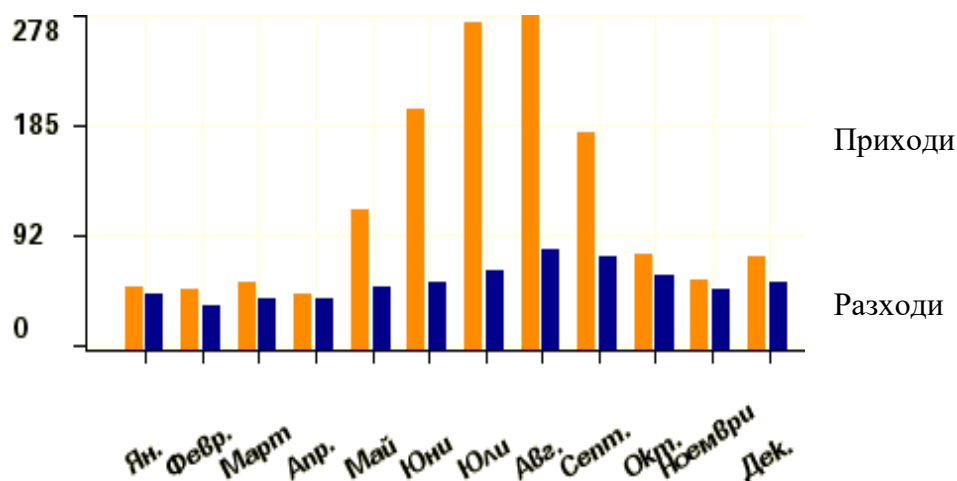
централен район.

Сериозна диспропорция има и при отделните области при относителния дял на поливните площи от обработваемите земи. В Пазарджишка и Пловдивска област той надхвърля 40%, което, от своя страна, е от два до три пъти повече от останалите, като в Смолянска област дори няма поливни площи.

Туризм

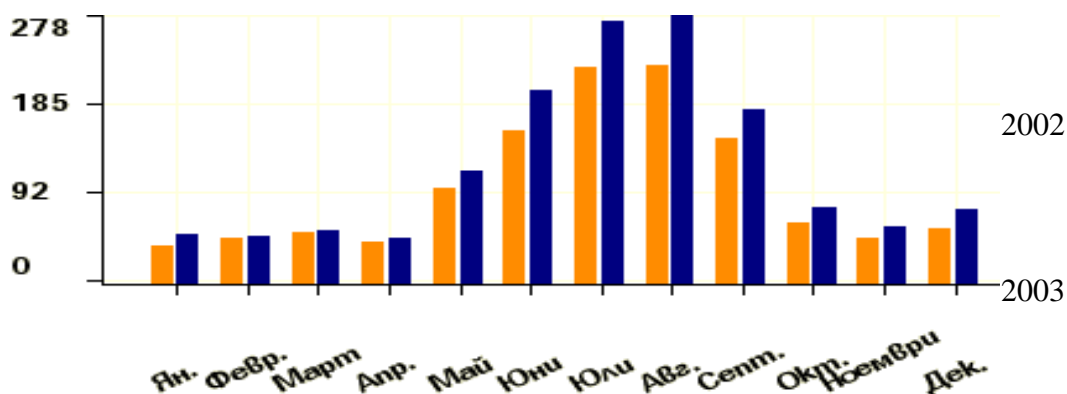
Туристическата индустрия е най-бързо развиващият се сектор на икономиката в глобален мащаб. Средният годишен растеж в света е около 10%. За България като цяло темповете на развитие на туризма през последните години надминават всички рекорди досега. Средният годишен ръст на приходи от туризъм за последните години е около 20%.

Фиг. 10. Приходи от и разходи за международен туризъм по платежен баланс(БНБ) – 2003 г. (в млн. евро)

Приходи за 2003г. – общо 1460,0 млн.евро. Разходи за 2003 г. – общо 661,1 млн.евро.

Фиг.11. Приходи от международен туризъм по платежен баланс(БНБ) – по месеци (2002-2003) в млн. евро. 2002г. – 1203.1 млн.евро 2003г. – 1460.0 млн.евро

Южен централен район не прави изключение от общата тенденция за страната. За последните три години туризмът се развива със същите темпове, както и в цялата страна. Това най-ясно се вижда от растежа на средствата за подслон и от приходите, които те носят.

Инвестициите в хотели и ресторанти за четири години са се увеличили с близо 220%.

От данните ясно се вижда, че Южен централен район се позиционира сравнително добре в сравнение с другите планови райони по този показател. Двата източни района са значително по-напред поради това, че включват големите Черноморски курорти, а Югозападен район включва София град и Банско. Сред останалите три района Южен централен се откроява значително. Наистина тук се намира град Пловдив, но е важно да се отбележи, че през последните няколко години се инвестира в туристически обекти със значителни темпове в района на Родопите.

При сравнението на показателите между районите на планиране се установява, че в този район най-активно се работи на вътрешния пазар. Ръстът на приходите от български туристи значително надвишава данните по същия показател за другите райони.

Динамиката на развитие на отрасъла през последните три години показва, че между областите в плановия район има различия и те са свързани със спецификата на съответните туристически ресурси. Най-бърз е растежът в област Смолян, където се развива масов туризъм през зимния сезон. Статистическите наблюдения показват намаляване на броя на средствата за подслон за областите Кърджали, Пазарджик и Пловдив. Но това е за сметка на териториално реструктуриране на отрасъла. Всъщност, броят на посетителите се увеличил и в трите области.

Най-характерното за Южен централен район по отношение на развитието на туристическата индустрия е, че през последните години се усвояват все по-смислено и по-пълно специфичните условия на района. Южен централен район се характеризира с изключително богатство на разнообразието на природни и културно-исторически забележителности, традиции в земеползването и минерални води – Национален парк “Централен Балкан”, Родопите, археологически комплекс „Перперикон” и тракийското светилище при с. Татул, Старосел, Копривщица, Калофер, Хисар, Казанлък и т.н.

Именно това са основните ресурси, които определят и съдържанието на туристическия продукт на региона. Традиционни, от повече от две десетилетия, туристически дестинации в района са Пампорово и Чепеларе като ски центрове, Велинград, Хисаря, Баня и Старозагорски бани – като балнеоложките центрове. През последните години тенденцията на разнообразяване на туристическия продукт, новите тенденции на международните пазари и преструктурирането на българския туристически пазар създадоха предпоставки за динамиката и в този район.

Туризмът присъства като приоритет в плановете и стратегиите на повечето области и общини от района. Районът дава възможност за развитие на екотуризм и културен туризм, основан на интересите към уникалния за България ландшафт, съхранената природа – флора и фауна, птиците, риболова, екстремните преживявания, балнеологията (около 1/4 от запасите на минерална вода в страната са в ЮЦР), традиционните местни занаяти и обекти на културно-историческото наследство.

Като цяло, могат да се дефинират четири туристически дестинации в този регион, които имат свой характерен облик и перспектива, но и които формират една перспективна комбинация за бъдеще:

- районът на Национален парк "Централен Балкан" с подбалканската долина и Средна гора – част от Пловдивска и част от Старозагорска Област;
- Районът на долината на река Марица с градовете Пловдив и Стара Загора – с възможности за културен, конгресен, бизнес- и балнеолечебен туризм;
- Западните Родопи – с възможности за ски спорт през зимата и културен, екологичен, селски, балнеоложки и приключенски туризм през всички сезони;
- Източните Родопи – с възможности за културен, селски, екологичен и рекреативен-спорتن туризм през всички сезони (в зависимост от перспективата за развитие на добивната индустрия, която значително би намалила потенциала на района за съхраняване на биологичното разнообразие и за развитие на туризма).

В района вече са регистрирани браншови и продуктови организации в областта на туризма, които обединяват интересите и усилията на многобройните предприемачи в сферата на туризма. Характерното за развитието на туризма в този район е, че се оформят две много различни групи предприемачи: големи инвеститори в планинския и ски туризма в района на Пампорово, както и в големите градове и в усвояването на балнеоложките услуги, и от друга страна – множество микро-предприятия, в повечето случаи – семейни фирми.

През последните години се наблюдава тенденция към увеличаване на дела на частните инвестиции в създаването на екотуристически продукти. Примери за частни инвестиции в създаването на места за съприкосновение на туриста с местната култура на хранене и традиции могат да се открият в почти всички общини – места за настаняване и хранене, предлагащи специфична кухня, интериор и музика. В региона работят относително малък брой местни туристически агенции и туроператорски фирми – най-вече в Пловдив, Пампорово и Велинград. Те са специализирани главно в предлагането на ски-туризъм и балнеолечение.

Туристическата информационна инфраструктура е относително добре развита. Туристически информационни центрове има в най-малко двадесет населени места. Повечето от тях са създадени с донорска подкрепа.

Маркирани са значителен брой туристически пътеки.

Донорски проекти и програми – Различни донорски програми са подкрепяли развитието на туристическия бизнес през последните години. Реализирани са десетки проекти, подпомогнати от Британския Ноу Хау Фонд, ПРООН, Германското дружество за техническо сътрудничество GTZ, Консорциум ФЛАГ, ААМР, Инициатива Местно самоуправление, Фондация “Крал Бодуен”, Фондация за реформа в местното самоуправление, Програмите “Демократична мрежа” и “ПЛЕДЖ”, Корпус на мира, програма “Красива България”. По Програмите ФАР на Европейската общност, Проект 0202.02 “Развитие на българския екотуризъм” са финансирани четири общински проекта – в Чепеларе, Златоград, Доспат и Крумовград; Проект BG 0102.03 “Развитие на българския културен туризъм” са финансирани проекти в общините Кърджали и Ардино.

В региона работят ресурсни центрове за подкрепа на местния бизнес в Девин и Велинград. Филиалът на Пловдивския университет в Смолян предоставя възможности за получаване на квалификация в сферата на туризма. Университетът по хранителни технологии в Пловдив също подготвя кадри за туризма.

Един от проблемите за развитието на туризма в района е зле поддържаната трето- и общинска пътна мрежа главно в планините, която затруднява достъпа до туристическите обекти, както и до някои от селищата с бази за настаняване на туристите. Небезопасният достъп до важни туристически обекти, наличието на нерегламентирани сметища и липса на изградени канализационни мрежи в малките населени места, недоброто състояние на телекомуникационната мрежа, недостатъчното осветление и благоустрояване са важни фактори, които могат да възпрепятстват

развитието на качествен регионален туристически продукт. Водоснабдяването, особено в по-малките селища, не е добро. Съществуват и селища, които не са водоснабдени.

Друг съществен дефицит на туристическата индустрия в района е липсата на мащабно обединение или браншова организация, която да подпомага местните предприемачи, да служи като координатор и управител на дестинацията и като център на териториалния туристически клъстер и партньор на държавата.

Основните фактори, които влияят върху развитието на туризма в района, са:

- състоянието на транспортната инфраструктура;
- състоянието на комуналното обслужване в селищата – осветление, водоснабдяване, канализация, управление на отпадъците и др.;
- състоянието на човешките ресурси в района;
- инвестиционната политика на местните власти.

Две особености характеризират развитието на туризма в района през последните години:

- Високият темп на инвестиции и развитие на ски центровете в Родопите;
- Оживяващите се възможности за различни форми на устойчив туризъм – културен, екологичен, балнеоложки, приключенски, селски и др. Тези форми на туризъм имат важен принос и към устойчивото развитие на местните общности и избягване на възможността от допълнителна индустриализация на района, която ще нанесе неизлечими вреди на околната среда и на здравето на хората, както и върху развитието на туризма, който за значителен брой малки населени места е единствена алтернатива за икономическо развитие.

Най-важните проблеми за успешното им развитие са свързани с подобряване на инфраструктурата за достъп, както и възможностите за устойчиво управление на околната среда.

1.2.2. Състояние на научно-изследователската и развойна дейност, технологиите и иновациите в регионален разрез⁸

Политиката в областта на науката и изследванията е едно от уязвимите места в цялостната икономическа политика. Тенденциите в тази сфера са особено показателни по отношение липсата на база за иновативно и технологично развитие на стопанския

⁸ Анализът е базиран на данни от „Регионална иновационна стратегия за ЮЦР”, ФПИК, С, 2004 г.

сектор в България. Взаимодействието между индустрия и научен сектор е със свиваща се тенденция, както показва официалната статистическа информация.

Първият показател, свързан с организациите, осъществявали НИРД през периода 1998-2000 г.⁹, показва, че тенденцията е спадаща както за страната като цяло, така и по отношение на Южен централен район. И ако за държавния сектор, висшето образование и нетърговските организации броят на организациите се запазва или слабо намалява, то за предприятията спадът е драстичен – за същия период с близо 28%. Това означава, че иновативната политика на фирмено равнище не е приоритет на стратегическото развитие. За Южен централен район обаче тази негативна тенденция е най-слабо изразена, тъй като броят на организациите, осъществявали НИРД, се е намалил от 67 през 1998 г. на 64 през 2000 г. Вътре в региона обаче е налице силна диференциация. Водещи са Пловдивска и Старозагорска област, докато на другия полюс са Кърджали, където единствено в държавния сектор 3 организации са осъществявали подобна дейност, и Смолян, където няма нито една организация.

Ако вземем предвид разходите за НИРД¹⁰ тенденцията също е негативна, независимо, че се наблюдава ръст на тези разходи, измерени в текущи цени, т.е. в условията на икономическа стабилизация след въвеждането на паричния съвет. Ако обаче съотнесем тези разходи към БВП, се оказва, че като цяло за страната те намаляват до края на миналия век, след което от 2002 г. се наблюдава известно нарастване. За ЮЦР постъпателната тенденция на растеж на разходите за НИРД се наблюдава още от 1999 г., за разлика от някои други райони за планиране, като Северозападен и Югоизточен.

В Южен централен район тези разходи нарастват като относителен дял в БВП.¹¹: През 1998 г. те са представлявали 0,12% от БВП на страната, а през 2000 г. – 0,14%. Впечатление прави фактът, че разходите за НИРД в сектор “Предприятия” в Пловдивска област не следва общата тенденция на нарастване (и то в текущи цени), а бележи спад пред последните 2 години на миналото столетие, което стеснява значително потенциала за иновации в областта за този период. Най-тревожно е

⁹Вж. Фондация “Приложни изследвания и комуникации” - Регионална иновационна стратегия за ЮЦР”, С., 2004 г.

¹⁰ Виж Приложение 1.2.16.

¹¹Вж. Фондация “Приложни изследвания и комуникации” - Регионална иновационна стратегия за ЮЦР”, С., 2004 г.

положението в Смолянска област, където тези разходи са нула, и в Кърджалийска област – около 197 хил. лв. за 2000 г.

Негативната тенденция по отношение на бъдещата иновационна и технологична политика се потвърждава и от данните за персонала, зает с НИРД¹².

Спад на броя на заетите с НИРД се наблюдава както като абсолютен брой, така и коригиран като еквивалент на пълна заетост. И при двата показателя спадът за Южен централен район е значително под средния за страната.¹³ След 2001 г. заетостта в сектора на НИРД в ЮЦР нараства значително и през 2002-2003 г. надминава тази в края на миналото столетие (1999 г.). При показателя “Персонал, зает с НИРД – еквивалент на пълна заетост” спадът като цяло за страната е с 20,2%, а за Южен централен район – 10,5%. Това може да означава, че все пак в Южен централен район заетите изцяло с НИРД, т.е. само с тази дейност и имащи пълна заетост, е много по-голям от този в другите райони, което би трябвало да означава и по-голяма ефективност при извършването ѝ. Това обаче не се потвърждава от показателя “Завършени научно-изследователски теми (проекти)”. По този показател спадът като цяло за страната за разглеждания двугодишен период е 50,7%, докато за Южен централен район е 130,4%. Последното означава, че спада продуктивността от НИРД, като в същото време трябва да се отбележи, че липсват данни за внедрените теми, което още повече би ни разкрило картината за ефективността от НИРД. Вътре в региона различията по отношение на тези показатели също са значителни. Заетите с НИРД са главно в областите Пловдив и Стара Загора и отчасти – в Пазарджик. Докато в Хасковска и Кърджалийска области броят на заетите с НИРД се колебае между 20 и 30 души, а в Смолян няма заети в този сектор. Вътрешно-регионалната картина по отношение на завършените научно-изследователски проекти (теми) също е доста пъстра. Единствено Пловдивска област по този показател показва известен потенциал и стойностите му са сравними с тези на останалите райони като цяло, с изключение на Югозападния. Всички останали области в ЮЦР се вменват в рамките на 0 и 30 завършени научно-изследователски проекта.

Общи изводи, които могат да се направят от горния анализ:

- Най-сериозното ограничение за развитието и изпълнението на дейностите, свързани с иновационната и технологична политика на равнище предприятие, са от ресурсен характер – чувства се недостиг на финансови и човешки ресурси. В

¹² Вж. Приложение 1.2.17.

¹³ Вж. Пак там.

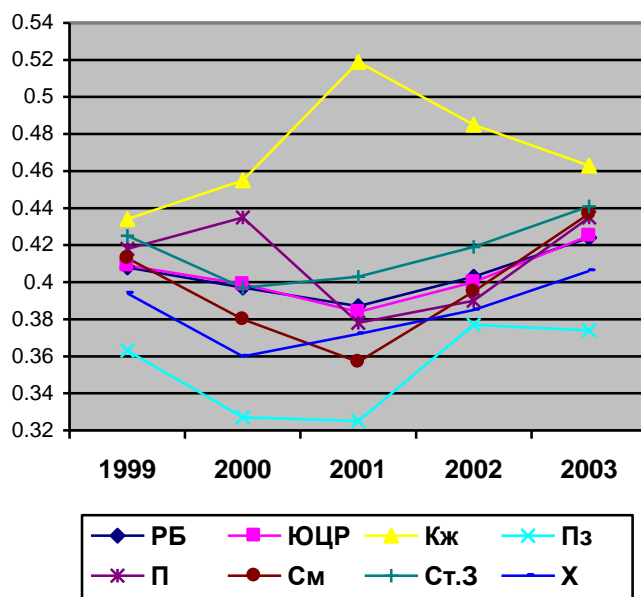
този смисъл спадащите (слабо нарастващите) разходи за НИРД и броят на заетите с такава дейност показват, че до голяма степен жизнеността в тази област е свързана все още доста силно с държавния сектор. В същото време най-интегрираният показател – относителен дял на НИРД в БВП за страната като цяло – показва негативна тенденция към свиване на тези разходи. За Южен централен район данните са далеч под средните за страната;

- На второ място, липсва среда, която да стимулира създаването на нови технологии и продукти. Дори т.нар. приоритетни отрасли са най-зле “осигурени” с ресурси (финансови и трудови), които да гарантират конкурентноспособността им на вътрешния и външните пазари;
- Намаляващите (слабо нарастващите) стойности на показателите за НИРД показват, че връзката “научно-изследователска база – производство” става все по-слаба. Иновациите и технологичното развитие на фирмите остава на заден план, след борбата им за оцеляване на пазара. А това на практика означава липса на подкрепа за сътрудничество между изследователите, бизнеса и финансовите среди. Снижаването на продуктивността на НИРД, измерена чрез завършените научно-изследователски проекти (теми), подсказва, че националната статистика трябва да обърне внимание и на измерването на един такъв показател, какъвто е внедряването на разработените научно-изследователски проекти (теми);
- Липсва връзка между чуждестранните инвестиции и иновативното фирмено развитие, с малки изключения, които не засягат наблюдавания в анализа Южен централен район (има се предвид примера на Габровска област);
- Дейността по НИРД е насочена основно към създаването на нови и усъвършенствани изделия (изключение е Югозападен район, където ударението е върху новите методи и системи, т.е. иновациите и технологичното развитие). Това важи и за наблюдавания Южен централен район, което означава, че се залага на краткосрочния ефект в НИРД.

1.2.3. Заетост

В резултат на реструктурирането на икономиката и промяната на формата на собствеността на средствата за производство след 1991 г. заетостта в Южен централен район значително спадна. Най-сериозен спад се регистрира в периферните и гранични за страната и района общини от области Смолян и Кърджали. В периода 2001 – 2004 г. се наблюдава тенденция на плавно увеличение на заетостта в ЮЦР, следвайки темпа на увеличение на заетостта в национален мащаб. Увеличението на заетите през 2002 г. спрямо 2001 г. е 1,6 пункта, а през 2003 г. заетите се увеличават с 2,5 пункта спрямо 2002 г. Към 31.12.2003 г. заетите лица в Южния централен район са 42,5% от населението на 15 и повече години, като относителният дял на заетите, живеещи в градовете, е с около 15% по-висок от живеещите в селата. Преобладава относителният дял на заетите мъже за сметка на заетите жени.

Фиг.12. Динамика на равнището на заетост по области в ЮЦР 2001-2003 г., НСИ

Ако приемем, че структурата на заетостта в района продължава да следва националната тенденция, то можем да приемем, базирайки се на публикуваното наблюдение “Основни резултати от наблюдението на работната сила през четвъртото тримесечие на 2004 година”¹⁴, че и през 2004 година заетостта в ЮЦР се е увеличила с около 1% и е достигнала равнище от 43,6%, а коефициентът на заетите

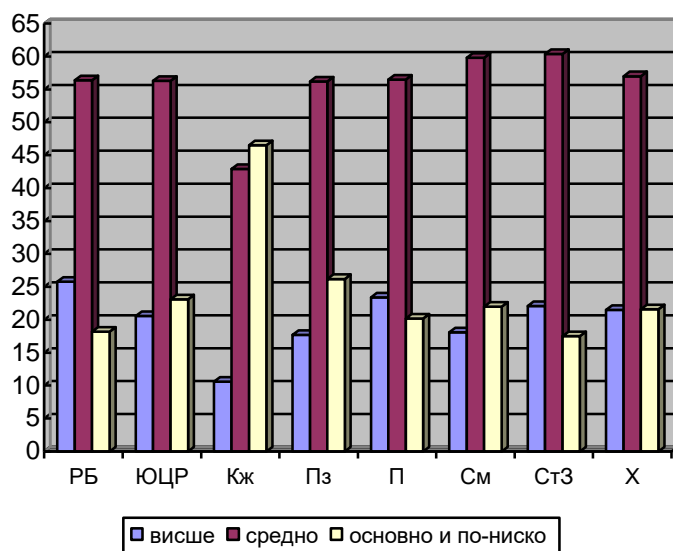
лица на възраст 15-64 години, изчислени на базата на общия брой лица от същата възрастова група, е около 54%.

В рамките на района отделните области имат противоположни тенденции. Докато в области Пловдив, Смолян, Стара Загора и Хасково коефициентът на заетост се увеличава, то в област Кърджали намалява: там коефициентът на заетост на населението над 15 години е намалял с 2,2 пункта спрямо 2002 година.

¹⁴Основни резултати от наблюдението на работната сила през четвъртото тримесечие на 2004 г., НСИ.

Секторният състав на заетостта в Южен централен район има разпределение, близко до секторната структура за страната. Най-голям е броят на заетите в сектора на услугите, следван от индустрията и селското стопанство. Спрямо останалите планови региони секторът на индустрията има най-голяма тежест в Южния централен район, но секторът на услугите има стойности (51%), далеч под тези на Югозападния район (65%). В рамките на областта няма екстремни различия. В предвид на планинския характер на релефа и размера на земеделските земи най-ниска е заетостта в селското стопанство в области Смолян и Кърджали, а най-висока – в Пазарджик, Стара Загора и Хасково.

Фиг.13. Образователна структура на заетите по области

В частния сектор на областта работят 2/3 от всички заети лица от района, а в публичния сектор – съответно 1/3 от заетите лица, като продължава тенденцията на заетост в частния сектор.

Образователната структура на заетите лица в Южния централен район е най-неблагоприятната в страната. Делът на заетите с

основно и по-ниско образование (23,1%) е най-високият в страната, а съответно делът на заетите с висше образование е най-нисък (20,6%). За сравнение в Югозападния район делът на заетите с висше образование е 33,6%, а на заетите с основно и по-ниско – само 12,5%.

Нито една от областите в района не достига средната стойност за страната на показателя “заети с висше образование”. В рамките на района с изключително неблагоприятни показатели се откроява област Кърджали, където делът на заетите с основно и по-ниско образование е по-висок дори от този на заетите със средно образование. Тази структура вероятно е една от причините за ниската производителност на труда в ЮЦР. Според “Националната стратегия за регионално

развитие на Република България за периода 2005-2015”¹⁵, “най-ниска е производителността на труда в Южния централен район...., районът има най-ниска стойност на БВП на човек от населението”.

Неблагоприятната образователна структура на заетите лица, ниската производителност на труда и стойностите на БВП на човек от населението трябва да се отчетат при формирането на политиката за икономическо развитие и сближаване на Южен централен район.

В сравнение с европейските региони Южният централен район е с далеч по-ниски стойности на показателите, характеризиращи заетостта.

Секторната структура на заетостта в Южния централен район се отличава сериозно от секторната структура на заетостта в регионите на страните членки на ЕС, където е характерна висока степен на заетост в сферата на услугите, и обратно – ниска в селското стопанство.

1.3. СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ

1.3.1. Безработица

Равнището на средногодишната безработицата в Южния централен район през 2003 г. е 14,91%.¹⁶ През 2000 г. средногодишното равнище на безработицата се повишава с повече от 4% спрямо 1999 г. Тези стойности с незначителни отклонения са поддържани до 2003 г., когато, следвайки националната тенденция на намаление, е постигнато равнището от 1999 година. В сравнение с останалите райони Южният централен има по-неблагоприятни показатели само от Югозападния и еднакви – с Югоизточния, както и със средните стойности за страната.

Относителният дял на **регистрираните безработни жени** в периода 1999 – 2003 г. се променя незначително и през 2003 г. дялът на регистрираните безработни жени е 55,7%. През този период не се променя съществено и относителният дял на регистрираните **безработни младежи** до 29 г., като той е около 30%, отклонявайки се незначително от стойностите в другите райони за планиране. За разлика от младежката безработица, дялът на **продължително безработните** лица (с регистрация над 1 година) през 1999 г. (30,97%) чувствително нараства и достига през 2003 г. 53,63% от общия брой на регистрираните безработни лица, като тази тенденция се проявява във

¹⁵ НСРР на РБ за периода 2005-2015, стр.12

¹⁶ НСРР на РБ за периода 2005–2015, стр.13

всички райони с един и същ темп на нарастване. През четвъртото тримесечие на 2004 г. продължително безработните лица в страната са вече 60% от общия брой на безработните.¹⁷

Към края на 2003 г. броят на регистрираните безработни лица в Южен централен район е 129 788 и е по-малък с 19,3% (31 013) спрямо броя към края на 2002 г. (160 801).¹⁸ В териториален аспект намалението на броя на регистрираните спрямо предходната година е отбелязано и в шестте области на района за планиране. Най-голям е относителният дял на намалението в Пловдивска област (23,5%), следвана от област Пазарджик (19%). Най-нисък е относителният дял на намалението спрямо края на 2002 г. в Хасковска област (12,9%).

Най-високо равнище на безработица отчетливо и трайно се наблюдава в Смолянска област. Най-ниско е равнището на безработица в Пловдивска област.

Безработните младежи до 29-годишна възраст са рисковата група на пазара на труда, чието устройване на работа е затруднено поради краткия им или липсващ опит¹⁹. Към края на 2003 г. безработните младежи в Южния централен район представляват 27,6% от цялата съвкупност на безработните. В сравнение с предходната година във всички области на района се отбелязва намаление на относителния им дял сред безработните. В териториален аспект най-много безработни младежи има в области Стара Загора и Хасково, а най-малко – в Смолянска област. Образователната структура на безработните младежи се различава в териториален аспект. За разлика от останалите области безработните младежи в Смолянска област като цяло са с по-висок образователен статут: сред тях лицата със средно образование са 60%, а регистрираните младежи с висше образование са 6%.

Продължително безработните лица доминират пазара на труда в Южен централен район. Въпреки абсолютното намаление на безработните, поддържащи регистрацията си в бюрата по труда повече от една година, те увеличават дела си в общата съвкупност на регистрираните безработни във всички области на района.

В териториален аспект относително най-много продължително безработни сред регистрираните към края на 2003 г. има в Смолянска област – 61,9% от безработните. Изчислен средно през 2003 г., техният относителен дял е 59 на сто от безработните.

¹⁷ Основни резултати от наблюдението на работната сила през четвъртото тримесечие на 2004 г., НСИ, 21.02.2005 г.

¹⁸ Районите, областите и общините в България 2002 г., 2003 г., НСИ.

¹⁹ Пазарът на труда и услугите по заетостта в Пловдивски регион през 2003 г., МТСП, АЗ, ДРСЗ-Пловдив, стр. 11.

Най-нисък относителен дял (49,9%) на продължително безработните се регистрира в област Хасково. Една четвърт от продължително безработните в района са младежи на възраст до 29 години, като делът на младежите сред продължително безработните е най-нисък в Смолянска област (16%). В Пловдивска област този дял е 27%.

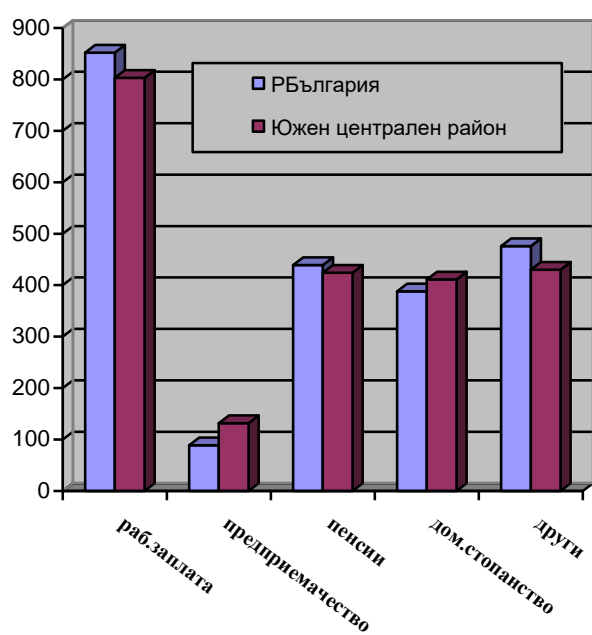
Половата структура на безработните се характеризира с преобладаващ дял на жените сред безработните, както и с увеличаване дела на жените в общата съвкупност спрямо 2002 година. “Смолянска област традиционно се характеризира с висока женска безработица. В три ДБТ делът на жените е екстремално голям за целия район: в ДБТ Мадан той е 69 на сто, в ДБТ Златоград – 61 на сто и в ДБТ Смолян – 58 на сто.”²⁰

През 2003 г. се запазва тенденцията безработните с основно и по-ниско образование да са по-голямата част от регистрираните безработни, а безработните с висше образование да са най-малочислената група. В Южен централен район традиционно свободната работна сила без квалификация и професия има преобладаващ дял на пазара на труда.

Вътрешнорайонните различия в заетостта и безработицата засилват миграционните процеси в областите и общините с висок дял на безработни лица, като насърчават и търсенето на сезонна трудова заетост в сектори строителство и селско стопанство, засилвайки процесите на обезлюдяване на периферните територии.

1.3.2. Доходи

Фиг.14. Структура на доходите в Южен централен район в лв., през 2003 г.

Между районите за планиране в България се наблюдава тенденция на сближаване на доходите, която продължава и през 2003 г. Разликата между най-високия среден годишен доход на човек и този за Южен централен район е 241 лв. и 44 лв. от средногодишния доход за страната на един човек.

²⁰ Виж. 7, стр. 13.

С най- висок доход на човек е Северозападният район (2444 лв.), а с най-нисък – Югозападният (2193 лв.). Непосредствено след него се нарежда Южният централен (2200 лв.). Средният годишен доход на един човек в района има следната структура: от работна заплата (38,3%), от пенсии (20,2%), от домашното стопанство (19,6%), други приходи (15,6%) и от предприемачество (6,3%).

Доходите от предприемачество имат най- висок дял в ЮЦР – 6,3% при средна стойност за страната 4,2%. Доходите от собственост и продажба на имущество част от категорията “други” са в пъти по ниски от средните за страната. Равнището на доходите от работна заплата е сравнително високо, но е под средното за страната. Вероятно съществуват значими вътрешнорайонни (междубластни и вътрешнообластни) различия, които не могат да се анализират поради липса на данни.

1.3.3. Здравни услуги

Здравеопазването в Южен централен район по средни показатели е на второ място у нас след ЮЗР, който включва София-град. Това се дължи на сравнително добре развитата **извънболнична и болнична медицинска помощ**.

Извънболничното обслужване се осъществява от 511 практики (около 22% от всичките за страната), като по този показател ЮЦР е твърдо на второ място у нас. Разпределението по области следва донякъде броя на жителите – най-много в Пловдив (41%) и Стара Загора (19%), а на последно място Кърджали, въпреки че Смолян е най-слабо населен. По показателя “среден брой пациенти, обслужвани от един общопрактикуващ лекар (ОПЛ)” Кърджали отново се очертава като област с най-лоши показатели в ЮЦР – през последните 5 години един ОПЛ е обслужвал повече от 300 пациенти (а през 2000 год. – 700) над нормата за региона и страната. С най-добри показатели през всичките години е Стара Загора, следвана от Пловдив.

Намаляват регионалните различия в нивата на регистрация при ОПЛ, което гарантира равномерната осигуреност с първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП). За всички области в ЮЦР нивото на регистрация за второто полугодие на 2002 г. е над 90%, с изключение на РЗОК – Хасково – 89,61%.

Запазват се обаче тенденциите на концентрация на общопрактикуващи лекари в областите с медицински университети (Пловдив и Стара Загора), при ниска осигуреност в другите области с дефицит на лекарски кадри и по-неразвита инфраструктура – Кърджали и Смолян.

Проблем за целия регион е навременното осигуряване на здравна помощ в отдалечените села и тези без лекарски практики. В допълнение достъпът до здравни услуги е проблем и за голяма група лица без здравно осигуряване. Общините на практика не разполагат с преки нормативни и финансови инструменти за решаване на тези проблеми, а би трябвало да потърсят свои решения.

Болничната помощ заема основно място в здравната система и най-вече в нейната инфраструктура.

Констатира се слабо увеличение на общия брой болници у нас. На национално ниво от 280 през 1999 г. – на 298 през 2003 г. На регионално ниво увеличението е с 5 болнични заведения – от 66 на 71. Увеличението броя на болниците се дължи на преобразуването на бившите санаториуми в специализирани болнични заведения. След 2000 г. се наблюдава още и тенденция за нарастване броя на специализираните болници. Броят на диспансерите общо и по отделни видове диспансери се запазва за периода, като леглата в тях се редуцират.

За същия период броят на болничните легла в ЮЦР намалява от 14 569 на 12 127, а броят на леглата в извънболничната помощ и хосписите нараства. Значително е намаляването на броя на леглата в многопрофилните болници за активно лечение. През 2003 г. здравната мрежа в страната разполага с 49 171 болнични легла 24,7% от които са в ЮЦР.

Регионалните диспропорции в осигуреността на населението с болнични легла през последните години се задълбочават. Така например, ако през 2000 г. разликата по броя на леглата на 1000 души от населението между Югоизточния район (6,0) и Югозападния (8,1) е 2,1 легла, през 2002 г. тя нараства на 3,1 болнични легла.²¹ Премахването на районирането за болничен прием до известна степен тушира тази негативна тенденция.

Подобни са регионалните диспропорции и в осигуреността на населението с лекари и стоматолози на 1000 души от населението. Тя е по-висока за Югозападния, Южния централен и Северния централен район, а по-ниска – в Югоизточния и Северозападния. По осигуреност със стоматолози ЮЦР е на второ място през целия период, като стойностите се доближават или превишават средните за страната. В същото време има изоставане в темповете на осигуреност с лекари в сравнение със СЗР

²¹ Източник: Национална стратегия за регионално развитие, 2004.

и СЦР. Установяват се и различия в рамките на самия регион, като тенденцията е те да се задълбочават.

Броят на преминалите болни през лечебните заведения като цяло се увеличава (средно с 5,7%), като най-силно е изразено това увеличение в многопрофилните болници и по-специално в тези за активно лечение, както и в диспансерите. Намалява броят на преминалите болни в специализираните болници за долекуване и продължително лечение и за рехабилитация.

За периода 2000 г. – 2003 г. се наблюдава намаляване на *броя на пролежаните леглодни* в почти всички видове лечебни заведения. Изключение правят частните заведения за болнична помощ и диспансерите за белодробни болести.

Използваемостта на леглата през тези години показва тенденция на увеличаване: за многопрофилните болници – от 251 на 270 и за специализираните болници – от 210 на 223 дни²². Проблем при болничната помощ е недостигът на средства, незадоволителното състояние на сградния фонд и невъзможността да се отделят целеви средства за ремонти.

Изводи:

Извънболнична помощ:

Неравномерно е разпределението на лекарите за ПИМП и СИМП в различните области. Общините и областите не разполагат със средства за решаване на проблема. Необходима е интервенция на национално и евентуално – на регионално ниво.

Констатира се необходимост от оптимизиране на връзката между първичната и специализираната извънболнична помощ. Не е осигурен постоянен денонощен достъп до медицински услуги, особено в малките населени места.

Все още има нерегистрирани лица (деца, социално слаби, инвалиди и др.), нуждаещи се от социална здравна защита.

Болнична помощ

Броят на болничните легла е намалял с около 20% през 2003 г. спрямо 2001 г.

Променена е използваемостта на болниците – по-ниска продължителност на средния престой и увеличен брой на преминалите през стационарните отделения болни.

²² Източник: Доклад за здравето на нацията, 2004

Налице са значителни различия в материалната база, болничните легла и персонала в различните региони, както в рамките на ЮЦР, така и в страната като цяло.

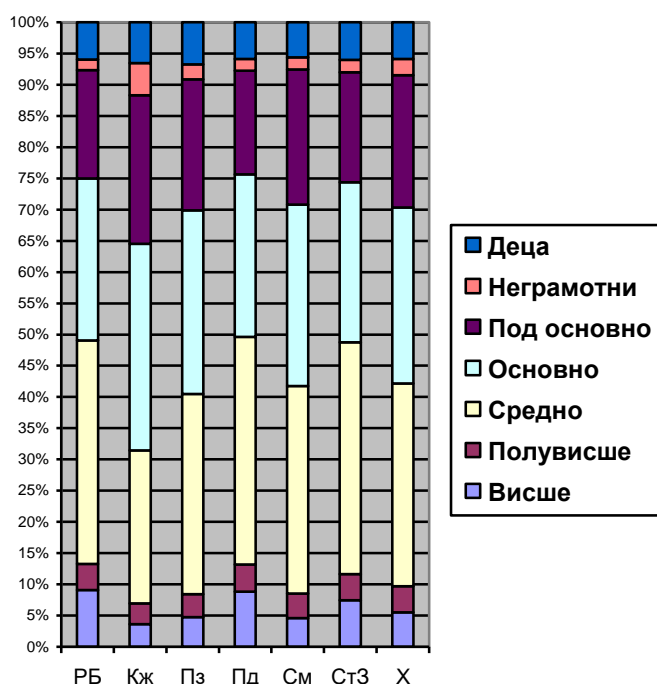
1.4. ФАКТОРИ, ОПРЕДЕЛЯЩИ РАСТЕЖА, ЗАЕТОСТТА И КОНКУРЕНТНОСТТА

1.4.1. ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

Човешките ресурси са основен фактор, определящ конкурентноспособността на даден регион. Според Третия доклад за икономическо и социално сближаване²³ уменията на работната сила са основното сравнително предимство на регионите в глобалната конкуренция. Високото ниво на образование и предоставянето на качествено обучение на хората по време на целия им трудов живот са ключът към укрепване на иновационния капацитет²⁴.

Образователната система в България е добре развита. Системата на просветата включва детски градини, училища и обслужващи звена в училищната мрежа. Образованието е задължително за децата между 7 и 16 години, а от учебната 2003-2004 г. стана задължителна и предучилищната подготовка.

Счита се за трайно установена тенденцията за повишаване образователното равнище на населението в България. Това се доказва с увеличения дял на населението със средно и висше образование.

Фиг.15. Образователна структура на населението по области към 31 март 2001 г., НСИ

По данни от споменатия вече доклад през 2002 г. този дял за България е 71,7%, което е над средното равнище за ЕС (68%), а дялът на населението в трудоспособна възраст с висше образование е равен на средния показател за ЕС (21,8%) и по-висок от този на

новоприсъединилите се страни, който се оценява като изключително нисък (14,8%).

²³ Ново партньорство за сближаване конвергенция, конкурентност, сътрудничество. Трети доклад за икономическо и социално сближаване. – Люксембург: ЕК, 2004.

²⁴ Национална стратегия за регионално развитие, 2004.

В същото време, видно от Фиг. 13, тази благоприятна тенденция не важи за ЮЦР. В края на 2003 г. образователното равнище на заетите лица в района е с най-ниските стойности у нас. Това се дължи както на много ниския процент (под 20%) заети с висше образование в областите Кърджали, Пазарджик и Смолян, така и на изключително високия дял (46%) на заетите с основно и по-ниско образование в Кърджали.

Образованието е ключово средство за борба с бедността и социалната изолация чрез предоставяне на възможност за равен достъп до предучилищна подготовка и основно образование за всички хора в страната, без оглед на етническа принадлежност, местоживееене, здравословно състояние или възраст.

По демографски причини тенденцията е към намаляване на децата в детските градини и спадане на посещаемостта в зависимост от потребителските възможности. Децата от турска и от ромска етническа група посещават по-слабо предучилищните институции. Обикновено хората от малцинствата живеят в обособени квартали, които се характеризират с лоша инфраструктура, наличие на незаконно строителство, бедност, ниска степен на здравно обслужване, висока безработица. Фактор за капсулиране на малцинствените общности е неграмотността и слабото владение на български език, породена от ранното отпадане от училище, липсата на завършено начално или основно образование. Ако вземем предвид разпределението по възрастови групи²⁵, което при ромите показва най-голям брой на лицата в границите 10-14 и 15-19 години, а при турците – 10-14, 15-19 и 20-25 години, това означава, че в следващите години тези групи ще са в трудоспособна възраст и е особено важно нивото на тяхното образование и квалификация да бъде конкурентноспособно на новите условия на пазара на труда.

От 2003 учебна година към детските градини и/или училищата се създават подготвителни предучилищни групи, с които се цели постигане на равен старт на децата в училище. Тези групи са особено важни за децата с небългарски майчин език. За тях е въведено специалното изучаване на български език, което да им даде възможност за изравняване в социален и езиков план и да им помогне да преодолеят бариерата на езика. Финансирането на подготвителните групи се поема от бюджета, като родителите не заплащат такси за обучение.

²⁵ Рамкова програма за равнопоставена интеграция на ромите в българското общество

По данни на НСИ за 2002 г. нетният коефициент на записване в началното образование е 96,4 % като в сравнение с 1990 г. се е повишил с над десет процентни пункта. Нетният коефициент на завършване²⁶ на началното образование обаче е 93,3%, което означава, че 8,9 % от потенциалните ученици не завършват начално образование. 16% от децата остават без завършено основно образование²⁷. Само през първия срок на 2003 г. са отпаднали над 2000 деца от 1 до 12 клас.²⁸

В сравнение с предишни години все по-малко деца в селата завършват средно образование. При средното образование разликата в достъпа до образование на градските и селските деца става все по-отчетлива. Живеещите в селски райони деца получават три години по-малко образование в сравнение с тези, живеещи в града. Високото равнище на бедност се свързва с по-ниско образование. У нас равнището на бедност е 2,4 пъти по-високо сред хората с основно и по-ниско образование, в сравнение с тези със средно образование (26,4 % към 10,9 %)²⁹.

Посещаемостта в голяма степен е свързана с доходите. Посещаемостта на училище е свързана с отдалечеността на училището от населеното място на детето. Колкото по-отдалечени в географски смисъл са училищата (вероятността от отдалеченост нараства с увеличение на нивото на образование), толкова по-вероятно е непосещаването и отпадането на учениците от училище. Въпросът става още по-остър, ако възрастта на детето е по-ниска и родителите се чувстват притеснени от всекидневните пътувания на децата в други населени места. Това е един изключително остър проблем за всички области, включени в ЮЦР, като в по-малка степен се отнася само за Пловдивска и Старозагорска области, и то най-вече за общините, близки до административните центрове.

От 2002 г. са безплатни транспортът на учениците до 16-годишна възраст в населено място, където няма съответно училище, както и интернатното обучение в средишно училище в най-близкото населено място на територията на общината. Проблемите, обаче, остават за планинските и гранични райони и малките населени места, където инфраструктурата е слабо развита и с лошо качество, а през зимата не може да се осигури транспорт.

²⁶ Нетният коефициент на завършване е отношението на броя на завършилите към броя на записалите се в началото на образователната степен.

²⁷ Виж "Цели на хилядолетието за развитие", ПРООН, 2003.

²⁸ МСИ – Стратегия за борба с бедността и социалната изолация, 2003.

²⁹ Доклад № 24516 на Световната банка.

Съобразяването с нормативните разпоредби за капацитета на училищата налага закриване на училища, предимно в малки населени места, но това не винаги е най-доброто решение, защото предизвиква лавинообразни проблеми: миграция на млади семейства с деца, на специалисти с висше образование, застаряване на селското население, обезлюдяване на цели райони.

Като основни проблеми в образованието, свързани с проблемите на бедността и социалната изолация, могат да се посочат:

- необходимостта от закриване на училищата в малките селища;
- напускане или отпадане от училище преди нормативните възрастови граници за задължително образование;
- затруднен достъп до задължително образование на децата от бедни семейства, на децата от малки села и от ромската етническа група.

По данни от изследване, направено с помощта на Световната банка, по показателя **участие на населението в образователния процес** нашата страна е с доста лоши показатели в сравнение със страните от ЕС. Така например от цялото население на възраст от 5-14 г. се обучават 98,0% (99,2% за ЕС), във възрастовата група 15-19 г. – 70,5% (81,3% за ЕС), а от 20 до 29 г. – 15,2%. (2202% за ЕС). Делът на лицата на възраст от 18 до 24 години с основно образование и вече напуснали училище (около 20%) е доста по-висок, отколкото в ЕС. В различни форми на **обучение през целия живот** са обхванати 19,9% от населението на 15 и повече навършени години³⁰, което е около половината от дела им в ЕС (40%).

Анализът на промените в общия брой на учащите се през последните 5 години показва ясна тенденция на намаление – средно с 8%, както на национално, така и на регионално ниво. Особено значимо е намалението в Смолян (14%) и Кърджали (12%).

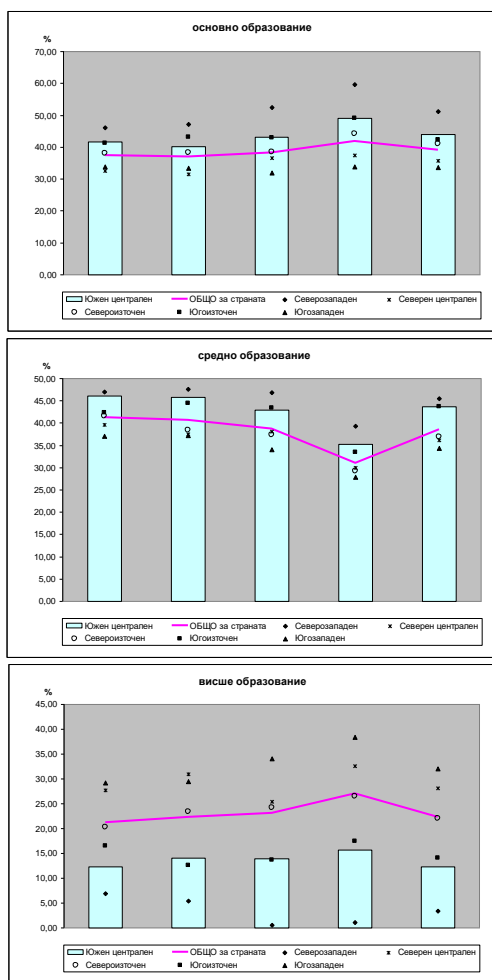
Още по-неблагоприятни са **тенденциите в относителния дял на учащите се**. Докато в национален план се наблюдава относително стабилно съотношение 82% : 18% на учащите се в основно и средно образование към учащи се висше образование, то за ЮЦР съотношението е 89% : 11%. Особено ярък пример е отново Пазарджик – делът на висшестите е трайно под 0,35% за последните 5 години.

Тенденциите в развитието на **образователната инфраструктура** на ЮЦР са:

Предучилищно образование

³⁰ Обучение през целия живот, НСИ 2003 г.

Въпреки намалението на децата в предучилищна възраст в национален мащаб, броят на функциониращите детски градини в ЮЦР през последните три години се запазва (от 838 за 2001 г. на 846 за 2003 г.). За разлика от националната тенденция към намаляване броят на децата в тези заведения се увеличава (от 47 951 през 2001 г. до 48 223 през 2003 г.), което се дължи най-вече на Пловдивска област. Пропорционално на общото население повече от 2/3 от децата се обучават в градовете.

Фиг. 16. Относителен дял на завършилите, 1999-2003 год., НСИ

Направените експертни оценки за състоянието на сградния фонд на детските заведения, докладвани пред общинските съвети, дават добра оценка за повечето от тях. Едва при 5% от случаите оценката е “лоша”, а за около 15% – “задоволителна”. Отчита се като положителен факт теренният резерв за ново строителство към повечето детски заведения. Докато пълняемостта на групите в градовете често е над нормативната (25 деца), функционирането на детските градини в селата е затруднено поради незапълнен капацитет. Липсата на доходи и безработицата са основни причини за отглеждане и възпитание на много деца в домашни условия. Същевременно препълненият капацитет на градските заведения отваря нова “пазарна ниша” – през този период се появяха първите частни детски градини. Социалната сегрегация неминуемо налага потребности от различни стандарти и в тази сфера на услугите. Предлагат се две алтернативи, чрез които общините да ревизират политиката си по този въпрос:

1. Общината утвърждава “равен житейски старт и социализация на децата”, като същевременно повишава стандарта на услугите в общинските детски заведения. Такава политика неминуемо изисква повишени бюджетни разходи.

2. Общината поддържа сегашния стандарт на детските заведения, въвежда “социални филтри” (критерии за достъп) и стимулира създаването на нови частни заведения (чрез устройствени мерки и предоставяне на терени или сграден фонд³¹).

Основно и средно образование

Към 2004 г. в ЮЦР функционират общо 860 училища, от които 705 – общообразователни, 30 – специални, 26 – за придобиване на II-ра степен професионална квалификация, 96 – за придобиване на III-та степен професионална квалификация и 3 – за придобиване на IV-та степен професионална квалификация.

Коефициентите на записване за начално и основно образование са изключително високи – над 95%, за което е допринесла предприетата административната мярка (детски надбавки срещу удостоверение от училище). По този начин обаче не могат да се решат други много важни проблеми – пределна бедност, риск и неудобства при транспортиране от села без училища. Средногодишният относителен дял на завършилите основно образование в ЮЦР е около 45%, като се установява тенденция на нарастване във всички области от региона през последните 5 години.

Същата неблагоприятна тенденция се наблюдава и при завършилите средно образование – за ЮЦР те са повече от средното за страната и това е изключително за сметка на завършващите висше образование. Средните училища са три категории: общински, държавни и частни. Ежегодно в ЮЦР тези училища завършват около 21 000 средни специалисти. Макар и покриващи икономическия профил на региона, много е трудно да се направи оценка за реализуемостта на тези специалности поради отсъствие на система за обратна връзка и съществуването на “сива” икономика. Осъзнат е проблемът с недостатъчно широко застъпеното обучение в информационни и комуникационни технологии (необходимо и универсално приложимо знание). Макар, че се приема за добър атестат за средното образование фактът, че близо 75% продължават образованието си във ВУЗ, това е доста съмнителен критерий за качеството на образованието като цяло.

Един огромен проблем са **училищата в селата**. От една страна, в тях се учат предимно деца от семейства с нисък социален статус, от друга – качеството на обучението е изключително ниско. Материалната база е в плачевно състояние. Нормална е практиката на слети класове и липса на часове по чужд език. На практика

³¹ Общински план за развитие на Стара Загора, 2004 г.

тези училища не изпълняват предназначението си. Едва ли обаче закриването им би решило проблема. Възникват проблеми с транспорта, мотивацията, финансови и т.н. Може би изходът е в прегрупирането им в селската зона и дори търсене на съвместна схема между съседни общини. Трябва във всички случаи да се постигне крайната цел – **стабилизиране на вторични опорни центрове** на образователната мрежа при гарантирано качество на учебния процес.

Физическото състояние на **сградния фонд** в преобладаващите случаи е сравнително добро. През последните две години в повечето училища са направени ремонти. Шанс за рязко намаляване на експлоатационните разходи (особено за отопление) дават провизиите на новия Закон за енергийна ефективност – преференциални кредити за топлинно саниране. Затворените селски училища се рушат в очакване на инициативи за нови функции. Отдых, туризъм, социални дейности, чисти производства – това са част от възможните/желани дейности, които биха могли да се настанят във все още годната база на закритите училища. Вече има разработени идеи за адаптиране на изоставените бази в домове за възрастни и инвалиди (или за туристически цели).

Анкетите и анализите в по-големите градове затвърждават тревогата от нарастващо насилие и употреба на дрога в училищата. Сигурността в училищата е изведена до приоритетен, всеобщ проблем в образователната система на общините. Конвенционалната общинска охрана се оказва неефективна и недостатъчна.

Проблемът с **интеграцията на ромите** в образованието е осъзнат, признат и институционализиран. Общински програми за интеграция на ромските деца вече се прилагат в някои основни училища. Като ключов партньор се определя неправителственият сектор, засега слабо представен. Очаква се мерките и ресурсите, предвидени в новоприетата от МОН “Стратегия за образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства” да подпомогнат процеса.

Висше образование

В ЮЦР се наблюдава изключително негативна тенденция – относителният дял на завършилите висше образование е с много по-ниски стойности от средните за страната. Това се дължи на вътрешно регионалните различия. С изключение на Пловдив и Стара Загора, в останалите 4 области относителният дял на завършилите висше образование там е под 5% (най-нисък в Пазарджик – 0,2% за 2003 год.) при средни стойности за страната от 21% до 27% за периода 1999-2003 год.

От друга страна, ЮЦР, след столицата, е с най-солидна университетска база у нас. Само в Пловдив и Стара Загора се обучават над 35 000 студенти в 7 от най-авторитетните български висши учебни заведения: ПУ “Паисий Хилендарски”, Академия за музикално и танцово изкуство, Медицински институт, Технически университет, Аграрен университет, Висш институт по хранително-вкусова промишленост, Тракийски университет. В останалите областни центрове са ситуирани филиали на университети – наши и чужди. Основният дял медицински колежи у нас са на територия на ЮЦР. Само тук (в Стара Загора и Пловдив) функционират двата аграрни колежа у нас.

Идеи и капацитет за научно-развойна дейност съществуват, но не са реализирани. Лансирано е предложение за създаване на технопарк, материализиращ академичния ресурс в сферата на аграрните технологии и ветеринарната медицина.

Макар че и тук липсват систематични данни за реализация на кадрите, всеобщо признат проблем е “изтичането на мозъци”. Селскостопанският сектор се развива без адекватно научно обслужване и ангажира нищожен дял от агрономическия и ветеринарния капацитет на университетите. Повечето млади кадри търсят реализация извън региона – в чужбина или в столицата. Част от оставащите се преквалифицират или започват работа извън сферата на специалността си. Показателен е фактът, че ако 6,14% (8 505 човека) от безработните за ЮЦР са висшисти, то този процент за областните центрове е над 13%.

Продължаващо професионално обучение

Като цяло предизвикателствата пред системата на продължаващото професионално обучение се отнасят до: подобряване механизмите за информационна отвореност и обратна връзка; подобряване качеството на обучението и доближаването му до измеренията, осигуряващи достъп до европейския пазар на труда; създаване на механизми за мотивиране както на потребителите на квалификационни услуги, така и на организации, инвестиращи в продължаващото професионално обучение; обединяване на усилията между всички социални партньори, органите на местната власт и неправителствените организации, имащи отношение към развитието на човешките ресурси и икономическия напредък на страната³².

³² Национална стратегия за продължаващото професионално обучение за периода 2005-2010 година.

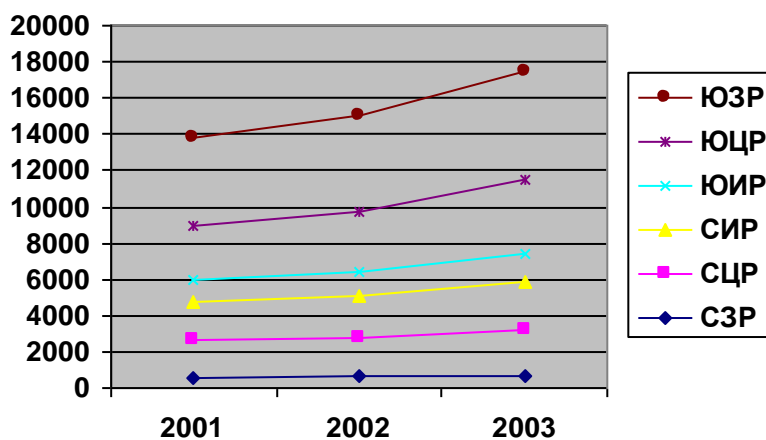
Един от “буферите” за последствията от структурната реформа в икономиката е създаването на районни центрове за преквалификация, за професионална подготовка и за повишаване квалификацията на човешките ресурси. Създаването на нов тип образователно-професионални центрове ще бъде съпроводено с реструктурирането на част от съществуващите професионални училища, от които няма да има потребност.

Обучението за придобиване на професионална квалификация на лицата на пазара на труда се организира от Агенцията по заетостта. Общият брой на проведените курсове през 2003 г. е 1977, което надвишава броя на същите през 2000 г. повече от два пъти.

Тези специфични фактори, заедно с европейските и световните тенденции за непрекъснато нарастване на изискванията към пригодността за заетост, определят необходимостта от продължаващо професионално обучение както във всички възрастови групи на работната сила, така и в териториален аспект.

1.4.2. ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Предприемачеството в ЮЦР се развива в темпове близки до останалите планови региони. Все пак относителният дял на предприемачи (работодатели и самонаети лица) от общо заети през 2003 г. е малко по-висок спрямо останалите планови региони – 14,8%. Не би могло да се очаква значителна разлика между отделните планови региони, тъй като предприемачеството в тях в еднаква степен се влияе от постоянно

Фиг. 17 Брой на малките предприятия по планови регион, НСИ

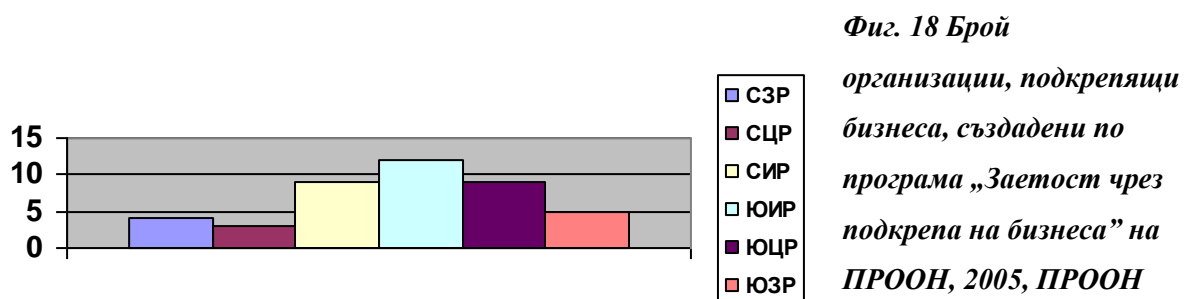
променящата се нормативна рамка, липсата на достъп до финансови ресурси, тежките административни процедури и липсата на квалифицирана работна ръка.

Важен индикатор за развитието на предприемачеството е

гъстотата на локализацията на малки и средни предприятия. Ако броят на микро-предприятията се влияе изключително много от нормативните промени и по тази причина варира сериозно, то при броя на малките предприятия в региона наблюдаваме стабилен растеж 13,2% през 2002 г. и 20,9% през 2003 г. Същото, макар и в по-малка степен, се отнася и до средните предприятия и фирмите със 101-250 заети. Всичко това отразява положителната тенденция за постепенно развитие на успешните местни фирми и прерастването им в по-големи.

Увеличението на броя на малките предприятия в ЮЦР е най-високо спрямо останалите планови региони и сериозно надхвърля средните стойности за страната, съответно – 9,1 % през 2002г. и 11,6% през 2003г.

1.4.3 РАЗВИТИЕ НА УСЛУГИТЕ, ПОДКРЕПЯЩИ БИЗНЕСА

В резултат на икономическото реструктуриране на икономиката се развиват интензивно фирми и организации, които предоставят услуги на бизнеса. Броят на наетите в този сектор лица на 10 000 жители в ЮЦР е приблизително същият като в останалите региони за планиране, с изключение на ЮЗР. В ЮЦР в сектора са заети почти 3 пъти по-малко лица на 10 000 жители спрямо ЮЗР.

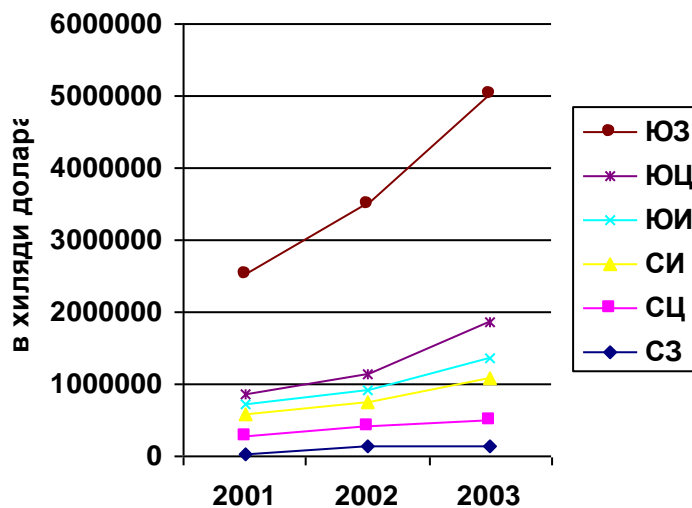
Мрежата от организации, подкрепящи бизнеса, включва агенции за регионално развитие, бизнес-центрове, бизнес-инкубатори, сдружения на предприемачи и др. В огромната си част тези организации са създадени по различни донорски програми и техният брой в една област или регион не е резултат от обективни икономически процеси, а по-скоро от субективната преценка на различни донори. Ето защо не могат да се правят категорични изводи от броя на организациите в съответната област или регион. Още повече, че тези организации са изключително разнородни и предлагат твърде различен набор и обем от услуги. Също така липсват данни доколко бизнесът ги припознава като свои партньори и доколко ползва техните услуги. Все пак трябва да

отбележим, че се наблюдава регионална хомогенност на показателя брой организации в планови регион, както и брой организации в област. Най-значимата програма за създаване и подкрепа на тези организации е “Заетост чрез подкрепа на бизнеса” на ПРООН, като 21,4% от центровете, създадени по тази програма, са в ЮЦР.

1.4.4 ИНВЕСТИЦИИ

Преките чуждестранни инвестиции в ЮЦР възлизат на 503 085 700 долара, което е едва 10% от тези в страната.

Нивото на преките чуждестранни инвестиции в ЮЦР е в унисон с характерното

Фиг. 19 Инвестиции по планови региони 2001-2003г., НСИ

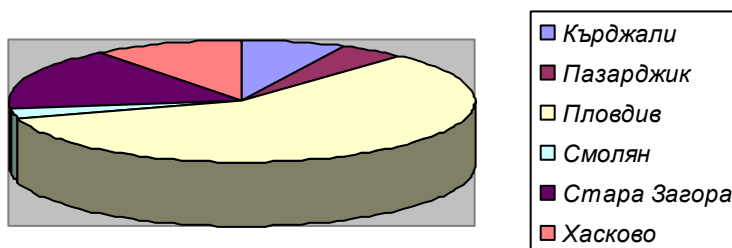
за цялата страна и за всички планови региони увеличение на чуждестранните инвестиции. Като обем на преките чуждестранни инвестиции ЮЦР драстично изостава от ЮЗР – над 6 пъти по-ниска стойност за 2003 г.; но от друга страна, регионът значително изпреварва повечето от останалите планови региони: между 1,4 и 3,8 пъти. Като се има предвид, че през 2001 г. ЮЦР е едва на предпоследно място по обем на инвестициите, може да се направи изводът, че към 2004 г. регионът е компенсирал изоставането си спрямо останалите планови региони благодарение на много по-високия темп на увеличение на преките чуждестранни инвестиции. В ЮЦР и СЗР темпът на увеличение на чуждестранните инвестиции за периода 2001 -2003г. е два пъти по-голям спрямо останалите региони, включително и ЮЗР.

Фиг. 20 Инвестиции в ЮЦР, 2003 г., НСИ

Силна е диспропорцията на привлечените преки чуждестранни инвестиции в различните области, като от една страна тя се увеличава и Пловдив е привлякъл 58,8% от всички инвестиции в региона през 2003 г. спрямо едва 36% за 2001 г. Пловдивска област става все по-притегателен център за чуждестранните инвестиции в региона, което в голяма степен се дължи на по-добре квалифицираната работна ръка и на стратегическото местоположение на Пловдив.

Фиг. 21 Инвестиции в ЮЦР по области 2001-2003 г. в хиляди долари, НСИ

От друга страна, значително изоставащите Кърджали и Смолян постепенно намаляват диспропорцията спрямо останалите области от региона благодарение на тенденцията за увеличаване на инвестициите в тях – в Кърджали размерът на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия е нараснал 8,88 пъти през 2003 г. спрямо 2001 г., а в Смолян – 8,47 пъти за същия период.

1.4.5. ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ТРАНСПОРТЕН ДОСТЪП

Пътна мрежа

Общото състояние на пътната мрежа (гъстота, изграденост) може да се определи като сравнително добро, но със съществени проблеми. Показателят за гъстота на пътната мрежа е 173,3 км/1000 кв. км е на средното ниво за България и е по-малко от половината от равнището на този показател за Европейския съюз, като е по-ниско от 65 % от тази за регионите по Цел 1. Анализът на показателите за пътната мрежа в Южен централен район показва също значителен недостиг в изградеността на мрежата по отношение на функциите, които трябва да поеме предвид транспортно-комуникационното значение на територията. През ЮЦР преминават три общо европейски транспортни коридора (ОЕТК):

- ОЕТК № 4 – Централна Европа – Румъния (Калафат) – Видин – София – Пазарджик – Пловдив – Хасково – Свиленград – Турция (Одрин) – Азия;
- ОЕТК № 8 – Албания – Македония (Крива паланка) – Кюстендил – София – Пазарджик – Пловдив – Стара Загора – Сливен – Бургас – Варна;
- ОЕТК № 9 – Русия – Молдова – Румъния (Гюргево) – Русе – Велико Търново – Стара Загора – Хасково – Свиленград – Турция (Одрин)/Хасково – Кърджали – Гърция (Комотини).

Първият съществен проблем в пътната мрежа на Южен централен район се дължи на изоставане в осигуряването на така нареченото „надлъжно” направление (в посока изток – запад) – в изграждането на автомагистрала Марица – от Чирпан до Свиленград. От друга страна, поради причини от исторически характер „напречните” направления (в посоки север – юг) са недостатъчно развити и пътният профил на тези комуникационни връзки е недостатъчен предвид очакваното интензифициране на търговския стокооборот и всякакъв вид контакти в следствие на интеграционните процеси при присъединяването на България и Румъния към Европейската общност.

Вторият съществен проблем е свързан с недостиг в количествените и в качествените характеристики на пътната мрежа в периферните области и най-вече в област Смолян, където поради планинския характер на релефа жп-мрежата не е развита и целият транспорт се извършва по автомобилните пътища.

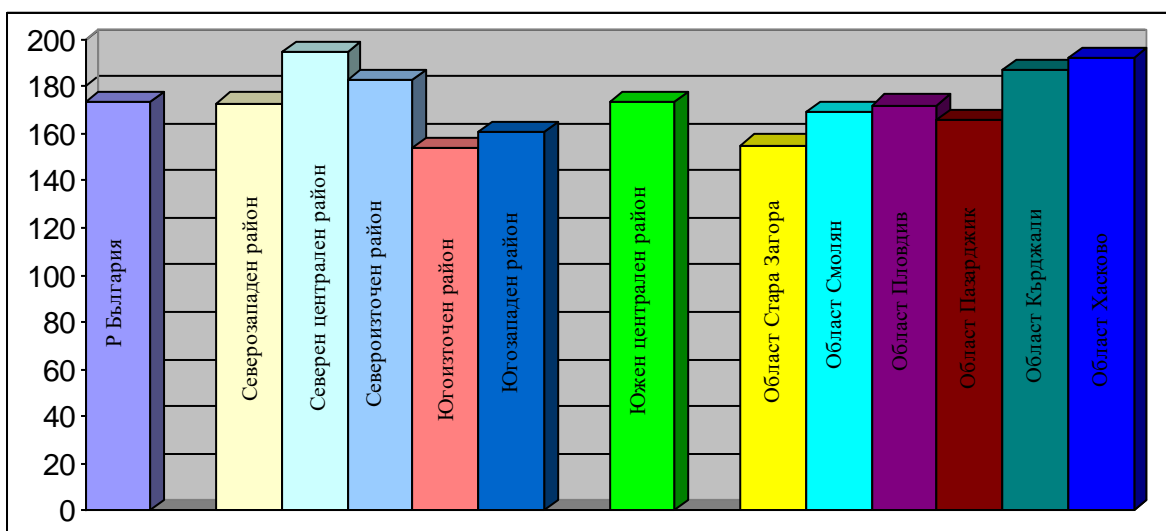
Фиг. 22 – Автомагистрала и пътища I и II клас в Южен централен район на планиране

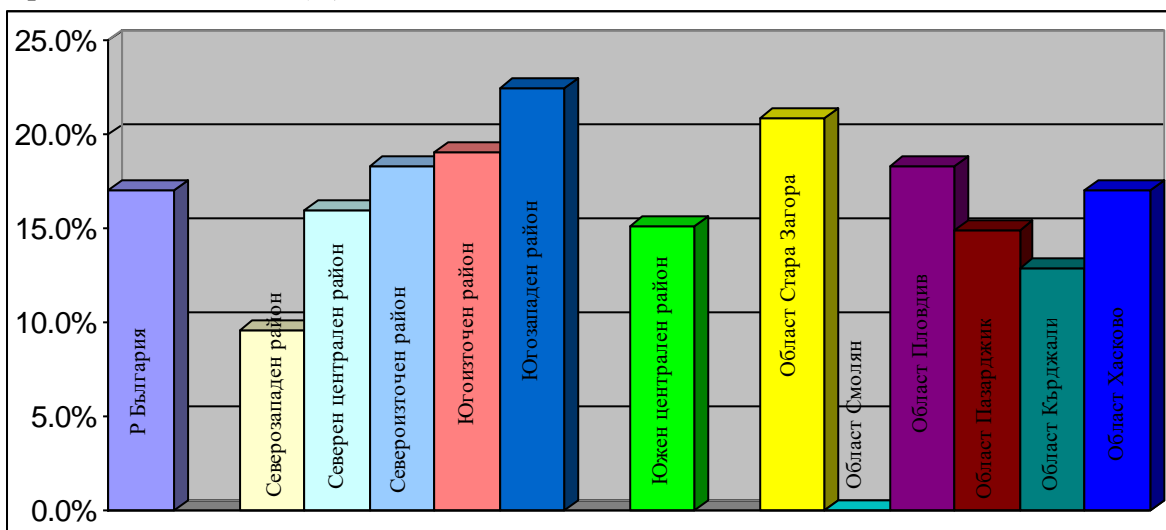
Транспортна достъпност

Сравнението със средните показатели за страната показват, че, въпреки специалното транспортно-комуникационно значение на ЮЦР, в половината области от района (Пазарджик, Стара Загора и Смолян) гъстотата на пътната мрежа е значително по-ниска от средната за България. Едновременно с това в Смолянска област, която е изцяло зависима от пътния транспорт (без жп, речни и авиолинии), нито една от връзките не е автомагистрала или от I клас. Общо в областите Смолян и Кърджали едва 3,8 % от мрежата е от I клас, а и през двете области преминават важни напречни направления към Гърция.

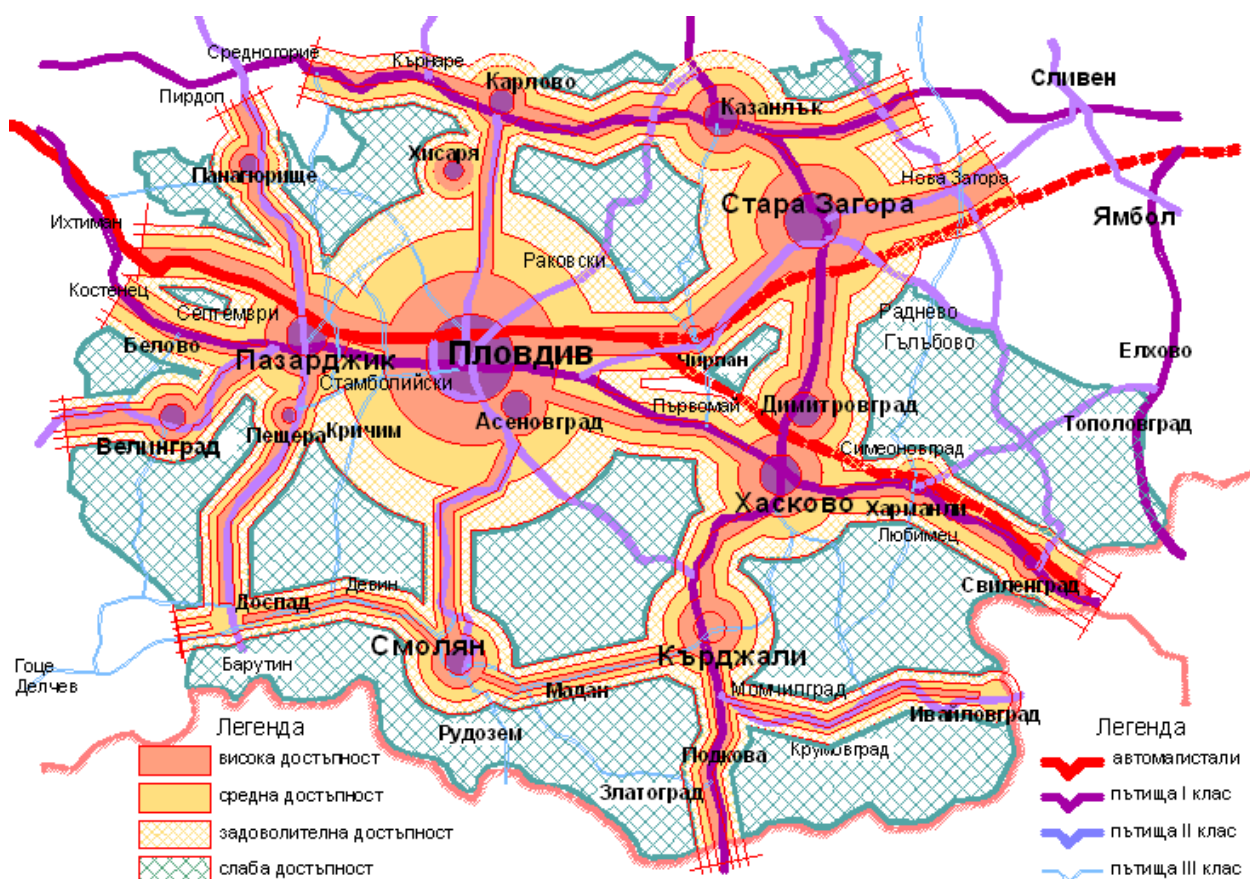
Фиг. 23 – Гъстота на пътната мрежа (км/1000км²)

Фиг. 24 – Относителен дял на първокласната улична мрежа спрямо общата дължина на мрежата по области (%)

Състоянието на пътните настилки в Южен централен район е определено незадоволително, особено предвид на комуникационните развръзки, които се извършват на тази територия. През 2001 г. само една трета от пътищата са били с настилка в добро състояние. През същата година 46% от пътищата от I клас са били в недобро (т.е. средно и лошо) състояние (от тях 22 % – в лошо състояние), 57 % от пътищата II клас (27% – в лошо състояние), 65% от пътищата III клас (29 % в лошо състояние) и 76% от общинските пътища (41% в лошо състояние).

Фиг. 25 – Транспортна достъпност на териториите на ЮЦР

Главните проблеми, свързани с пътната инфраструктурата в Южен централен район за планиране, са:

- Недостатъчно развитие на пътната мрежа по главните направления – общоевропейските транспортни коридори;
- Сериозен проблем е липсата на комуникации от висок клас по напречните направления;
- Съществуващите трансгранични връзки с Гърция са крайно недостатъчни;

- Въпреки че дължината на изградените автомагистралаи в ЮЦР е най-голяма в сравнение с останалите райони на планиране, в същия район се намират и най-неотложните обекти от този клас на пътната инфраструктура;

- Гъстотата на пътната мрежа е подобна на средната за страната, но този показател за ЮЦР е нисък предвид невъзможността да се развива жп инфраструктурата в планинските райони;

- Общата достъпност на планинските райони в областите Пазарджик, Смолян, Кърджали и Хасково е сериозен проблем за цялостното социално-икономическо развитие на ЮЦР.

Въпреки огромното значение на пътната инфраструктура за решаване на социалните и икономически проблеми на Родопите, относителният дял на първокласната пътна мрежа в областите Смолян и Кърджали е един от най-ниските в България.

Железопътна мрежа

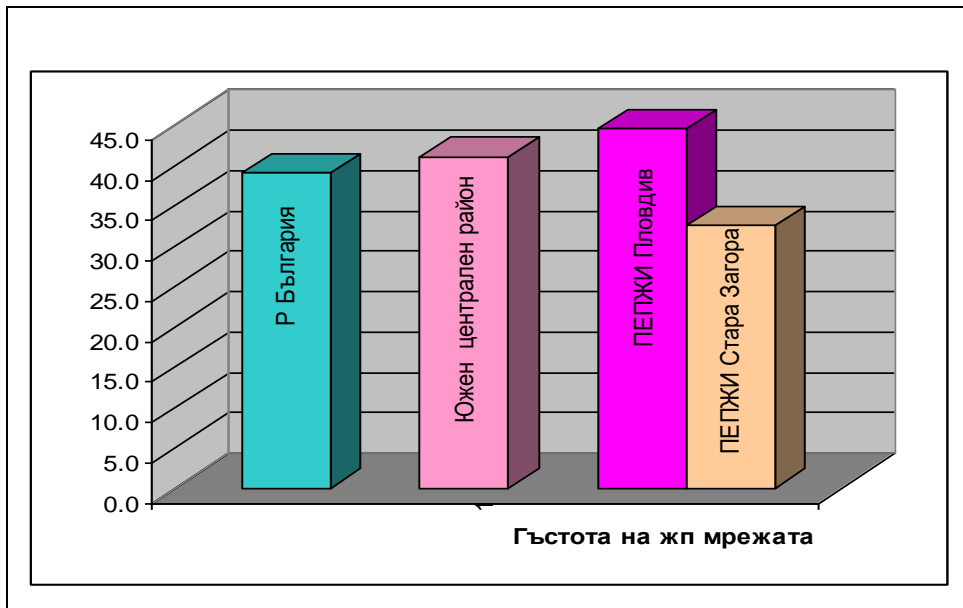
Железопътната инфраструктура на Южен централен район за планиране е организирана и се стопанисва от две подразделения за експлоатация и поддръжка – ПЕПЖИ – Пловдив, което в основната си част се припокрива с областите Пловдив, Пазарджик и Кърджали, и ПЕПЖИ – Стара Загора, което се припокрива с областите Стара Загора и Хасково.

Железопътната мрежа на тази територия е добре развита със среден показател 41 км/1000 км², който, сравнен със средния показател за страната 39 км/1000 км², поставя Южен централен район за планиране на първо място в България по гъстота на жп мрежата. От общата дължина на жп мрежата 1091 км (746 км за ПЕПЖИ – Пловдив) 966 км (621 км за ПЕПЖИ – Пловдив) са с междурелсие 1435 мм и 125 км са с междурелсие 75 мм – теснолинейката Септември – Велинград – Добринище.

Фиг.26 Железопътна мрежа в ЮЦР

Фиг. 27 – Сравнение на гъстотата на жп мрежата в ЮЦР и по ПЕПЖИ със средната гъста в Р България

При оценката на гъстотата на жп инфраструктурата в ЮЦР трябва да се отчита, че основната част от мрежата е развита в равнинните части на областите

Пловдив и Пазарджик, докато в значителни територии от същите две области и най-вече област Смолян жп линии изобщо липсват.

В Родопите средната гъстота на мрежата е 29,3 км/1000 км² и се формира от три линии: Хасково – Подкова, Кричим – Пещера и Септември – Добринище.

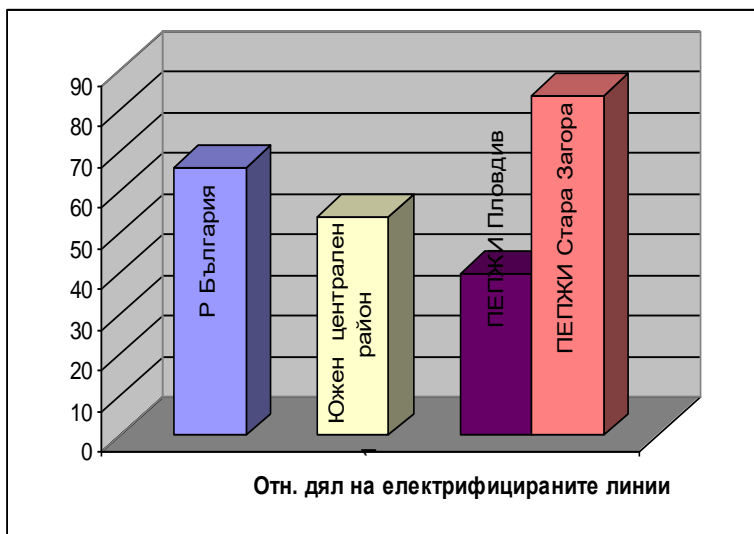
От друга страна, степента на модернизация (удвоени и електрифицирани жп линии) е най-ниската между останалите български райони за планиране. Диаграмата на Фиг. 28 показва неадекватната степен на електрификация на мрежата на ПЕПЖИ Пловдив – едва 0,75 от средния за България показател.

Проблемът с модернизацията е изключително важен предвид комуникационно-транспортното местоположение на Южен централен район. Два от трите общоевропейски транспортни коридора (№ 4, 8 и 9) имат стратегическо значение за европейската жп мрежа. Това са: ОЕТК № 4 и ОЕТК № 8.

В тази връзка проектът „Реконструкция и модернизация на жп линията Пловдив – Свиленград – гръцка/турска граница за скорост 160 км/ч” е изключително важен за ЮЦР и е приоритетен в краткосрочен план. Това е най-големият транспортен проект, реализиран в България в настоящия момент. Обхваща две области – Пловдив и Хасково – и девет общини – Родопи, Садово, Първомай, Димитровград, Хасково, Симеоновград, Харманли, Любимец и Свиленград. Проектната стойност е близо 360 млн. евро. Финансирането е осигурено, като освен със средства от държавния бюджет, проектът се осъществява с подкрепата на Европейска инвестиционна банка и с безвъзмездната помощ на Европейската комисия от 153 млн. евро по предприсъединителната програма ИСПА.

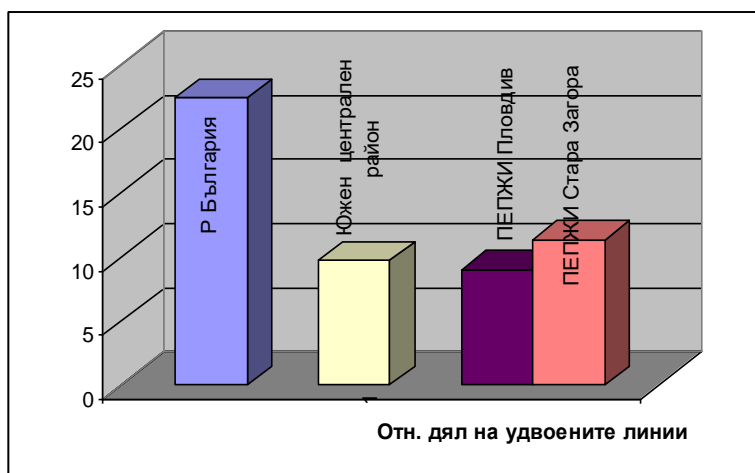
Проектът предвижда реконструкция и изграждане на 151 км ж.п. линия за скорост от 160 км/ч; удвоени ще бъдат участъците Катунца – Поповица и Първомай – Ябълково, ще се реализира електрификация на новоизградената ж.п. линия (за скорост до 200 км/ч), ще бъдат изградени системи за сигурност – сигнализация и автоматична локомотивна сигнализация (за скорост до 200 км/ч), системи за телекомуникации, влакови радиовръзки, информационна система за пътниците в гарите, обща диспечерска система и система за управление с единен диспечерски център в гр. Пловдив.

Фиг. 28 – Сравнение на относителния дял на електрифицираните жп линии в ЮЦР със средния показател за страната

От общо 1091-те километра на територията на ЮЦР 453 км (т.е. 42%) са участъци от паневропейски транспортни коридори (съответно за ПЕПЖИ – Пловдив 272 км от общо 746 км и за ПЕПЖИ – Стара Загора 181 км от общо 345 км).

Същевременно делът на удвоените жп линии (диаграмата на фигура 29) е 2,5 пъти по-нисък от средния за страната. Тази ниска степен на модернизация на фона на важността на ЮЦР в националната железопътна мрежа поражда спешна необходимост от осигуряване на необходимите инвестиции.

Фигура 29 – Сравнение на относителния дял на удвоените жп линии в ЮЦР със средния показател за страната

В крайна сметка функционалните характеристики на жп мрежата в ЮЦР са много по-ниски от европейските изисквания. Линиите в ПЕПЖИ – Пловдив позволяват проектна скорост едва 130 км/ч и максимална скорост по Книжка Разписание до 100 км, което е почти два пъти по-ниско от нуждите за осигуряване на международното направление София – Пловдив – Свиленград.

Други конкретни проблеми са свързани с достъпа за пътуване на гражданите в неравнопоставено социално положение (инвалидите) – ниска съоръженост на гарите, липса на рампи, асансьори, колички или друг транспорт за придвижване.

Главните проблеми свързани с жп инфраструктурата в Южен централен район са:

- Твърде ниско общо ниво на модернизация (електрификация, удвояване, въвеждане на автоматизирани системи за управление на жп транспорта);
- Необходимост от електрификация и удвояване на линията Пловдив – Свиленград;
- Необходимост от модернизация на линията София – Пловдив;
- Необходимост от модернизация на линията Пловдив – Стара Загора – Ямбол;
- Необходимост от подобряване на достъпа до жп транспорта в южните части на ЮЦР;
- Повишаване скоростите на междуградския трафик;
- Недостатъчно висока активност на местните администрации за подпомагане развитието на жп инфраструктура чрез съвместни проекти с НК „Железопътна инфраструктура”, в които се отразяват социалните нужди на конкретното населено място, използвайки структурните фондове за развитие;
- Железопътните гари не осигуряват равнопоставен достъп за пътуване на гражданите. Не са осигурени рампи, асансьори, колички или друг транспорт за придвижване. С изключение на няколко големи гари на всички останали липсва визуална комуникация за ориентация на гражданите;
- Не са развити атракционни жп пътувания като възможност за стимулиране на развитието на туризма.

Трансгранични връзки на транспортно- комуникационната мрежа, ГКПП

Трансграничните връзки са ключов елемент от транспортно-комуникационната мрежа, тъй като чрез тях се осъществява реалното функциониране на транс-европейските коридори и всички свързани ефекти на европейска интеграция, трансгранично сътрудничество, кохезионните процеси, стопански и културен обмен. Конкретно за Южен централен район става дума за свързване с транспортно-комуникационните мрежи на Гърция и Турция.

Към момента трансграничните връзки със съседите държави на територията на ЮЦР, както и на национално ниво са крайно недостатъчни. Единствените пътни и жп връзки са при Свиленград. По направлението север – юг ОЕТК № 9 е прекъснат в частта Хасково – Кърджали – Комотини (РГърция) и трансграничните връзки са затруднени.

На 12 май 2005 г. българското правителство одобри проекти за междуправителствени спогодби за 3 ГКПП, от които 2 – на територията на Южен централен район. И двата нови ГКПП в ЮЦР са с Република Гърция:

- Аврен – Миртиски (с. Аврен, Община Крумовград, област Кърджали, България, със с. Миртиски, Община Органи, област Комотини, Гърция).
- Златоград – Ксанти (гр. Златоград, Република България, с гр. Ксанти, Република Гърция).

Речен транспорт

Въпреки, че през Южен централен район на планиране протичат три от големите български реки (Марица, Тунджа и Арда), те нямат плавателно значение. Неколкократно са правени разработки за създаване на плавателен участък на Марица в района на гр. Пловдив, но те са предвиждали само атрактивно-туристически, а не и комуникационни функции този участък.

Въздушен транспорт

Летище Пловдив има статут на международно летище, но значението му за международните пътнически линии не може да се сравни с това на София, Варна и Бургас. Роля за бъдещето развитие на района за планиране ще имат летище Стара Загора и летателна площадка Кърджали, които в момента не функционират и се нуждаят от разширение и модернизация.

Водоснабдителна инфраструктура

Към водопроводните мрежи, управлявани от държавните и общински ВиК дружества, са включени **1 922 994 жители на ЮЦР, или 98,9% от населението му.** Общата дължина на водопроводните мрежи е 17 555 км, в експлоатация са 994 бр. водоснабдителни ПС и 22 бр. ПСПВ. Годишният обем на подадената (и пречистена) питейна вода е 234,186 млн. м³.

Общото състояние на водоснабдителната инфраструктура (водоизточници и мрежи) в ЮЦР се оценява засега като задоволително по количество и качество, но за да може да гарантира нормалното и целогодишно захранване с вода със стандартни качества в перспектива е необходимо преодоляване на съществуващите проблеми:

- **намаление на загубите във водоснабдителните мрежи** на населените места чрез подмяна на амортизираните етернитови тръби с чугунени или полиетиленови;
- **включване на нови водоизточници** и/или разширяване на съществуващите (където е възможно и е икономически оправдано), за захранване на тези населени места, в които се чувства периодичен недостиг на вода и/или, където се наблюдава влошаване на качествените ѝ показатели и/или, където смяната на водоизточника би довело до чувствително понижение на себестойността на водата.

Канализационни системи и пречиствателни станции за отпадни води

Дължината на канализационната мрежа е 2193,1 км. От тях 1308,7 км са с диаметър до 400 мм, а 884,4 км – над 400 мм. Дружества ВиК с над 50% държавна собственост експлоатират 1957,8 км от канализационната мрежа, и дружества общинска собственост – 235,3 км.

Към канализационните мрежи, управлявани от държавните и общински ВиК дружества, са включени **1 257 164 жители на ЮЦР, или 65,4% от населението му.** В експлоатация са 13 бр. канални пречиствателни станции и 4 бр. градски пречиствателни станции на отпадни води. Годишният обем на отведената (и третирана) канална вода е 86,153 млн м³.

Южен централен район е на второ място след Северозападен район по непокритост на населението с водопречиствателни съоръжения.

Енергийна инфраструктура

Южен централен район е на второ място по изградени електропроизводствени мощности след Северозападния район за планиране според “Годишен доклад за 2003 г.” на Националната електрическа компания ЕАД. **Общото производство на електроенергия** в страната през 2003 г. е 39 523 GWh, които НЕК ЕАД купува от независими производители или сама произвежда, пренася със собствената си електропреносна мрежа ВН и ги продава на 8-те електроразпределителни дружества и на други клиенти ВН, или ги изнася на 5-те съседни на България страни. Структурата на годишното количество електроенергия по производители по вид на енергоизточника, общо за страната и конкретно за ЮЦР, са посочени в Приложение 1.4.6.

Електропреносната мрежа ВН (високо напрежение), която е собственост на НЕК АД, се състои от електропроводи 750 KV, 400 KV, 220 KV, 110 KV, една възлова станция и 279 системни и понижавачи подстанции, разпределени в 13 електропреносни района с 4 териториални диспечерски управления. От тях на територията на Южен централен район се намира едно диспечерско управление – ТДУ – ЮГ в Пловдив и три електропреносни района – ЕПР Пловдив, ЕПР Стара Загора и ЕПР Хасково. Всички електропроводи на електропреносната система в ЮЦР са 220 KV и 110 KV, като само електропроводът София – Ветрен – Пловдив – Марица изток – Бургас е 400 KV, и се изгражда нов Златица – Пловдив също 400 KV.

Фиг. 30 Електропроизводствена и електропреносна инфраструктура в ЮЦР

Проекти за развитие и модернизация на електропроизводствената и електропреносната инфраструктура, които се реализират към момента в ЮЦР:

1. Рехабилитация и модернизация на електропреносната система на страната, включително и на частта, попадаща в ЮЦР. Проектът е съвместно финансиран от ЕБВР и ЕИБ и от собствени средства на НЕК ЕАД и е със срок на завършване 2007 г.;
2. Изграждане на хидровъзел Цанков камък, който представлява липсващото средно стъпало на Каскада “Въча”. Състои се от язовир с обем 111 млн. м³, ВЕЦ с мощност 80 MW и годишно производство 185 млн. KWh, и подземна напорна деривация с дължина 546 м. Общата стойност на обекта е 220 млн. евро, от които 100 млн. са от експортни кредитни агенции, а 120 млн. са търговски кредити;
3. Рехабилитация и модернизация на ТЕЦ “Марица изток – 3”. Проектът е с обща стойност 600 милиона евро.

Газопреносна система

През територията на Южен централен район преминават транзитен и магистрален газопровод по направление Компресорна станция „Лозенец” – Сливен – Нова Загора – Стара Загора – Пловдив – Пазарджик – Компресорна станция „Ихтиман”.

Фиг. 30 Газопреносна инфраструктура в ЮЦР

Чрез отклонения от магистралния газопровод с газ са снабдени:

- Пловдив
- Стара Загора
- Димитровград
- Хасково
- Раковски
- Асеновград
- Стамболийски
- Пазарджик
- Белово

Съобщителна инфраструктура

Територията на Южен централен район е почти изцяло покрита от радиоразпръскването на националните телевизионни и радиопрограми, както и от фиксираната телекомуникационна мрежа на БТК, а в основната си част – и от мрежите на безжичните телефонни оператори. Същевременно, независимо от отбелязания значителен растеж в сектора у нас в сравнение със страните-членки на ЕС, в Южен централен район, както и за страната се наблюдава изоставане в развитието на телекомуникационните мрежи и осигуряването на широколентов интернет достъп. Според данни на Евростат за 2004 г. делът на предприятията с широколентова интернет връзка е 28% – за малките предприятия (до 50 заети), 33% – за средните и 45%

– за големите предприятия (над 250 заети). За страните от ЕС (25-те членки) делът при различните по големина предприятия е, респективно, 48 %, 70% и 87%.

Фиг. 31 Фиксирана телекомуникационна мрежа на територията на ЮЦР

Общият показател за средна плътност на фиксираната телефонна мрежа в ЮЦР е определено по-нисък от средния за страната. При средна плътност на мрежата на БТК от 36%³³, за ЮЦР този показател е 31,99%³⁴. Към момента средната плътност на телефонната мрежа е крайно ниска – под 20% в четири общини на област Кърджали: Джебел, Момчилград, Кирково и Черноочене, където е най-ниска – 12,66 % – и в една община на област Пазарджик – Ракитово. Между 20 и 25% е плътността в общините Доспат, Баните и Неделино (област Смолян), Ардино и Крумовград (област Кърджали), Павел баня и Гурково (област Стара Загора), Септември и Велинград (област Пазарджик), Перущица и Кричим (област Пловдив) и Минерални бани (област Хасково).

Друг важен проблем е цифровизацията на фиксираната мрежа, въпреки че в това отношение състоянието на мрежата в Южен централен район е много по-добро от

³³ Проект за развитие на съобщенията в Р България, МТС - <http://www.mtc.government.bg/Communications/programes.htm>

³⁴ Данни от писмо на МТС.

средното за страната. Докато средният показател за България през 2004 г. е 35,2%³⁵, за ЮЦР процентът на цифровизация е 76,76% – 1 350 676 поста инсталиран капацитет на цифровите централи при общ брой на домакинствата в ЮЦР 1 759 665 бр. Същевременно нивото на цифровизация на мрежата е по-ниско от 10% в община Гълъбово (област Стара Загора) в селата Мъдрец, Главан, Обручище, като нисък е показателят и в общинския център Гълъбово. В област Стара Загора крайно ниска е плътността и в с. Мъглиж. Твърде нисък показател – под 20% – имат и следните селища: Асеновград в обл. Пловдив, Велинград в обл. Пазарджик, Казанлък в обл. Стара Загора, селата Чорбаджийско и Фотиново в обл. Кърджали, Община Баните и други общини от Смолянска област.

1.4.6. КУЛТУРА

Състояние на културно-историческото наследство

Южен централен район е най-богатият откъм културно-историческо наследство в България. На негова територия се намират обекти от всички културни епохи по нашите земи. Съществуват паметници от неолита (Стара Загора). Изключително богато е представена и античността в нейните три периода – тракийски (в района на Казанлъшката долина), гръцка колонизация и римска епоха. В Ранното средновековие районът е заселен от славянски групи, но що се отнася до Първото българско царство регионът не представлява значителен интерес. Едва със започването на Кръстоносните походи и възхода на Унгарското кралство регионът придобива по-голямо значение, тъй като от тук минават маршрутите на кръстоносците от различните кръстоносни походи, регионът е предмет на спорове между Византия и Второто българско царство.

Музейна мрежа и състояние на археологическите проучвания.

Поради историческите особености на региона областите Пловдив, Стара Загора, Кърджали, Пазарджик, Смолян и Хасково са с по-голямо значение за националното културно наследство в сравнение с останалите планови райони. Това обяснява защо музейната мрежа в този регион е в известна степен по-развита, отколкото в други региони. Това се дължи и на факта, че от Освобождението на България през 1878 г.

³⁵ <http://www.mtc.government.bg/Communications/programes.htm>

досега тук се провеждат много на брой и по-значителни по обхват археологически проучвания.

Регионалните исторически музеи (РИМ) имат много широки правомощия и функции, а могат да получават допълнителни такива от Националния център за музеи, галерии и изобразително изкуство или от Министерството на културата и туризма. На РИМ е делегирана една особено важна функция, която реално почти не е реализирана – а именно “да подготвят и да реализират регионални, национални и международни проекти в областта на опазването и представянето на културни ценности – предмет на тяхната дейност”. Този механизъм не се използва, а би могъл да залегне при изработването на проекти по националните, регионални или управляваните от ЕК програми. Към РИМ функционират Експертно-оценителни комисии за движими паметници на културата по смисъла на Наредба № 1 от 2005 г. за реда за извършване на оценка на декларирани движими паметници на културата, собственост на физически и юридически лица. Тези комисии са единственият механизъм за регистриране на частни колекции и за осъществяване на износ и временен износ на движими паметници на културата, което представлява съществен елемент от социализацията на културното наследство.

Проблеми на културното наследство

Физическо опазване

Характерен проблем за цялата страна се изразява основно в постоянните иманярски набези над археологически обекти, а така също и в организирани обири в музеите. Иманярството е особено силно изразено в района.

Информация

Разпределението на отговорностите на администрацията във връзка с културното наследство създава редица проблеми по отношение на информацията за него. Информацията за отделните археологически обекти се съдържа в “Археологическа карта на България”, която е с режим “за служебно ползване” и не се разпространява свободно. Гражданите и различните организации на практика нямат свободен достъп до тази информация, нито до информацията за всички движими паметници на културата, съдържаща се в регистъра на Националния музеен фонд, воден от НЦМГИИ. Проблемът с липсата на информация има и други измерения – за

редица обекти няма публикации с научен характер, а обектите, за които има туристическа информация от какъвто и да е вид, са около 5-10% от всички обекти. На туристическите карти много от обектите не са отбелязани, няма ги и в различните туристически материали, които се изработват. Туроператорите и сродните им също не разполагат с подобна информация.

Социализация

Проблемите, свързани със социализацията на културното наследство в района, са сходни с проблемите в останалата част на страната, но са подчертано по-остри, като се има предвид и общата изостаналост на региона по икономически показатели. На първо място, това е почти пълната липса на достъпност до недвижимите паметници на културата и липсата на прилежаща инфраструктура, която би позволила паметниците да бъдат социализирани и включени в туристически дейности. За движимите паметници на културата това е липсата на експозиционна площ и лошото стопанисване на музейните фондове. Лошата социализация се поражда от различни фактори, вкл. липсата на конкретни дейности по социализацията на паметниците като консервация и реставрация, липсата на мащабни археологически проучвания и реставрационни дейности, липсата на информация, липсата на проекти по международни програми, насочени към тези проблеми и др.

Човешки фактор

В региона кадровият потенциал от специалисти е по-висок, особено що се отнася до археолози, музейни работници, специалисти по консервация и реставрация, специалисти по културен туризъм. Наличните кадри, обаче, в голямата си част са в пенсионна възраст, включително и работещите в културните структури на общините. Основно кадровият потенциал е концентриран в Пловдив и Стара Загора, в по-малка степен – в Кърджали и останалите областни центрове. Пловдивският РИМ е на практика единствената организация с по-сериозен кадрови потенциал за проектна дейност, който обаче към настоящия момент не се използва в духа на европейските практики. Проблемът с човешкия фактор се задълбочава от липсата на университет в региона, който да създава кадри в тази област, както и поради факта, че не се провеждат обучения за повишаване на квалификацията на работещите в сферата на културното наследство. Ниският кадрови потенциал донякъде обяснява липсата на проекти по международни програми в региона, вкл. и минимална активност на музеите

и общините по отношение на културното наследство в програми като “Култура 2000” на ЕК, липсата на проекти за културното наследство по програма ФАР “Трансгранично сътрудничество” с Гърция и проекти, финансирани от отделни държави и частни донори.

Перспективи пред културно-историческото наследство в Южен централен район.

Потенциал на културното наследство

Традиционно в нашата страна културното наследство, а и културата в по-широк план са схващани като част от непроизводствения сектор. Същевременно в годините на социалистическото управление (1944 – 1989 г.) се практикуваше тотална система на субсидиране, в която културното наследство и свързаните с него хора и организации на практика бяха извадени от обхвата на реалните икономически процеси и бяха превърнати в субсидиран сегмент, от който не се очаква да произвежда обществен ефект, различен от образователен и възпитателен. Така оформените нагласи у хората, работещи в сферата на културното наследство, са една от пречките за реалната му социализация и включването му в реалната икономика.

Основният икономически потенциал на културното наследство се свързва със сферата на туризма, а така също и с определени поддържащи го отрасли, като извършването на строителни работи, изработването и търговията със сувенири, отпечатването и разпространението на туристически материали и др.

На второ място, движимото културно наследство в близките няколко години – движимите паметници на културата собственост на физически и юридически лица – ще се оформят като част от търговията с дефинираните от ЕС “културни ценности”.

Култура и туризъм

Различни експертни оценки, правени от Министерството на културата, предвиждат, че около 20-25% от туризма у нас ще се свързва с културното наследство на страната. Това е значителен потенциал, който в момента не се използва. Той е особено значим за Южен централен район, който не обхваща значителни морски курорти и трябва да компенсира тази даденост с други атрактивни дестинации. Алтернативният подход е създаването и експлоатирането на маршрути, които включват обекти от региона, и са свързани с действащите големи курорти, като особен акцент трябва да се постави на морските курорти по Южното Черноморие и Пампорово.

Трябва да се отбележи, че потенциалът на културното наследство в района способства за развитие на форми на туризъм, при които се посещават както културни, така и природни забележителности. Този комплексен подход – използването на хибридни форми (например съчетаване на екотуризм с културен туризъм) увеличава привлекателността на района. Природните дадености на района допускат по-специални форми на туризъм, като спелеоложки туризъм (тук се намират няколко от най-интересните пещери в България), катерачество, екстремни спортове и др. Съчетаването им с културен туризъм ще доведе до повишаване на привлекателността на региона.

Образование и наука

Културното наследство в региона намира приложение в сферата на образованието и науката с два основни акцента – археологически разкопки на български и международни експедиции и образователни дейности, свързани с музеите и техните задачи.

Развитие на културните индустрии

Културните индустрии са агент на развитието, тъй като са сфери на бизнеса, които използват много иновации. Подходящи са за развиване в района, тъй като могат да станат ключ към приоритетния за ЮЦР културен туризъм и тъй като допринасят за модерния имидж на градовете.

Добра предпоставка е и фактът, че в района вече се развиват различни културни индустрии – издателска дейност (три от най-значимите издателства в национален мащаб са в Пловдив), фестивали, търговия с произведения на изкуството, художествени занаяти, антиквариат, медии и др.

Необходимо да е да се подобри средата, в която се развиват, както и да им се осигури институционална подкрепа чрез създаване на агенции за културно развитие.

1.5 ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ОЦЕНКА НА ЕКОЛОГИЧНИЯ РИСК

1.5.1. Качество на атмосферния въздух (КАВ)

Съгласно Закона за чистотата на атмосферния въздух качеството на въздуха се оценява по следните показатели: прах, фини прахови частици, серен двуокис, азотен двуокис, тежки метали плюс още някои специфични замърсители. Територията на страната е разпределена в 119 района за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ). На базата на изследванията 34 от тях са описани като райони с превишения на установените норми за КАВ.

Южен централен район може да се определи като район с най-влошени качества на атмосферния въздух. В него са разположени 11 райони за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух. Това са една трета от районите в страната, в които замърсяването на атмосферния въздух е на ниво, което изисква разработване на програми за намаляване на вредните емисии. Замърсяването на въздуха е предимно със серни и азотни диоксиди и ФПЧ10. Максимални еднократни стойности на серен диоксид са регистрирани в Пловдив, Полски Градец, Долни Воден, Асеновград и Куклен. Най-високи средногодишни концентрации на азотен диоксид и фини прахови частици са измерени в Смолян и Пловдив. В някои райони като Пловдив и Кърджали е установено замърсяване с олово, амоняк и кадмий над ГОП. Раднево и Гълъбово е един от районите с най-големи количества серни и азотни диоксиди, емитирани на 1000 души, а Димитровград – на азотни диоксиди. Основни източници на замърсяване са промишлените и добивните дейности в ТЕЦ “Марица – Изток”, Раднево, Гълъбово, ОЦК АД, КЦМ АД и ЮМИКОР АД.

1.5.2. Райони с нарушени екологични качества на водите

Повърхностни води

Южен централен район попада в рамките на два района за басейново управление на водите – Източнобеломорски и Западнобеломорски. През последните години доста сериозни публични фондове бяха насочени към изграждането на пречиствателни

станции и канализационни мрежи. Резултатите в подобряването на качествата на водите ще се отчетат след привеждането им в действие.

Южен централен район на планиране се характеризира с голям брой замърсени речни участъци. Басейнът на р. Марица е най-замърсен и има 12 участъка, в които нивото на замърсителите е над допустимите концентрации. Малките реки Маданска, Върбица и Крумовица имат по един участък с наднормено замърсяване. Замърсени води се заустват от градски колектори за битови промишлени води, руднични води, отпадъчни води от свине-комплекс и токсични залпове от КЦМ АД и Агррия.

Подземни води

За определяне на качеството на **подземните водни тела** са използвани праговете за замърсяване за някои показатели за опазване на подземни води от замърсяване, съгласно Приложение № 3 на Наредба № 1 от 7.07.2000 г. за проучването, ползването и опазването на подземните води и Наредба № 9 от 16.03.2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели. Характеризирането на подземните водни тела по отношение на значимото натоварване включва налични данни за значими точкови и дифузни (неточкови) източници на замърсяване и значимо водочерпене от подземните водни тела. Степенувани са източниците на точково и дифузно замърсяване по значимост като причина за риска по качество на подземните води. Водочерпене от подземни води е отчетено във връзка с налични данни за съществуващи водоземни съоръжения, вкл. и за издадените разрешителни за водоползване. Обемът на отчетените водни количества от всяко водно тяло на този етап не е определен и не е извършена оценка за риск на телата по отношение на количеството. По отношение на изкуствено подхранване на подземните води в България в миналото са реализирани отделни обекти с тази цел, но към момента не се извършва изкуствено подхранване. По отношение на появата на солени води на този етап не са идентифицирани подземни водни тела, повлияни от значимо засоляване или интрузия. При извършването на първоначалната оценка на риска водните тела са класифицирани в следните категории:

- Водни тела в риск;
- Водни тела, които са възможно в риск;
- Водни тела, които не са в риск.

Анализът на характеристиките на подземните води и тяхното състояние е затруднен. Това се дължи, от една страна, на недостатъчно налични данни за качеството на подземните води. Констатирано е, че част от използваните данни са с

ниска степен на достоверност и не съответстват на изискванията за акредитация на лабораториите, но все пак тези данни могат да послужат като изходна база за характеризирание на водните тела. За някои от определените водни тела към момента липсват данни от мониторинг. От друга страна, има недостатъчно налични данни за дифузното (неточково) замърсяване от животновъдството и земеделието. От трета страна, трябва да се има предвид, че има неизяснени необходими данни, свързани с хидравличните характеристики, хидравличните връзки, водообмен, зони на дрениране и на подхранване, връзки с повърхностни води и свързаните с тях екосистеми.

На първо място по значимост на въздействието за риска за качествено състояние на подземните водни тела за Южен централен район са дифузните източници. Поради липса на достатъчно налична информация на този етап не е извършена оценка на риска за водните тела по отношение на водоползването и затова са оценени само значимостта на факторите, водещи до качествени изменения в подземните води. Разгледани са източниците на въздействие от налични данни и са идентифицирани значимите въздействия по видове.

Източници на замърсяване

Точкови източници – 42%

Дифузни източници – 58%

Оценката на риска за подземните водни тела е извършена по експертна оценка само по отношение риска за качеството. На този етап не е събрана необходимата за количествената оценка информация. За целите на оценката са използвани налични мониторингови данни и са разгледани всички пунктове за пет годишен период.

Оценка на риска на подземните водни тела:

Не са в риск – 4

В риск – 12

Възможен риск – 18

Трансгранични подземни водни тела – оценка на риска

В риск – 1

Не са в риск – 3

Възможен риск – 4

1.5.3. Качество на почвите

В Южен централен район замърсяване на земеделските земи с цинк, мед, кадмий и арсен от 0,5 до 2 пъти ПДК и олово над 2 пъти ПДК е измерено в общините Кърджали и Рудозем. В Мадан количеството на кадмия в някои почви е над 2 пъти ПДК. Между 1 и 2 пъти ПДК са замърсени участъци със земеделски земи в общини Пловдив, Асеновград и Тополовград.

Въпреки тези числа, може да се каже, че като цяло територията на плановия район е подходяща за земеделско производство. Замърсяванията на почвите са концентрирани около големия град и около територията на конкретни индустриални предприятия в изброените общини.

1.5.4. Отпадъци

Към момента на територията на ЮЦР функционират 7 регионални депа за битови отпадъци – Пловдив (Цалапица), Карлово, Мадан, Рудозем, Доспат, Хасково и Харманли. В Пловдив в процес на строителство е инсталация за изгаряне на болничните отпадъци. В Смолян се реализира проект за домашно компостиране и изграждане на регионално депо.

По отношение на управлението на отпадъците районът има изоставане в сравнение с другите планови райони на страната. Както се вижда от Приложение 1.5.1., най-голямата част от отпадъците се депонира на външни депа и най-малко се рециклира.

1.5.5. Шум

Шумът в околната среда се причинява основно от транспорта и представлява сериозен проблем за здравето на населението и качеството на живот в големите градове на района за планиране.

Наблюдаваните пунктове за измерване на нивото на шума през 2003 г. в ЮЦР са 87, като от тях в град Кърджали – 24, в град Пазарджик – 18, в град Стара Загора – 30 и в град Казанлък – 15. По данни на НСИ за 2003 г. допустимите хигиенни норми (55-60 dB) се надвишават в 17 пункта в гр.Пазарджик, 11 – в гр. Казанлък и 29 пункта – в гр. Стара Загора.

Съществува трайна тенденция за увеличаване на шумовото замърсяване в градските територии и зони до нива, които се приемат за не много високи, но носещи

здравен риск. Шумово замърсяване в интервали 63-67 dB (A) и 68-72 dB(A) е характерно най-вече за улици, разположени в жилищните зони и територии на съществуващите градски части и централните градски части.

1.5.6. Биологично разнообразие

Южен централен район е сред най-богатите на биоразнообразие райони в страната. В него попада голяма част от Национален парк “Централен Балкан”, част от Национален парк “Рила”, 15 резервата и 9 поддържани резервата. Тук се намира и целият масив на Родопите, на територията на който предстои да бъдат обявени два природни парка.

Сред флората на Западни Родопи като световно значими видове са определени 66 вида: 43 вида са български ендемити, 45 вида са балкански ендемити. Западните Родопи са едно от малкото места в Европа, където все още се срещат в естествени условия кафявата мечка, дивата коза, вълкът и благородният елен. Горите заемат повече от 70 % от територията на Западните Родопи, като преобладаващи са иглолистните видове. Общата площ на защитените територии в Западни Родопи е 16 697 ха. Мрежата от защитени природни територии е представена от 8 резервата, 6 поддържани резервата, 70 защитени местности и 30 природни забележителности. Пет резервата са включени в Списъка на ООН за националните паркове и други защитени територии, а четири от тях са признати за биосферни резервати. Родопите се характеризират с голямо ландшафтно разнообразие. Най-високият връх на Родопите е връх Перелик с височина 2191 м. През хилядолетията са възникнали специфични и уникални природни творения, каквито са пещерите в районите на селата Триград, Ягодина, Чепеларе, Орехово, Могилица, причудливите природни феномени Орфееви скали край Смолян, Чудните мостове, Невястата, Слоноът, Костен камък, Червената скала. В района на Западните и на Източните Родопи процедурата по обявяването на два природни парка се забавя изключително много и практически се блокира изпълнението на проект, финансиран от Глобалния екологичен фонд за българското правителство.

Централен за региона е южният макросклон на Централна Стара планина с водосборите на реките Стряма и Тунджа. В този район попада и Национален парк “Централен Балкан”. Интересни природни обекти в Националния парк са водопадът Райското пръскало и Карловският водопад, Голям Джендемски водопад, Сучурумското

пръскало, Сувачарското пръскало, Сухата пещера, каньонът Южен Джендем на Бяла река, Кадемлийското църкало и Бабското пръскало.

На територията на региона има много защитени местности – геофеноменът Пирустията край Турия, скален феномен “Костенурката”, резерватите Лешница, Каменщица, Соколна, поддържан резерват Еленова гора, Енинско ждрело.

Многообразни са и природните забележителности – скално образувание Мечките, пещера Каменната къща край Павел баня, скално образувание Пеещите скали, пещера Топлата дупка и водопад Малкия скок край Мъглиж, скално образувание Вкаменената сватба.

Изводи

1. Южен централен район може да се определи като район с най-влошени качества на атмосферния въздух. Важно е да се отбележи, че натрупването е в конкретни общини на три от областите в региона: област Пловдив – общините Пловдив и Стамболийски, област Стара Загора – общините Раднево и Гълъбово и област Хасково – община Димитровград. За целите на планирането е важно да се прецени кои са реалните приоритети пред тези общини, тъй като развитието на туризма и на селското стопанство значително се влияят от състоянието на въздуха.
2. Най-застрашени от гледна точка на замърсяване на почвите са общините Пловдив, Асеновград и Тополовград, тъй като замърсяванията компрометират възможността за развитие на селското стопанство, а това са райони, от които в значителна степен зависи цялостното развитие на земеделието в страната.
3. Значително е изоставането в района по отношение на управление на отпадъците – както битовите, така и промишлените. Няма съмнение, че това ще е един от приоритетите в областта на управление на околната среда за следващите години.
4. Това е районът с най-висока концентрация на обекти с висока консервационна стойност. Най-важните територии са съсредоточени в района на Централна Стара планина, където е обявен и се управлява успешно Национален парк “Централен Балкан”, и в района на Западните и на Източните Родопи, където процедурата по обявяването на два природни парка се забавя изключително много и практически се блокира изпълнението на проект, финансиран от Глобалния екологичен фонд за българското правителство.

1.6 ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ НА ТЕРИТОРИИТЕ

1.6.1. Териториално-урбанистична структура и селищна мрежа

За Южен централен район са характерни типичните за цяла България особености на селищната мрежа като:

- относително равномерно разпределение на малките градове и селата;
- неравномерно разпределение на големите градове;
- територии със слабо развита селищна мрежа, най-често с ниски икономически показатели;
- отрицателен ръст на населението главно в селата и малките градове, но и в някои от големите.

Оценката на развитието на селищната мрежа и на териториално-урбанистичните структури трябва да става на база на модерните подходи за стимулиране на положителните тенденции и съвременните схващания за насоките на урбанистично развитие като:

- Разбирането, че градовете функционират като двигатели на териториалното развитие. Бидейки центрове на икономически растеж, култура, услуги и социален живот, градовете и, най-вече, големите градове са източници на бърз обществен и икономически напредък. Това е особено важно в стопанската ситуация, в която се намира България и, конкретно, Южен централен район. В този смисъл урбанизацията е положителен и полезен процес, който трябва да се стимулира.

- Процесите на европейска интеграция поставят на дневен ред изискванията и необходимостта от ускорено териториално развитие и изравняване на темповете на изостаналите региони със средните за страната. Не е възможно такова развитие без добре изградена селищна мрежа.

- Подходите, целящи постигане на устойчивост на социалните, икономическите и екологическите характеристики на селищата, обществото, местните общности и жизнената среда също налагат на развитие на равномерна селищна мрежа, която да не създава прекомерни въздействия върху околната среда и да стимулира равномерно икономическо развитие на териториите. Същевременно постигането на екологическа устойчивост изисква максимално съхраняване на природните територии.

- Съществуващото състояние, показатели, фактори и тенденции относно селищната мрежа на ЮЦР могат да се опишат като:

- Нивото на урбанизацията Южен централен район е сравнително високо, но все пак общият показател за района е по-нисък от средния за страната – общо в градовете в ЮЦР живее почти две трети от населението (64,5 %) при среден показател за България – 69%. Това формира първия от съществените проблеми в ЮЦР, свързани с урбанистичната му структура.
- Два областни града имат по над 100 хил. жители, които са подходящи да изпълняват функциите на райони за растеж – Пловдив – 340 хил. д. и Стара Загора – 142 хил. д.
- В района има четири средни града над 30 хил. д., центрове на области – Хасково-79 хил. д., Пазарджик – 77 хил. д., Кърджали – 46 хил. д. и Смолян – 32 хил. д.
- Още три града са над 25 хил. д., които допълват и балансират областните центрове – Димитровград – 43 хил. д., Казанлък – 53 хил. д. и Карлово – 25 хил. д.
- Положителен ръст на населението се отчита в градовете Свиленград, Момчилград, Раковски, Пещера, Ракитово, Доспат, Раднево и ръст, близък до нулевия – в Кърджали, Крумовград, Садово.

Най-голям брой от градското население живее в област Пловдив. Населението на град Пловдив съставлява 40% от градското население на ЮЦР и 17,2 % от общото население.

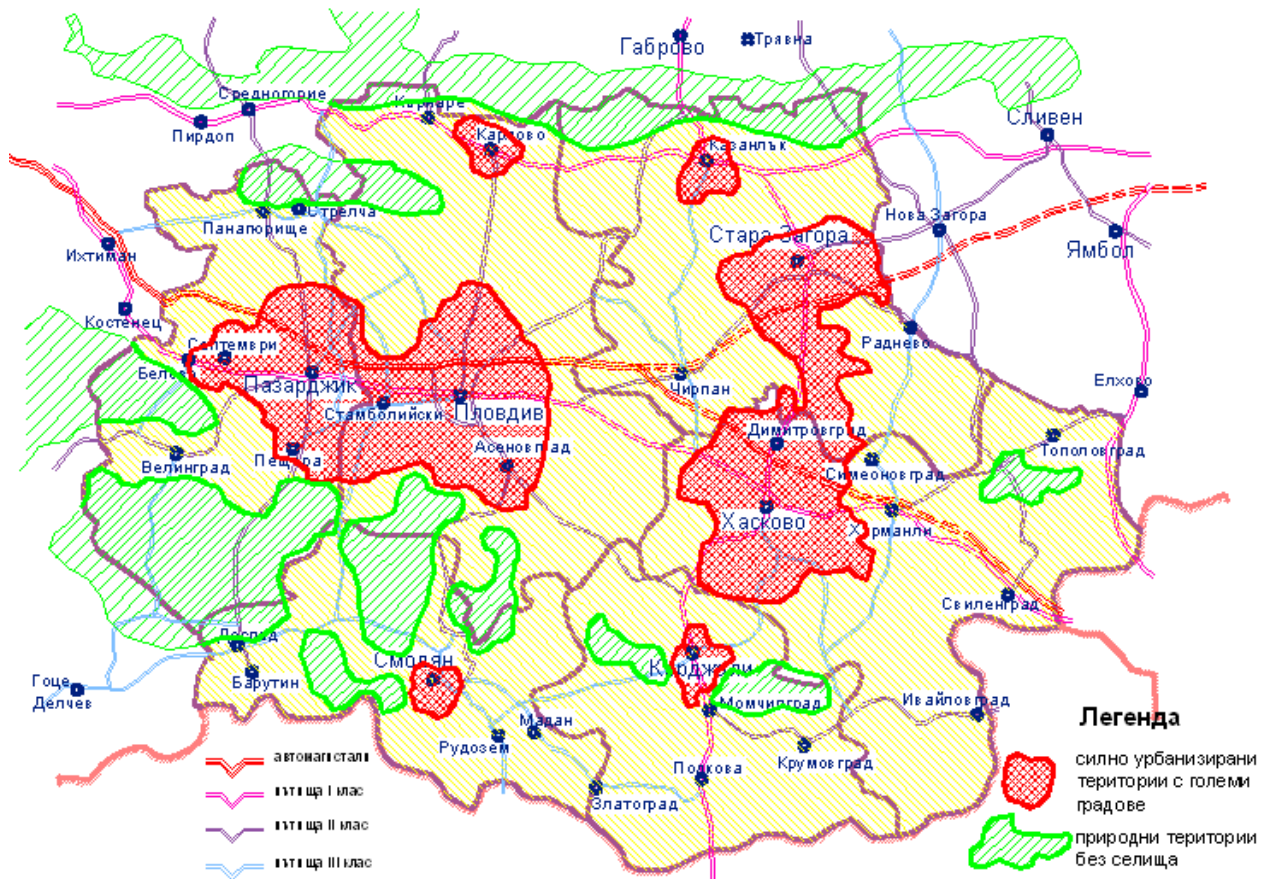
В градовете на три от областите – Пазарджик, Смолян и Кърджали – живеят едва 16% от населението на Южен централен район.

Процентът на градското население в области Пловдив и Хасково е значително над средния за България, а за област Стара Загора е равен на средния показател за страната. Значително под средното ниво на урбанизация са областите Пазарджик и Смолян и Кърджали, като в област Кърджали населението в селата (над 60%) е повече от това в градовете.

Вторият много съществен проблем, свързан със селищната мрежа на Южен централен район, се състои в **нейната неравномерност**. Неравномерно са разпределени по територията на района както градовете – центрове и балансори, така

и селата и малките градове. Трябва да се подчертае, че сама по себе си неравномерността на селищната мрежа е условност и е свързана с важни уточнения:

- Да се преследва еднообразно равномерно разпределение на мрежата от села и малки градове по цялата територия на страната е необосновано и неефективно. Първо, както вече беше отбелязано, необходимостта да се съхраняват природните територии противоречи на равномерното уплътняване на селищната мрежа. Второ, нормално и ефективно (както икономически, така и социално) е да се концентрират селищата около регионалните центрове и балансори, защото по този начин се интензифицират стопанските връзки, повишава се социалният ефект в културното развитие, реализират се икономии от мащаба в сферата на икономиката и услугите, подобряват се публичните услуги и т.н.
- Равномерното разпределение на градовете – центрове и балансори по територията също е нереалистично, тъй като противоречи на естественото развитие, при което определени селища са по-атрактивни и нарастват по-бързо от останалите благодарение на конкретни и специфични предимства. Урбанизационните процеси по същността си са твърде комплексни, за да могат да се управляват в посока към равномерно териториално разпределение на градовете – центрове.
- Равномерното разпределение, освен другите съображения, трябва да се разбира не буквално – като географско разстояние, а като достъп – като разход на време и ресурси за достъп. Ето защо географското местоположение е само единият от факторите за достъпа, а другият основен фактор е комуникационната инфраструктура и развитието на транспортната система.

В този смисъл въз основа на цитираните доводи и като се отчита, че главната цел да се постигне на равномерност е породена от необходимостта от намаляване на социално-икономическите различия и ускорен обществен напредък, под **равномерно развитие на селищната система** като критерий за оценка на нейното състояние трябва да разбираме не географски равномерно разпределение на градовете и селата, а **балансирано развитие, основаващо се на максимална достъпност до централните в системата.**

Следователно негови основни характеристики са: Оптимална урбанистична система, основана на исторически формираните структури и тяхното доразвиване чрез обосновано и балансирано зонироване на **силно урбанизирани територии** – райони за икономически растеж (съгласно ЗРР) около централните в системата, в които урбанистичното разрастване се стимулира, и зони за съхраняване на природните характеристики, в които не бива да се допуска развитие на населени места и или други антропогенни форми.

Анализирана по този начин териториално-урбанистичната структура на Южен централен район трябва да се оцени както следва:

- Неравномерното разпределение на големите градове е резултат на естествено историческо развитие. Въпреки това структурата, доминирана от гр. Пловдив, е добре балансирана от Пазарджик, Стара Загора, Казанлък, Димитровград, Хасково и Кърджали. Съществен недостатък, обаче, е недостигът на градове с балансиращи функции в Средните и Западните Родопи.

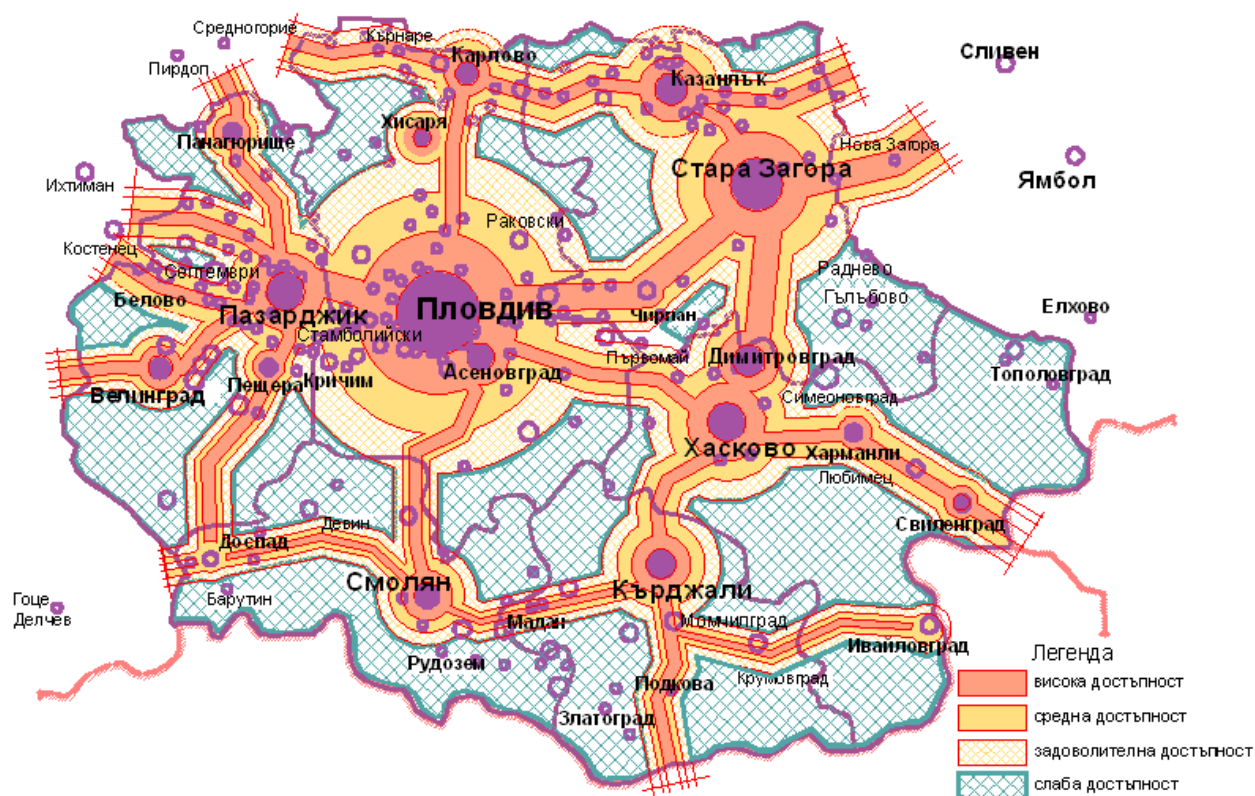
- Пловдив и Пазарджик функционират като полюси на агломерационна ос. Макар да има основателни възражения дали тази зона може да се определи като агломерационно образование, тя определено е силно урбанизирана територия, характеризираща се с голяма гъстота на населението, силно развити промишлени и обслужващи функции и комуникации. Тази територия се характеризира още и с остри екологически проблеми, най-вече в зоните около КЦМ АД и около градовете Кричим и Стамболийски.

- Висока гъстота на селищната мрежа се установява още по осите Карлово – Казанлък, Стара Загора – Гълъбово – Димитровград – Хасково, Пловдив – Чирпан- Първомай – Хасково – Харманли, Карлово – Пловдив, Доспат – Смолян – Кърджали – Крумовград.

- В повечето зони с висока гъстота на селищната мрежа е реализирана и висока гъстота на инфраструктурата. Единствено по оста Доспат – Смолян – Кърджали гъстотата на пътната инфраструктура е недостатъчна и е съставена само от пътища II и III клас, което е важна пречка за регионалното развитие.

- Проблемно е също и развитието на селищната мрежа в зони със слаба достъпност. Такива зони са между градовете Панагюрище – Хисаря – Пазарджик; Пещера – Доспат – Смолян; Асеновград – Смолян – Кърджали – Хасково; източно от оста Стара Загора – Хасково и южно от оста Смолян – Кърджали.

Фиг. 33 Селищна мрежа – съпоставка със зоните на достъп

1.6.2. Трансгранично сътрудничество

Трансграничното сътрудничество би могло да бъде съществен фактор в развитието на Южния централен район за планиране. От една страна, географското му положение създава предпоставки за това, а от друга – границата с Гърция като страна, член на ЕС, дава достъп до европейски финансови инструменти. Съществуват предпоставки граничните области Смолян, Кърджали и Хасково да заменят визията си на провинциална периферия с визията на региони с трансгранично значение и потенциал за интегрирано сътрудничество и растеж.

Програма ФАР-ТГС е важен инструмент за развитие на процесите на трансгранично сътрудничество в ЮЦР. Нейната част “България – Гърция” функционира от 1994 г., а първите проекти по “България – Турция” ще бъдат реализирани през 2005 г. Разнообразен кръг от мерки са осъществени по тази програма досега. Те обхващат дейности за развитие на инфраструктурата, социално-икономическо сътрудничество, създаване на заетост, сближаване на хората от двете страни на границата, културно и медийно сътрудничество и т.н.

Важна стъпка в развитието на програмата ще бъде нейното децентрализирано управление, което ще бъде поето от местни структури. Това прехвърляне на управлението на местно ниво ще подобри ефективността на осъществяваните проекти и ще създаде предпоставки за осъществяване на проекти, отговарящи по-добре на местните потребности.

Развитието на местни структури за трансгранично сътрудничество ще даде тласък за по-нататъшното укрепване на връзките от двете страни на границата. Създадени са структури за трансгранично сътрудничество на общинско и/или областно ниво, регионални сдружения на общини са подписали споразумения със сдружения от Гърция и Турция, функционират еврорегиони “Места-Нестос”, “Родопи”, мрежата за трансгранично сътрудничество на областните управители (България – Гърция – Турция), създадена е транспортна мрежа на местните власти от тракийския регион. Изградените еврорегиони плътно покриват границите на ЮЦР с Гърция и Турция.

1.7. АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ (SWOT) В ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Геостратегическо положение на района, през който минават Европейски коридори 4,8 и 9. 2. Съхранено биоразнообразие. 3. Богато културно-историческо наследство от различни епохи и култури. 4. Добри почвено-климатични условия за развитие на селското стопанство. 5. Сравнително добре развит туризъм (балнео-, конгресен, зимен). 6. Наличие на ресурси за възобновяеми енергийни източници. 7. Енергиен комплекс от национално значение. 8. Наличие на научно-изследователски и университетски центрове. 9. Относително голям брой МСП 10. Диверсифицирана отраслова структура. 11. Потенциал за развитие на туризма. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лошо състояние на транспортната инфраструктура и регионални диспропорции на техническите ѝ параметри. 2. Значителни вътрешно-регионални различия. Неравномерно развитие на РП (център – периферия). 3. Неблагоприятна образователна и квалификационна структура на населението. 4. Неблагоприятна демографска ситуация. 5. Висока степен на замърсявания на въздуха и почвите и ниска степен на пречистване на водите и преработване на отпадъците. 6. Ниска производителност на труда. 7. Разкъсана връзка между наука, бизнес и посреднически организации. 8. Ниска степен на социализация на културно-историческото наследство. 9. Неефективна система за опазване и управление на горския фонд.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Нарастващо търсене на разнообразни туристически продукти. 2. Трансгранично сътрудничество с Гърция и Турция. 3. Развитие на Европейските транспортни коридори. 4. Достъп до финансови ресурси за подкрепа на развитието от фондовете на ЕС. 5. Увеличаване търсенето на екологично чисти продукти. 6. Разширяване на пазарите следствие на присъединяването. 7. Развитие на културните индустрии. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изтичане на млади и квалифицирани специалисти в други по-развити райони и страни от ЕС. 2. Влошаване качествата на природната среда от индустриално производство основно в туристическите ареали. 3. Децентрализацията на управлението да не се състои или забави. 4. Бизнесът да не издържи на конкурентния натиск след присъединяването към ЕС. 5. Стихийност в развитието на туризма. 6. Глобални промени в климата и природни бедствия.

2. ВИЗИЯ, СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ

Визията, стратегическите цели, приоритетите и мерките за развитие на ЮЦР са изведени на базата на анализа на социално-икономическото развитие, SWOT анализа на района за планиране, стратегическите цели и приоритети на НСРР, предварителните приоритети на секторните оперативни програми и националната оперативна програма за регионално развитие.

В основата на стратегията за развитие на ЮЦР е главната цел на националната политика за регионално развитие до 2015 г., формулирана в НСРР, а именно „постигане на устойчиво и балансирано развитие на районите в Република България”, каквито са целите и принципите и на европейската кохезионна политика. Реализацията на тези политики на ниво район за планиране следва да осигурят балансирано развитие на ЮЦР, чрез намаляване на вътрешно-регионалните различия между равнищата на развитие на отделните области и общини в рамките на района за планиране, намаляване на „граничната” зависимост, особено характерна за южните, слабо достъпни области на района, мобилизирайки вътрешния потенциал на местно и регионално ниво.

Регионалният план за развитие на ЮЦР отчита целите и приоритетите за развитие на областите, включени в района за планиране, дефинирани в разработените областни стратегии, които отразяват местната специфика на националната рамка за регионално развитие. Формулираната стратегия за развитие на ЮЦР е съобразена и търси допълняемост към съществуващите стратегически планови документи на национално и регионално ниво, като в голяма степен отчита политиките, заложи в Регионалната иновационна стратегия, Концепцията за регионално развитие на Южен централен район за планиране и Националната стратегия за развитие на екотуризма.

Регионалният план за развитие е разработен за планов период 2007 – 2013 г. и съвпада по време с предстоящият планов хоризонт на страните от ЕС. Началото на периода съвпада с евентуалното бъдещо пълноправно членство на Република България в ЕС, което налага да бъдат отчетени и някои предизвикателства, пред които ще бъдат изправени регионите в рамките на ЕС, свързани с конкурентноспособността на регионалната икономика и съществуващите вътрешни различия.

2.1. ВИЗИЯ

Визията за развитие на Южен централен район за планиране е:

ЮЦР – проспериращ европейски регион с балансирано развитие на основата на местните ресурси, предпочитано място за живот и бизнес, с висок жизнен стандарт, осигурен от конкурентноспособна икономика.

Политика за бъдещото развитие на ЮЦР цели постигане на икономически и социален просперитет на основата на устойчиво и балансирано развитие на целия район чрез инвестиции в инфраструктурата и човешките ресурси на района. Визията може да се реализира при преимуществено ориентиране на икономическите дейности в региона към производство на продукти с висока принадена стойност в съчетание с развитие на отрасли, базирани на местни ресурси, възползвайки се от местоположението на района и разумното превръщане на неговите дадености в конкурентни предимства. При такова съчетание ЮЦР може да се превърне в предпочитано място за живот и бизнес и да осигури висок жизнен стандарт на населението.

Просперитетът на района е тясно обвързан с членството на Република България в ЕС и важната роля на регионите в процеса на реализация на регионална политика.

2.2. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

Стратегическите цели за развитие на ЮЦР в периода 2007 – 2013 година са следните:

СЦ1. Намаляване на вътрешно-регионалните различия и подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР чрез инвестиции във физически и човешки капитал;

СЦ2. Приближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС, чрез повишена конкурентноспособност на икономиката на региона, основана на местни ресурси, нови технологии и иновации.

Стратегическите цели за развитие на района се основават на визията, SWOT анализа и изводите от социално-икономическия анализ на състоянието и тенденциите в развитието на ЮЦР. Стратегическите цели, дефинирани в Регионалния план, съответстват на стратегическите цели в Националния план за развитие и Националната стратегия за регионално развитие .

Постигането на стратегическите цели ще бъде възможно чрез реализацията на комплекс от мерки в шест приоритетни области за развитие на региона в периода 2007 – 2013 г., а именно:

- Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика, базирана на знанието;
- Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР;
- Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР;
- Опазване, възстановяване и устойчиво ползване на природното и културното наследство;
- Развитие на икономика, основана на местните ресурси;
- Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие.

Реализацията на мерките към всеки от приоритетите допринася за постигане на стратегическите цели на развитието на района. Първата стратегическа цел **„Намаляване на вътрешно-регионалните различия и подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР, чрез инвестиции във физически и човешки капитал”** ще бъде постигната основно чрез реализация на набелязаните мерки по следните три приоритета: **„Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР”, „Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР”** и **„Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие”**.

Постигането на втората стратегическа цел **„Приближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС, чрез повишена конкурентноспособност на икономиката на региона, основана на местни ресурси, нови технологии и иновации”** ще се реализира най-вече при реализация на мерките по приоритет **„Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика, базирана на знанието”**, приоритет **„Опазване, възстановяване и устойчиво ползване на природното и културното наследство”** и приоритет **„Развитие на икономика, основана на местните ресурси”**.

Опазването и устойчивото използване на природното и културно наследство, като един хоризонтален приоритет, следва да се има предвид при реализацията на

всички мерки, насочени към стопанския просперитет на района и повишаването на темповете на икономически растеж за намаляване различията в равнището на развитие с останалите европейски региони.

2.3. ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН

Основните приоритети за развитие на Южен централен район са:

ПРИОРИТЕТ 1. Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика, базирана на знанието.

Преструктурирането на регионалната икономика трябва да бъде насочено към производства с висока добавена стойност, които да осигурят изпреварваща конкурентноспособност и производителност на труда. Научно-техническият прогрес се утвърди окончателно като един от най-важните фактори на икономическото развитие и като основа за конкурентноспособността на фирмите, отраслите, регионите и националните икономики. До голяма степен той предопределя различията в икономическото равнище между богатите и бедните страни и региони, явявайки се показател за жизнеспособността и ефективността на обществените институти и социално-политическите системи. За бъдещия растеж и развитие в рамките на глобалната икономика определяща и централна роля ще играят нововъведенията, повишаващи производителността на труда и вложения капитал.

В този смисъл един от основните проблеми на българските фирми от ЮЦР в периода на преход е тяхното ниско технологично равнище. Проблемът за иновационната активност е актуален преди всичко поради това, че е необходимо средство за оцеляването и развитието на предприятията както от частния, така и от държавния сектор. Заедно с това тя е и необходимото условие за превръщането им в конкурентноспособни пазарни структури.

Затова политиката за регионално развитие трябва да подкрепи механизмите, структурите и институциите, които генерират създаването и усвояването на иновациите в ЮЦР и широкото въвеждане на информационните и комуникационни технологии, както в производствения, така и в публичния сектор. В този контекст важна роля ще играят големите градове, където са съсредоточени университетите, коледжите, научно-изследователските институти и лаборатории, които имат най-голям потенциал за осъществяване на технологични изследвания и решения. В ЮЦР това са градовете Пловдив и Стара Загора.

Мерките, които определят бъдещите интервенции на политиката за регионално развитие, са свързани предимно с развитието на изследователската дейност, техническото развитие и иновациите, изграждането на бизнес мрежи и клъстери и подобряване на достъпа и развитието на информационните и комуникационните технологии в областта на публичните услуги и бизнеса.

МЕРКИ:

1.1. Развитие на изследователската дейност, техническото развитие и иновациите

Най-сериозното ограничение за развитието и изпълнението на дейностите, свързани с иновационната и технологична политика на равнище предприятие в ЮЦР, са от ресурсен характер. Необходимо е да се изгради среда, която да стимулира създаването на нови технологии и продукти, в която да функционират съвременни центрове за трансфер на нови знания и технологии, агроцентрове за производство, консултации, сервиз и обучение в областта на селското стопанство, центрове за изследване и развитие на храните, сертификация и контрол на безопасността, автентичността и качеството на произвежданите продукти.

За преодоляването на тези слабости е необходимо да бъдат реализирани поредица от мерки.

1.1.1 Изграждане на регионалната иновационна структура

Създаване на Регионална комисия по иновации към Регионалния съвет за развитие, която да отговаря за изпълнението на годишните регионални иновационни планове и за набирането на нови предложения за проекти на регионално равнище;

Създаване на областни комисии по иновации към Областните съвети за развитие, които да отговарят за изпълнението на конкретни иновационни проекти за областите и за набиране на нови предложение за проекти на областно равнище.

Дейността на Регионалната комисия по иновациите ще се основава на принципа на публично-частното партньорство. Финансовото и ресурсното осигуряване ще следват същия принцип. Регионалният съвет за развитие ще осъществява мониторинг върху изпълнението на Регионалната иновационна стратегия и Регионалните иновационни планове, както и върху работата на Регионалната и Областните комисии по иновациите.

1.1.2 Насърчаване на технологичните трансфери

Създаване на връзки с национални и европейски мрежи за технологичен трансфер и информационен обмен;

Създаване/доразвиване на иновационни звена (обществено-частни) за специализиран технологичен трансфер в областта на високите технологии на равнище индустриален сектор.

1.1.3. Укрепване и оптимизиране на научно-изследователския потенциал в ЮЦР

Финансиране на научно-изследователския сектор чрез публични и публично-частни схеми на проектен принцип;

Подкрепа за участие в национални и международни мрежи и програми на ЕС;

Подобряване на структурата на изследователската дейност и насочване на изследванията в университетите и научните организации към решаване на конкретни практико-приложни проблеми.

1.2. Изграждане на бизнес мрежи и клъстър

Приемайки, че едно от главните условия за подобряване на регионалната конкурентноспособност се свързва с иновациите, то е необходимо интензифициране както на вътрешните, така и на външните източници на иновации, които се влияят от технологичен трансфер, ноу-хау, потока от чуждестранни инвестиции и пр.

Необходимостта от развитие на функции по пренос, дифузия, брокерство и т.н. в процесите на иновация поражда необходимостта от съществуването на особен вид организации. Особеното значение на този нов вид слой от организации (правителствени, неправителствени, публични, частни) се обяснява, на първо място, с новия интерактивен модел на иновационния процес, където тяхната задача е да изпълняват функцията на свързващо звено за системата. Това са *иновационните центрове, научните паркове, технологични центрове, бизнес инкубаторите, бранишовите камари, брокерските служби, консултативните центрове – наричани още бриджинг организации, интерфейсни организации* и т.н.

Важна роля за постигане на устойчив икономически растеж в ЮЦР ще има създаването на клъстери в областта на туризма, селското стопанство, горското стопанство, електротехническата промишленост и добивната индустрия, свързана с енергопроизводството. Така например, за подпомагане на съществуващите и създаване на нови малки и средни предприятия в ЮЦР, при наличието на силно развита в близкото минало електротехническа и електронна промишленост и съществуващия

научен потенциал в района, полезно ще бъде създаването на технологични паркове в някои от районите за икономически растеж (Пловдив и Стара Загора).

Дейностите, които ще обезпечат изграждането на бизнес мрежи и клъстери, трябва да бъдат съсредоточени в следните направления:

1.2.1. Развитие на сътрудничеството между фирмите в региона

Развитие на публично-частното партньорство в стратегическото планиране и програмиране чрез привличане на представители на бизнеса от приоритетните отрасли;

Коопериране между фирмите за разработване на съвместни иновационни проекти;

Развитие на функциите на местните браншови структури в подкрепа на технологичното развитие на фирмите и иновационната им дейност.

1.2.2. Създаване на технологични клъстери на регионално равнище

Разработване на мерки за насърчаване на сътрудничеството на фирмите от приоритетните сектори с изследователските и посредническите организации, в т.ч. финансови институции от района и експериментално приложение на мерките в отделен сектор;

Насърчаване участието на фирмите от региона в технологични клъстери чрез разработване на специализирани програми и използване на ефекта от съвместното партньорство между научноизследователските, посредническите организации и държавните институции и фирмите от района;

Подпомагане на процеса на създаване на фирми от изследователи от научните организации и университетите за пазарно реализиране на разработени от тях технологии и продукти чрез подходящи институционални форми (създаване на т.нар. spin-off фирми).

1.3. Подобряване на достъпа и развитието на информационните и комуникационните технологии в областта на публичните услуги и бизнеса

Безспорна е огромната важност на информационните и комуникационни технологии, подпомагащи фирмите за постигане на успех на осъществяваните от тях иновации. В средите на малкия бизнес все по-добре се осъзнава ролята на качествените входни ресурси и високопроизводителното оборудване за успешното въвеждане на новите продукти на пазара.

Липсата на достъп до подходящи информационни и комуникационни услуги представлява сериозна пречка в развитието на почти всички области в ЮЦР. Това важи

особено много за изостаналите райони за целенасочено въздействие, периферните и слабо урбанизираните. Използването на съвременните технологии в областта на информацията и телекомуникациите ще доведе до повишаване ефективността, обхвата и прозрачността при предоставянето на публични услуги за населението (здравеопазване, образование, социални услуги и пр.), както и услуги за местния бизнес (данъчна информация, административни услуги и др.). Използването на тези технологии ще е свързано с провеждането на подходящо обучение на населението и местния бизнес.

При изграждането на инфраструктурата на информационното общество приоритет трябва да бъде даден на районите за целенасочено въздействие. Това ще доведе до нарастване на тяхната атрактивност и до локализиране на икономическата активност, което ще стимулира конкурентоспособността на местната икономика и ръста на производителността на труда. В районите за растеж това ще доведе до по-активното включване на местните стопанско-административни единици в мрежите за обмен на информация и знания в рамките на ЕС и респективно до стимулиране на растежа в ЮЦР.

Мерките, които ще подкрепят една такава регионална политика, трябва да бъдат насочени в следните направления:

1.3.1. Подпомагане създаването на липсващите звена в информационно-иновационната система – местни консултативни и инфо-центрове

Създаване на центрове за трансфер; бизнес иновационни центрове; технологични паркове; научни паркове; инкубатори; служби за маркетинг и брокерство и др. в зависимост от потребностите за иновационна подкрепа за информационните и комуникационни технологии;

Изграждане на локални информационни, консултативни и обучаващи центрове, свързани с иновациите чрез кооперативна мрежа.

1.3.2. Развитие и популяризиране на посредническите услуги в областта на иновациите в областта на информационните и комуникационни технологии

Постепенно разширяване на спектъра от услуги, предлагани от посредническите организации, с подчертан акцент към трансфер на технологии и знания;

Осигуряване на лесен достъп до услугите на посредническите организации чрез широко разпространение на информация за услугите: Интернет; брошури; съвместни срещи и др.;

Създаване на инфобаза в Интернет за предлаганите услуги от посредническите организации;

Създаване на портал за развитие чрез иновации.

1.4. Повишаване на достъпа и изграждане на регионална и местна бизнес инфраструктура

Предоставянето на регионални и местни бизнес услуги, допринасящи за развитието на предприемачеството и местния бизнес и/или създаването на нови работни места, е все още определен дефицит, особено в изостаналите райони за целенасочено въздействие. Това определя необходимостта от дейности по създаване и повишаване ефективността на съществуващите бизнес услуги, включително специализирани услуги за групи МСП. Специфичните регионални потребности ще определят вида на необходимата инфраструктура: напр. изграждане на регионални офиси за обслужване на инвеститори, изложбени зали, бизнес инкубатори, бизнес центрове, индустриални паркове, нови производствени и предприемачески зони.

1.4.1. Създаване на нови или развитие на съществуващи индустриални паркове в големите промишлени центрове Пловдив, Стара Загора, Димитровград, Кърджали, Пазарджик, Панагюрище, Хасково, Раковски и др. Обикновено това са новоизградени зони, отредени за производствени нужди, с публични инвестиции за изграждане на бизнес и довеждаща техническа инфраструктура. Те се създават за привличане на модерни производства и представляват важен инструмент на регионалната и устройствената политика за привличане на бизнес инвестиции. В някои случаи местните власти могат да предоставят недвижима собственост (напр. земя и сгради) за настаняване на МСП на местни и чужди инвеститори в тях. Тяхното изграждане е особено наложително в районите с индустриален упадък и някои типове изостанали райони, в които се налага индустриално преструктуриране.

1.4.2. Създаване на нови или развитие на съществуващи бизнес-инкубатори или бизнес центрове

Бизнес-инкубаторите могат да бъдат част от индустриален парк в големите общини или да са самостоятелни единици в средно-големите общини. На територията на района съществуват 12 бизнес-центъра, създадени по програма на ПРООН, които също създават мрежа за подкрепа на местния бизнес и благоприятна среда за неговото развитие.

1.4.3. Подкрепа на мрежите от сдружения на бизнеса и агенции за развитие

Сдруженията на бизнеса под формата на СК, БТПП, Сдружения на предприемачи се нуждаят от подобряване на техния капацитет и разширяване на портфейла с услуги, които предлагат на своите членове.

ПРИОРИТЕТ 2. Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР

Инфраструктурата е първото от най-важните условия за осигуряване на социално-икономическото развитие. Това е така, защото инфраструктурата представлява предварителна изграденост и организация на околната среда с цел осигуряване на всички дейности на човека и обществото. В този смисъл инфраструктура е ключов фактор, определящ развитието на бизнеса и икономическия напредък на територията на Южен централен район на планиране чрез изграждане на предпоставки за използване на конкретните географски условия и ресурсите на изградените стопански традиции. Респективно, за да се реализират дейностите в изостаналите планински и изостаналите гранични райони на ЮЦР и за да се решат местните стопански и трудови проблеми, е необходимо най-напред да се развие местната инфраструктура. За да се осъществят мероприятията, предвидени в районите за икономически растеж, преди това е необходимо да се осигури високо ниво на инфраструктурата на целевата територия.

Главните насоки, към които трябва да е насочено по-нататъшното изграждане и развитие на инфраструктурата, са:

Постигане на съответствие на предвижданото развитие на местната икономика и развитието и модернизацията на инфраструктурата. За да достигнем определено състояние на обществото и ефективност на стопанството на региона, по-напред трябва да е реализирано съответстващо ниво на инфраструктурата;

Осигуряване на оптимален достъп и ефективно използване на инфраструктурата с оглед създаване на необходимите предпоставки за преодоляване на относителната изостаналост на планинските райони;

Балансирано изграждане на видовете инфраструктура и нейните елементи в отделните райони, съобразно специфичните цели и програми за развитие на областите и общините от ЮЦР;

Осигуряване на висококачествени инфраструктурни услуги в районите за растеж;

Оптимално разпределение на ресурсите между различните видове инфраструктура;

Оптимално екологически балансирано развитие на видовете инфраструктура и нейните елементи с оглед постигането на екологическа устойчивост и съхраняване на природната среда и местните ресурси.

Освен цитираните насоки на развитието на инфраструктурата съществена междинна задача е създаването на работни места в процеса на нейното изграждане. Дейностите по изграждането ще бъдат особено полезни като пряк източник на трудова заетост преди всичко за районите, които към момента са по-слабо развити, защото именно в тези райони съществуващото ниво на инфраструктурните мрежи и съоръжения е най-ниско.

Изграждането на инфраструктурата ще подейства като мощен импулс на инвестиционната дейност в района. Практиката показва, че подобни импулси имат устойчиво благоприятно влияние върху местното социално икономическо развитие, тъй като създават класически мултиплициращ ефект върху всички сфери и дейности на регионалното стопанство.

Приоритетът „Развитие и модернизация на техническата инфраструктура на Южен централен район” се реализира чрез прилагането на четири съответни мерки:

2.1. Развитие и модернизация на регионалната и местната транспортна инфраструктура

Трите общоевропейските транспортни коридори (ОЕТК № 4, 8 и 9), преминаващи през територията на Южен централен район на планиране, изпълняват функцията на реално обвързване на обществения и икономическия живот на района с европейските и регионалните структури, но също имат и вътрерайонно значение. Основните приоритети са свързани с доизграждане на автомагистралите на територията на района и реконструкция и рехабилитация на участъците от пътищата от републиканската пътна мрежа, която освен с недостатъчна плътност, се характеризира с относително лошо експлоатационно състояние.

Две са основните насоки на развитието на пътната и жп инфраструктура. От една страна, тя трябва да спомогне и стимулира икономическия напредък на района, като интензифицира вътрешните и външните връзки, а от друга – да осигури адекватен достъп до и от планинските територии и тези с относително по-ниско ниво на развитие. За реализирането им се предвиждат следните мерки:

2.1.1. Пътна и жп инфраструктура, осигуряваща функционирането на общоевропейските транспортни коридори и връзките на националните мрежи с европейските – т.е. изграждане на самите коридори в съответствие с проектните параметри, както и непосредствено свързаните с тях пътни и жп мрежи и съответните съоръжения;

Към тази част от мярката се отнася развитието на направленията: E80, E773, E85, респективно автомагистрала „Тракия” и „Марица”; както и пътищата от националната пътна мрежа:

- I-5 –Казанлък- Стара Загора- Димитровград- Хасково- Кърджали- Подкова-Маказа;
- I-8 –Ихтиман- Пазарджик- Пловдив- Хасково- Харманли- Свиленград;
- I-6 –Средногорие- Кърнаре- Карлово- Казанлък- Гурково;
- II-86 –Пловдив- Асеновград- Смолян- Рудозем- Златоград,

в едно със съответните съоръжения – виадукти и мостове на р. Марица, Клисура, Мурла, Мечка и др.

Важен елемент на пътната инфраструктура на района ще бъде отпушването на връзката със Северния централен район по коридор 9 чрез изграждането на тунел под вр. Шипка или с тунел по направлението Троян – Кърнаре;

Тук се отнася също и развитието на жп инфраструктурата – електрификация и удвояване на линията Пловдив – Свиленград, модернизация на линията София – Пловдив; подобряване на достъпа до жп транспорта в южните части на ЮЦР, както и подобряване на състоянието на ж.п.гарите .

2.1.2. Изграждането на гранични контролно-пропускателни пункта (ГКПП) във всички точки на свързване на националната пътна и жп мрежа с тези на съседните държави

Приключване изграждането и пуск на ГКПП „Маказа” и ГКПП „Елидже”, изграждане на ГКПП Аврен – Миртиски, ГКПП Златоград – Ксанти, ГКПП Ивайловград – Кипринос, както и увеличаването на пропускателната способност на ГКПП Капитан Андреево – Капъкуле. Изграждането на ГКПП е от изключителна важност за изостаналите гранични райони, тъй като създават възможности за засилване на трансграничното сътрудничество с Турция и Гърция във всичките му аспекти.

2.1.3. Развитие на пътната инфраструктура в районите за целенасочено действие – изостанали планински и гранични райони – подобряване на достъпността на

планинските райони като основен фактор за преодоляване на относителната им икономическа изостаналост.

2.1.4. Развитие на пътната и жп инфраструктура в развитите икономически зони

– подобряване на транспортните комуникации в икономическите зони Белово-Пазарджик – Пловдив- Асеновград и Чирпан – Стара Загора – Димитровград – Хасково. В развитите икономически зони е необходимо целенасочено и оптимизирано подобряване на инфраструктурата с оглед създаване на благоприятен бизнес-климат и облекчен достъп на работна ръка.

2.1.5. Изграждане и развитие на терминални и логистични центрове в районите за икономически растеж

Мярката ще допринесе за създаването на един завършен транспортен продукт, който да предостави на бизнеса услуги и възможно по-добри условия за работа и по този начин да стимулира местното икономическо развитие. Най-подходящите пунктове за изграждане на терминали и на логистични центрове са местата на пресичане на общоевропейските коридори – Пловдив, Стара Загора и Свиленград, както и местата на съсредоточаване на различни по вид транспортни комуникации – пътни връзки от висок и нисък клас, жп връзки и летища.

2.1.6. Подобряване инфраструктурата за развитие на въздушен транспорт

Близостта до международно летище е критичен фактор за развитието на туризма. По международните стандарти, а и според практиката на туроператорите, за да може туризмът да разчита на задгранични клиенти, е крайно наложително транспортът от международно летище до зоната за рекреация да не бъде по-продължителен от 60 до 80 минути. Респективно тази подмярка е насочена основно към летище Пловдив, както и към летище Стара Загора и летателна площадка Кърджали

2.1.7. Подобряване на комуникационните връзки „изток- запад” в пътната мрежа на района

Въпреки безспорната важност на направленията към областните центрове, които почти изцяло са в посока юг – север, комуникационната мрежа на планинския район не може да бъде ефективна и дори не би могла да се счита за завършена, ако не се реализират ефективни вътрешни връзки между възлите на мрежата, които за момента са с недостатъчна пропускателна способност и в лошо техническо състояние.

Поради тази причина дейността е конкретно адресирана към третостепенната пътна мрежа в Родопите и преди всичко към път III-197 – Гоце Делчев – Доспат –

Смолян – Рудозем, III-864 – Мадан – Подкова и III-509 – Момчилград – Крумовград – Ивайловград, които следва да се свържат в последователна пътна връзка.

2.2. Развитие на техническата инфраструктура – ВиК мрежи, енергийни мрежи, третиране на отпадъците

Освен транспортната, останалите видове техническа инфраструктура също играят съществена роля за осъществяване на икономически напредък. Тук се отнасят водоснабдителните и канализационните мрежи, енергийните мрежи – електропреносна и електроразпределителна, газоснабдителна и топлофикационна, а също и мрежата от пречиствателни съоръжения.

2.2.1. Доизграждане и изграждане на нови язовири за водоснабдяване – продължаване изграждането на язовир „Пловдивци”, язовир „Луда Яна” и др.

Южен централен район почти се припокрива с територията на най-водообилния басейнов район в България – Източнобеломорския, включващ водосборите на реките Марица, Тунджа и Арда, като това създава възможности чрез доизграждането и изграждането на нови язовири да се създадат възможности за по-добро задоволяване на нуждите от вода в района.

2.2.2. Развитие на водоснабдителната инфраструктура и преодоляване на „водните режими” – изграждане на нови водохващания, реконструкция на водопроводни мрежи и пречиствателни станции на питейни води.

Развитието на водоснабдителната инфраструктура изисква:

- изграждане на водоснабдяване в неводоснабдените селища, в районите с туристически потенциал, в зоните за развитие на бизнес;
- осигуряване на водоснабдяване на населените места по направление Пловдив – Хасково от каскада “Въча” и на област Пазарджик от каскада “Белмекен – Сестримо”;
- рехабилитация на съществуващите мрежи;
- изграждане на пречиствателни станции за питейна вода;
- изграждане на нови водохващания.

2.2.3. Развитие на канализационна инфраструктура и пречиствателна инфраструктура за отпадни води – изграждане на нови и реконструкция на съществуващи мрежи и на канализационни пречиствателни станции и пречиствателни

станции за отпадни води , както и пречиствателни станции, обслужващи групи населени места, разположени в близост.

2.2.4. Изграждане на инфраструктура за третиране и управление на отпадъците, премахване на нерегламентирани сметища – развитие на системи за управление на отпадъците, изграждане на нови и реконструкция на съществуващи инсталации за третиране на отпадъците, изграждане на инсталации за изгаряне на болничните отпадъци, въвеждане в експлоатация на съоръжения за сортиране и натрошаване на строителни отпадъци.

Респективни дейности към мярката са:

- организиране на регионални центрове за екологосъобразно третиране на отпадъците, внедряване на системи за разделно събиране на отпадъци;
- разработване на регионални депа за отпадъци, изграждане на нови и реконструкция на съществуващите депа.

2.2.5. Развитие на инфраструктурата за пренос и разпределение на енергия – електропреносна и електроразпределителна, газоснабдителна и топлофикационна.

В резултат на дългосрочна целенасочена политика по отношение на подмярка 2.2.5. в съответствие с европейската ни ориентация и необходимостта от осигуряване на ефективност на тези инфраструктурни дейности, мрежите за пренос и разпределение на енергия бяха приватизирани. Респективно, отговорността за тяхното развитие съгласно поетите ангажименти е на частните фирми – нови собственици на инфраструктурата. Ето защо регионалната политика по подмярка 2.2.5. следва да се съсредоточи върху:

- развитие на възобновяеми източници на база на водноелектрическа енергия, тъй като ЮЦР е изключително богат на такива източници (Хидро-енергиен комплекс „Горна Арда”, Хидро-енергиен комплекс „Цанков камък”);
- развитие на възобновяеми източници на база на вятърна и слънчева енергия и енергия, генерирана от биомаса.

2.3. Развитие на техническата инфраструктура – теле- и компютърни комуникации (ИКТ)

Развитието на телекомуникациите и комуникациите, базирани на информационни и компютърни технологии, следва да се третира като отделна мярка

поради огромното значение на тази инфраструктура за социално-икономическото развитие.

В регионите, в които достъпът до тях е ограничен, местният бизнес и населението са поставени в неравностойно положение и стават жертва на т.нар. цифрово разделение. В силно урбанизираните райони, където потребителите са концентрирани, пазарът ще изгради съответната инфраструктура, както и комуникационната мрежа на национално ниво. В слабо населените или по-слабо развитите в икономическо отношение райони обаче частният сектор няма икономически стимул да изгражда широколентова инфраструктура и да обезпечава развитието на on-line услуги. Затова в съответствие с политиката на Европейския съюз публични средства за осигуряване на широколентов достъп в слабо населените или икономически слаби райони се осигуряват от Фонда за регионално развитие. Ето защо тази мярка е насочена предимно към нуждите на такива райони.

Мярката акцентира върху два фактора, свързани с широколентовия достъп:

- повсеместен достъп, предоставян на конкурентни цени;
- сигурност на широколентовата инфраструктура и на информацията.

2.3.1. Изграждане на инфраструктура за осигуряване на широколентов достъп – цифрова фиксирана телекомуникационна мрежа или алтернативни мрежи (безжични, сателитни, кабелни)

Като инфраструктура за осъществяване на широколентов достъп може да послужи системата на БТК, тъй като тя е най-добре развитата телекомуникационна мрежа в страната. Друг вариант за осигуряване на широколентов достъп са мрежите на алтернативните телекоми, кабелните оператори или мрежи от безжични и спътникови комуникации, както и комбинирани от посочените видове.

Необходимо е да се осъществят при осигуряване на ИКТ инфраструктура:

- уплътняване на телефонната мрежа – традиционна и алтернативна, в общини и населени места с плътност, по-ниска от 20-25%; както и
- цифровизация на мрежата в общините с показател за степен на цифровизация под 20 %.

2.3.2. Създаване на обществени информационни системи

Обществените информационни системи са тясно свързани с целите за развитие на информационно гражданско общество и електронното правителство. Необходими

предпоставки са както широкият достъп до ИКТ, така и предоставянето на информационни ресурси от държавните и общински институции, бизнеса и неправителствените организации. Ето защо основните дейности по създаването на обществени информационни системи, освен развитието на компютърните и телекомуникации, са:

- предоставяне на информационни ресурси от държавните ведомства;
- стимулиране на предоставянето на данни от частни компании и нестопански организации;
- разработване на интернет- базирани бази данни и системи за достъп;

Географски тези дейности трябва да бъдат насочени към:

- големите градове в Южен централен район, където са концентрирани основните маси от населението;
- планинските и по-слабо развити територии с оглед преодоляване на социалните различия.

2.3.3. Обезпечаване на on-line услуги

Осигуряване на on-line услуги за бизнеса и създаване на обществени места за ширококолов достъп до on-line услуги. Тази под-мярка третира осигуряването на всякакви други интернет и ИКТ услуги, освен обществените информационни системи. Главни бенефициенти са, от една страна, бизнесът и, от друга, населението на региона.

Географски тези дейности трябва да бъдат насочени към:

- обществени места за ширококолов достъп ще се изграждат в големите градове в ЮЦР, поради концентрирането на населението в тях;
- за осигуряване на услуги за бизнеса – районите и зони на технологични и бизнес-паркове, бизнес инкубатори, логистични центрове;
- редуциране на регионалните различия между областните центрове и изоставащите планински територии, както по отношение на обществените места за ширококолов достъп, така и по отношение на бизнес услугите.

Обезпечаването на on-line услугите е от особена необходимост за районите за растеж, тъй като е предпоставка за привличането на инвестиции в района и за повишаване конкурентноспособността на местните фирми.

2.4. Развитие на устойчива градска среда

Развитието на градската среда ще допринесе за социално-икономическото развитие на региона и ще създаде по-добри условия за обитаване, труд и отдих. За успеха на тази мярка е необходимо да се реализират дейности, свързани с развитието на големите градове като инкубатори на социално-икономически растеж, подпомагане развитието на градовете от районите в индустриален упадък, като и с благоустрояването на селищата в изостаналите планински, селски и гранични райони.

2.4.1. Изграждане на кадастралната основа на територията и подобряване на зелени площи, улици, площади, осветление

Като цяло мярката се отнася до всички селища в района, но с най-голям интензитет тя трябва да се прилага в районите за икономически растеж, в районите в индустриален упадък и в общинските центрове.

Мярката обхваща следните насоки:

- Разработване на нови и осъвременяване на съществуващи общи и подробни устройствени планове на населените места в района за планиране;
- Възстановяване на съществуващи зелени площи и изграждане на нови такива за подобряване качеството на атмосферния въздух в градската среда. Особено важно е да се изградят зелени площи в панелните комплекси на градовете;
- Облагородяване на междублоковите пространства;
- Изграждане на улични настилки, възстановяване на уличните настилки и въвеждане на системи за ефективно управление състоянието на уличните настилки;
- Възстановяване на площадите и централните градски части;
- Изграждане на базисна инфраструктура в ромските квартали;
- Силуетна планировка на туристическите центрове и селищата с богато културно наследство;
- Възстановяване и разширяване на осветителните мрежи в населените места, замяна с енергоспестяващи осветителни тела;
- Подобряване и благоустройство на селищната среда с цел намаляване различията между селския и градския бит.

2.4.2. Изграждане на прилежаща инфраструктура и осигуряване на физическа охрана на недвижими паметници и археологически обекти

Необходимо е към тези обекти да се изгради необходимата прилежаща инфраструктура. За всеки обект се ползва предварително набраната информация или се правят нови заснемания и огледи. Елементите, които трябва да се изградят, се определят за всеки конкретен обект. Като цяло те са: пътища, пътеки, стълбища, парапети, табели, маркировка, тоалетни, спирки, посетителски центрове, обезопасителни съоръжения, охранителни системи, камери и др.

Също така е необходимо възстановяване на националния архитектурен образ на сградите и защитените селищни територии с оглед подобряване на условията за обитаване и за развитие на туризъм.

Обектите в процес на социализация е необходимо да се охраняват. Това може да става или чрез наемане на частни фирми и монтиране на съответните съоръжения, или чрез създаване на програми за заетост, в които бивши военни или безработни с подходяща квалификация се ангажират с физическата охрана на обектите. За тази дейност е редно и ще бъде ефективно да се търси взаимодействие с ДНСП на МВР, която има специализиран сектор за борба с посегателствата над културно-исторически ценности.

ПРИОРИТЕТ 3. Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР

Привлекателността на ЮЦР може да се подобри чрез целенасочени действия, водещи, от една страна, до преодоляване на различията в степента на заетост и в равнището на образование и, от друга, до укрепването на човешкия капитал, социално сближаване и опазването на природното и културното наследство.

Очакваният ефект е не само в ползите от общото икономическо развитие, свързано с растежа, заетостта и доходите, но и в развитие на традиционните предимства на региона по отношение на човешкия потенциал и качествената природно-културна среда.

Чрез специфични мерки е необходимо да бъдат преодолените установените дефицити в качеството на човешките ресурси, неравномерното им разпределение по територията на региона, негативни тенденции за откъсване на образованието от регионалната икономическа среда, недостига на умения и квалификация за работа с

новите технологии и изисквания на производството, както и да се възстанови връзката между образованието и потребностите на местните пазари на труда.

3.1. Повишаване привлекателността на ЮЦР чрез инвестиции в образованието

Съвременната модерна икономика налага непрекъснат процес на адаптация на образованието и уменията на работната сила към нови, по-високи изисквания. Чрез развитие на професионалните умения работната сила трябва да се превърне в основно предимство в глобалната конкуренция и важен фактор, повишаващ атрактивността на района. Необходимо е също да се насърчи сътрудничеството между бизнеса, образователните и изследователските институции.

Основни дейности, които ще се осъществяват в тази връзка, са:

- Разработване и прилагане на съвременни системи за обучение, характеризиращи се с отворения си тип и осигуряващи професионална подготовка според нуждите на регионалния пазар на труда;
- Повишаване участието в образованието и обучението през целия живот,
- Създаване и стабилизиране на вторични опорни центрове на образователната мрежа при гарантирано качество на учебния процес;
- Стимулиране на партньорските взаимодействия между работодателите и учебните заведения в процеса на подготовка на ученици и студенти чрез договаряне на стажове, практики и други форми за придобиване на практически опит по време на тяхното обучение в съответствие с потребностите на предприемачите и инвестиционния процес;
- Създаване на модерна регионална информационна система за професионално насочване и информация.

3.1.1. Подобряване на образователното равнище на работната сила съобразно потребностите на инвеститорите и икономиката

Местните власти в партньорство с бизнеса, средните училища и университетите и дирекциите по заетостта следва да разработят програми за привеждане на работната сила в съответствие с новите потребности на икономиката и инвеститорите. Такива програми ще насочат усилията на общината в изграждането на конкурентноспособна работна сила, което ще бъде основна силна страна на общината и осигуряването на конкурентноспособност в конкурентната борба. За целта следва да се създадат Съвети за партньорство в образованието и обучението към общините.

3.1.2. Подобряване на обучителната среда за осъществяване на преход към информационно общество

Основни дейности, които ще бъдат подкрепени са: адаптиране на материалната база, изграждане на компютърни мрежи и осигуряване на оборудване; развитие на информационните технологии, развитие на бази данни, информационни системи и др.

Допълнителни дейности в тази насока са: осигуряване на професионално насочване в средните училища; разработване на учебни програми, преодоляващи несъответствията между уменията и нуждите на пазара на труда; създаване на програми за професионално образование и обучение в информационните и комуникационни технологии; включване на информационните и комуникационните технологии в училищата; развиване на връзки между социалните и икономическите партньори и мониторинг на нуждите на пазара на труда.

3.1.3 Създаване на връзки между университетите и пазара на труда

Прилагането на тази мярка изисква ефективно партньорство между общините, бизнеса и университетите, както и подкрепата на държавата за извършване на следните дейности:

- изграждане на университетски консултативни центрове за професионална реализация на студентите;
- въвличане на работодатели в процеса на подготовка на студентите чрез договарянето на стажове, практики и други форми за придобиване на практически опит и ориентация още в рамките на следването.

3.1.4. Създаване на условия за непрекъснато професионално обучение с цел повишаване адаптивността на работната сила към потребностите на местната икономическа база и пазара на труда

Пазарът на труда не винаги гарантира в достатъчна степен възвръщаемост на инвестициите – ефектът от обучението не се реализира веднага, а в по-дългосрочна перспектива. Освен това работодателите са настроени предпазливо и по-скоро негативно към инвестиции в подготовка и повишаване на квалификацията на работната сила. Мярквата предлага действия за насърчаване и подкрепа на професионалното обучение и отговаря на предизвикателствата на средата. В тази връзка е необходимо да се изградят съвременни образователно-квалификационни центрове по машиностроене, електроника, туризъм, строителство и транспорт.

Местните и регионални власти в сътрудничество с местните социално-икономически партньори следва да подпомагат дейности за:

- достъп до продължаващо професионално обучение и обучение по време на работа;
- интервенции, отнасящи се до активно включване на социални партньори (дружества, асоциации и др.) в продължително професионално обучение, провеждане на проучвания за нуждите на пазара на труда, работа в мрежа и др.;
- професионална преориентация, повторно обучение, преквалификация на заетите в районите, в които се осъществяват структурни промени;
- помощ за индивиди за самонаемане;
- стажове за млади хора.

3.1.5. Изграждане на информационна система за търсената от инвеститорите работна сила и съответно предлаганите специалисти

Тази система е необходима за осигуряване на адекватно професионално ориентиране, информиране и консултиране. Необходима е още за навременно насочване към обучение, съответстващо на предвижданите промени в структурата на производството и услугите (както и на новите технологии).

3.2. Подобряване на здравните услуги, допринасящи за развитието на регионите

За да се намалят регионалните дефицити в достъпа до и в качеството на здравните услуги, ще се подкрепят дейности, свързани с развитието на здравеопазването, включително инвестиции за развитие и подобряване на предоставянето на здравни услуги, които допринасят за развитие на средата и качеството на живот в ЮЦР.

Чрез система от мерки на национално и регионално ниво следва да се преодолее неравномерното разпределение на лекарите за ПИМП и СИМП в рамките на региона. Да се осигури равнопоставеност на жителите на района при обезпечаването на денонощен достъп до медицински услуги, особено в малките населени места.

3.2.1. Развитие на структурно-институционалните промени на здравната система, с оглед повишаване на нейната ефективност

- Развитие на системата за лечебна помощ в съответствие със Закона за лечебните заведения и стандартите в западноевропейските страни съвместно с всички участници в процеса;
- Развитие на план за потребността от болнични заведения за ЮЦР;
- Стимулиране развитието на здравни заведения за потребностите на определени групи лица (нуждаещи се от медико-социални грижи, хронично болни, терминално болни);
- Подобряване на системата за управление на качеството;
- Развиване на свързаните със здравеопазването изследвания и обмяна на опит по използване на информационни системи и технологии във връзка със здравеопазването;
- Оптимизиране на техническото оборудване и унифициране на необходимата хардуерна и софтуерна система за всички здравни заведения в района за планиране;
- Оптимизиране на връзките между първичната и специализираната извънболнична помощ;
- Изграждане на интегрирана информационна система.

3.2.2. Адаптиране на човешките ресурси в здравеопазването към новите икономически условия и професионални изисквания

- Преквалификация и преразпределения на медицинските кадри;
- Уеднаквяване на учебните програми с тези от европейските страни за създаване възможности за свободно движение на специалисти;
- Разработване и регламентиране на обучителни програми в областта на болничното управление, икономически анализи, маркетинг и информационното осигуряване.

3.3. Подкрепа за приобщаване към пазара на труда на работната сила от изостаналите в икономическото си развитие области и общини

Политиката за регионално развитие трябва да води до намаляване на междурегионалните и вътрешнорегионалните различия в равнището на заетостта и безработицата. Районите, изостанали в своето развитие, са основните генератори на безработица и интегрирането им към пазара на труда не може да стане единствено на основата на насърчаване на местното развитие, особено в първите години от плановия период. Преодоляването на безработицата е възможно при целенасочено въздействие и реализацията на мерки, които да подкрепят повишаването на качеството на човешкия ресурс, подобрят инфраструктурата и доведат до намаляване на различията, паралелно с преимущественото насърчаване на икономическото развитие в тези райони. Прилагането на превантивни и активни мерки на пазарите на труда в тези области и общини трябва да обхване и се концентрира основно върху рисковите социални групи. Регионалната политика в тази област трябва да допълва политиката по заетостта, изведена в местните и областни програми за заетост и да включва дейности за:

- професионална квалификация на безработните в районите, в които са се осъществили структурни промени;
- професионална преориентация и преквалификация на зетите в районите, в които се осъществяват структурни промени;
- подкрепа на местни предприемачи, осигуряващи заетост, и самонаети лица.

Ресурсите по тази мярка трябва да се концентрират за:

- Осигуряване на съответствието между професионалните умения на зетите лица и характеристиките на работната сила, търсена на пазара на труда, с акцент върху лицата с ниско образование и квалификация.
- Подпомагане трудовата реализация на продължително безработните лица чрез включването им в субсидирана заетост и/или насочване към самостоятелна стопанска дейност, с акцент върху женската и младежката безработица.
- Превенция на младежката и дългосрочната безработица в области и общини с най-високо равнище на този показател.
- Териториалната насоченост на помощта по тази мярка е основно към районите за целенасочено въздействие – изостанали селски, гранични, планински и райони в индустриален упадък, както и към някои от общините

от област Пазарджик, непопадащи в териториалния обхват на райони за целенасочено въздействие с неблагоприятни показатели за образователно-квалификационна структура на населението и работната сила и високо равнище на безработица.

3.4. Социални грижи и услуги

3.4.1. Подпомагане на деца и възрастни в неравностойно положение и хората с увреждания

- Намаляване на стационарните социални услуги, предоставяни от институции и увеличаване амбулаторните услуги в обичайна домашна среда;
- Подкрепа за увеличаване обема на социални услуги, предоставяни от НПО и частни фирми;
- Изграждане на нощни приюти за бездомни в големите и някои от средно-големите градове на района;
- Ремонтване и ново обзавеждане в домовете за възрастни хора и подкрепа за изграждането за нови домове;
- Изграждане на дневни домове за деца и юноши с увреждания и осигуряване на специализирани грижи и обучение за социализация през деня;
- Създаване на дневни центрове за лица с психични проблеми;
- Създаване на бюра за социални услуги и почасова заетост;
- Разработване и изпълнение на общински програми за достъпна архитектурна среда;
- Развитие на изградените системи за социален патронаж;

3.4.2. Подобряване условията на живот и равноправно включване на малцинствата в социално-икономическия живот на местните общности

Интеграция на етническите малцинства в живота на местните общности при запазване на културното и етническо разнообразие чрез:

- Изграждане и подкрепа на културно-информационни центрове на общността в етническите квартали;
- Разработване и приложение на програми за интегрирано образование и десегрегация на училищата на децата от бедните етнически семейства;
- Подкрепа създаването на родителски настоятелства към училищата в бедните етнически квартали и увеличаване ролята им в образователния процес на техните деца;
- Създаване и развитие на извънучилищни системи за межкултурно сътрудничество;
- Създаване на общински фондове за стимулиране повишаване образоването на децата от малцинствата и създаването на местни модели за въвличане на общността към по-високо образование и достойна реализация;
- Приоритетно участие (чрез квота) на местното население при реализацията на комунални инфраструктурни проекти в техните квартали;
- Създаване на мобилни бизнес центрове в кварталите за подкрепа на местните малък и среден бизнес – легализиране на бизнеса, счетоводни услуги, държавни изисквания и др.;

Териториалният обхват на тази подмярка е насочен основно към общини и населени места с повишена концентрация на население от ромската етническа група.

ПРИОРИТЕТ 4. Опазване, възстановяване и устойчиво ползване на природното и културното наследство

Развитието на икономика, основаваща се на местните ресурси, изисква специфични мерки за опазването и устойчивото ползване на природното и културното наследство. Южен централен район е най-богатият район от шестте по отношение на съчетанието на разнообразни природни и културно-исторически дадености. С природата и културно-историческото наследство и запазените традиционни ползвания на земята (розовите полета) се създават условия за развитието на целия район като една туристическа дестинация. Създаването на туристически клъстер за целия планов район ще даде възможност за устойчивото ползване на съществуващите ресурси и за тяхното опазване. Съчетаването на този клъстер с развитието на индустриалните агломерации

като ТЕЦ “Марица-Изток” е възможно да стане чрез прилагането на необходимите мерки за преодоляване на стари замърсявания и изпълнение на всички мерки за бъдещо предотвратяване на замърсявания.

Опазването и устойчивото ползване на природното и културното наследство в района ще реши и редица социално-икономически проблеми като миграцията, безработицата и др. Те са в основата на устойчивото развитие и осигуряват възможности за създаване на поминък на местните хора. Прилагането на програми за стимулиране на микро- и малки предприятия ще е допълнителният стимул за постигането на този приоритет.

При разработването на Националната стратегия и план за действие за екотуризъм бяха създадени и планове за действие на дванадесет потенциални екотуристически дестинации. Три от тях попадат изцяло в този планов район.

Целесъобразното устройство и развитието на териториите с екологични проблеми и особено тези, в които е установено натрупване на няколко проблема, може да се осъществи единствено в сътрудничество между държавната и общинските администрации, бизнеса и гражданите.

За изграждане на успешно партньорство е необходимо да се предвидят информационни кампании, обучение, организиране на семинари и др. за привличане и повишаване участието на обществеността в процеса на вземане на решения, осигуряване на широк достъп на обществеността до информацията, съдържаща се във всички публични регистри и други документи, съгласно нормативната уредба, повишаване на познанията, културата и съзнанието на децата и населението по въпросите на устойчивото развитие, подобряване капацитета на стопанския сектор за управление на дейности, които въздействат върху околната среда, чрез масово прилагане на доброволни екологични схеми в индустриалния сектор (т.нар. схеми за екологичен мениджмънт и одит).

МЕРКИ

4.1. Укрепване на мрежата от защитени територии и места от Европейската мрежа „Натура 2000”

Усъвършенстването на управлението на съществуващите защитени територии, обявяването на два нови природни парка в Родопите – Източни Родопи и Западни Родопи – и тяхното съвременно управление, както и управлението на всички идентифицирани места за Националната екологична мрежа (НЕМ) би следвало да са

сред приоритетите в областта на природозащитата. Това включва институционално укрепване на тези защитени територии и места от НЕМ, както и тяхното социализиране като обекти на устойчивия туризъм. Конкретните мерки включват разработването на планове за управление за всички обекти от НЕМ, укрепване на капацитета на местните власти, на администрациите на обектите от НЕМ и на населението за управлението на тези територии. Необходимо е по-нататъшното успешно прилагане на първия десетгодишен план за управление на Национален парк “Централен Балкан”, който изисква значими финансови инвестиции от страна на държавата, за да се гарантира неговото опазване и превръщане в основен привлекателен център за развитие на устойчивия туризъм.

От особена важност са:

4.1.1. Програми за привличане на обществеността и създаването на партньорства за устойчивото управление на териториите от Националната екологична мрежа

Необходимо е да се привлекат обществеността и бизнесът, за да се постигне устойчиво развитие на териториите от Националната екологична мрежа. Това ще допринесе за по-ефективното им управление и валоризацията им.

4.1.2. Обвързване на развитието на екологично земеделие и устойчив туризъм с управлението и опазването на защитените територии и другите обекти от НЕМ

Изисква се инвестиране на ресурси и усилия за изграждането на специфична инфраструктура, създаването и поддържането на системи за мониторинг на въздействието, както и създаването на съответния капацитет за стриктно прилагане на Закона за биологичното разнообразие и Закона за защитените територии.

4.2. Премахване на последиците от индустриални замърсявания и ограничаването им

Специални мерки трябва се вземат за премахване на последиците от стари индустриални замърсявания, както и за максималното им ограничаване в бъдеще.

4.2.1. Разработване и внедряване на устройствени схеми и планове за районите с натрупани екологични проблеми

Тези райони следва да се развиват на базата на устройствени схеми и планове, в които се определят специални режими на застрояване и инвестиции, и ограничения върху правата на собственост. Режимите целят, както екологична териториално-устройствена защита, така също и териториално-устройствена превантивна защита. За целесъобразно устройство, териториите с натрупани екологични проблеми ще се

групират в устройствени зони, които се определят с общите и подробните устройствени планове. За тях ще се създават специфични правила и нормативи към общите и подробните устройствени планове.

Качеството на атмосферния въздух в цялата страна след 2010 г. трябва да отговаря на стандартите, заложи в националните наредби и директивите на ЕС. Предпоставка за това е разработването и изпълнението на програми за управление на качеството на атмосферния въздух в районите с влошено качество на въздуха – ТЕЦ “Марица – Изток”, Раднево, Гълъбово, Стара Загора, ОЦК АД, КЦМ АД и ЮМИКОР АД.

4.2.2. Повишаване употребата и насърчаване на производството на екологично чисти горива

Повишаване употребата на по-екологично чисти горива, като природен газ за битово отопление, и увеличение дела на газифициране на домакинства с 30% (в страната) до края на 2010 г. е цел, за чието реализиране е необходимо да се разработи Регионална програма за газифициране на битовия сектор и съответно план за действие на ниво области.

4.2.3. Устойчиво управление на земеделската земя

За опазване на земеделската земя ще допринесе прилагането на КПКЗ (комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването – това е директива на ЕС) в селскостопанския сектор, както и изграждането на мощности за производство на компост и биохумус от оборски тор.

4.2.4. Минимизиране на екологичните рискове от стари замърсявания

Минимизиране на екологичните рискове от стари замърсявания от битов характер, промишлени обекти и от ликвидирани уранови рудници ще трябва да се осъществи до края на 2008 г. Всички ликвидирани обекти трябва да бъдат приведени в съответствие с екологичните изисквания, да бъдат санирани и да се контролират.

За района това трябва да стане главно чрез реализиране на конкретни проекти относно замърсявания, причинени от Горубсо – област Кърджали и област Смолян; оловно-цинкови производства – област Кърджали, област Пловдив, ТЕЦ „Марица – Изток” – област Стара Загора и област Хасково и др. Същевременно следва да се премахнат и последиците от нерагламентираните сметища и минимизират екологичните рискове, чрез тяхната рекултивация.

4.3. Популяризиране и социализиране на природното и културно-историческото наследство

Разработването на туристически продукти е само първата стъпка за стимулирането на развитието на устойчив туризъм, основаващ се на местните природни и културно-исторически ресурси, и на развитие на устойчив туризъм. Тази стъпка включва консервацията на съответните природни и културно-исторически обекти и тяхната специализирана интерпретация.

За да се постигне балансирано развитие в страната, е необходимо инвестирането в съответните популяризаторски програми и действия. Националният маркетинг на страната като дестинация и съответните райони като туристически дестинации изисква специализирано планиране.

Необходимо е целенасочено и планирано идентифициране на многобройните културно-исторически и природни паметници, които да бъдат разработени като атракции. Инвестицията в създаването на атракцията, което включва консервацията и мерките за опазване и тяхното социализиране – експониране, популяризиране, трябва да залегне като приоритет, който ще донесе като последица развитието на цял икономически клъстер.

4.3.1. Инвентаризация и категоризация на природните и културните ресурси

Всички по-значими и перспективни от гледна точка на туризма обекти следва да се опишат към настоящия момент. Местни власти, граждански организации и др. следва да съберат възможно най-много информация за всеки конкретен обект. Това е необходимо да се направи и за природните обекти. Набираната информация трябва подробно да описва и прилежащата инфраструктура – пътища, пътеки, пейки, тоалетни, табели, както и да съдържа информация за околните хотели, наличния транспорт и др. За музеите е необходимо всички по-атрактивни предмети да се оформят в дигитални каталози. Набирането на информация следва да се извършва в тясно сътрудничество с местната власт, съществуващите неправителствени организации, църковните епархии и други местни фактори, които могат да разполагат с такава или да я набират.

4.3.2. Проучвания, реставрация и консервация

За да се осигурят достатъчно привлекателни дестинации за туризъм, както и по принцип да се увеличи потенциалът на региона в сферата на културното наследство, следва да се стимулират дейностите, свързани с археологически разкопки, консервация и реставрация на недвижими и движими паметници.

Необходимо е в общинските и областните програми трайно да залегне политика за подкрепа за провеждането на археологически разкопки. Трябва да се осъществи планиране на разкопките за целия период. Добре проучените обекти следва да се

консервират и реставрират. По-значителните обекти могат да се оформят като резервати. Резерватите, от своя страна, могат да се отдават на концесия по сега действащия Закон за концесиите, след като са били обявени за такива чрез постановление на МС.

4.3.3. Създаване на частни музеи, концесиониране на паметници на културата, пещери

Следва да се стимулират частните колекционери да регистрират своите колекции. Това трябва да става, като се търси активното съдействие на нумизматичните дружества, културните организации и др. Трябва да се търсят възможности за регистриране на частни музеи, а така също и на културни институти със смесено участие по смисъла на Закона за закрила и развитие на културата.

4.4. Развитие на културните индустрии

Промяна на средата, в която се развиват културните индустрии, както и да им се осигури институционална подкрепа чрез създаване на агенции за културно развитие.

Усилията трябва да бъдат насочени към:

- подобряване на бизнес-капацитета на съществуващите фирми, работещи в областта на културните индустрии, подобряване на уменията за мениджмънт и маркетинг;
- създаване на условия за стартиране на нови културни бизнеси;
- изследвания на средата в три аспекта: културен туризъм, малки и средни предприятия и маркетинг за нов имидж на района;
- създаване на специализирани структури, разчитащи на публично-частните партньорства – напр. Агенции за културно развитие в по-големите центрове; развитие на културни или археологически резервати и етнографски комплекси – Старият Пловдив, Широка лъка, Златоград, Смолян (кв. Райково);
- създаване на инкубатори за творчески индустрии – Пловдив, Казанлък, Златоград, Смолян;
- създаване на филмова комисия в Пловдив за привличане на филмови продукции в района.

4.4.1. Включване на социализираните обекти в туристически пакети, изграждане на посетителски центрове, офиси по туризма и др.

Подготвените за посещения обекти, както и музеите следва да се включат в туристически пакети с различен обхват. Трябва да се подготвят пакети за групови и индивидуални обиколки.

За да се повиши туристическият потенциал, свързан с културно-историческите ценности, трябва да се обезпечи туристическият поток към съответните обекти посредством осигуряването на достатъчно информация и услуги за туристите. Това се отнася в особена степен до индивидуалните туристи, които не посещават региона организирано. Следва информацията за културно-историческите обекти и музеите да се представи широко в туристическите офиси. Следва да се изградят посетителски центрове за всеки по-голям обект, където да могат да се ползват услугите на подготвени екскурзоводи, да могат да бъдат закупени сувенири и др.

4.4.2. Повишаване атрактивността на обектите, регистриране на търговски марки, създаване и търговия с копия на движими паметници

Необходимо е да се организират дейности, насочени към повишаване на атрактивността на културно-историческите обекти на територията на плановия район. Такива са: провеждане на концерти на открито, възстановки на прочути битки или събития, арт-фестивали, зари, създаване на специфично осветление, монтиране на уникални съоръжения, провеждане на различни игри с награди, конни надбягвания, екстремни спортове и др. Провеждането и съответната реклама на такива събития следва да стане неразделна част от туристическите процеси в Южен централен район.

Друга перспективна дейност е регистрирането на търговски марки, свързани с дадени бележити обекти или движими паметници на културата на територията на региона.

4.5. Превръщане на местните културни институти в съвременни духовни центрове

Ако културните индустрии са агент на развитието, то изградената мрежа от културни институции е базата за развитие. Усилията трябва да се насочат към осигуряване на тяхната про-бизнес ориентация, подобряване на комуникацията помежду им и с останалия бизнес, превръщането им в основен двигател за създаване на културни събития. Това ще се постигне чрез:

- подобряване достъпа им до публично-частни партньорства;

- повишаване на маркетинговата им активност и постигане на нейната целенасоченост;
- промоция;
- подобряване връзките им с младите поколения;
- модернизиране на експозиционната среда;
- създаване на връзки с образователната система;
- развитие на периферните музеи;
- широко въвеждане на информационните технологии в дейността на музеите, библиотеките, читалищата.

ПРИОРИТЕТ 5. Развитие на икономика, основана на местните ресурси

Икономическото развитие на всеки от плановите райони е в голяма степен зависимо от наличните местни ресурси. На тях се основава и развитието на вътрешния потенциал на съответния район и намаляване на вътрешно-регионалните различия. За Южен централен район специфичните дадености, които ще се развият като негова ресурс са изключителното биологично разнообразие, минерални води, горите, богато културно-историческо наследство, подходящи за земеделие климатични условия и почви, както и съществуващата индустриална инфраструктура и човешки потенциал.

МЕРКИ

5.1. Развитие на туризма

5.1.1. Развитие на устойчиви форми на туризъм – културен, екологичен, балнеоложки, селски, рекреативен, приключенски и др.

Повишаването на конкурентоспособността на регионалната икономика и на производителността на труда следва да се основава на приоритетно развитие на устойчиви форми на туризъм – културен, екологичен, балнеоложки, селски, приключенски, риболовен и др. Те са подходящ начин за стимулиране на местното предприемачество и овладяване на процесите на обезлюдяване на планинските райони. Тези специфични форми на устойчивия туризъм не осигуряват бърза възвращаемост на инвестициите, но при тях е възможно да се контролира въздействието върху околната и социалната среда и по този начин да се осигури устойчивост на инвестициите.

Развитието на устойчив туризъм изисква специфично планиране на развитието на териториалното устройство и развитието на инфраструктурата.

5.1.2. Създаване на специфични туристически атракции

Инвестициите в създаването на специфични туристически атракции, основаващи се на съществуващите уникално богати и разнообразни местни ресурси за развитие на устойчив туризъм, ще допринесе за създаването и развитието на туристически регионален клъстер.

5.1.3. Развитие на регионален туристически клъстер

Развитието на регионален туристически клъстер ще допринесе и за развитието на другите свързани отрасли – земеделие, транспорт, съответно образование и др.

5.1.4. Маркетинг и промоция на местните продукти

Местните продукти трябва да се промотират като едно цяло, тъй като по този начин ще се постигне по-ефективно използване на ресурсите за промоция, а от друга страна – ще се повиши диверсификацията на местния туристически продукт и ще се стигне до по-голям кръг от потенциални туристи.

5.2. Развитие на модерно селско и горско стопанство

5.2.1. Разработване и внедряване на модерни програми за управление на селското и горското стопанство

Необходимо е да се направи сериозно усилие за промяна на посоката от екстензивно към интензивно развитие на селското и горското стопанство, като това може да стане само чрез програми за модерно управление и внедряване на съвременни технологии.

5.2.2. Въвеждане на системи за сертифициране на горски продукти

Въвеждането на система за сертифицирането на горски продукти, от една страна, ще гарантира тяхното качество, а от друга – ще създаде условия за тяхното производство по щадящ природата начин.

5.2.3. Стимулиране на производството и преработката на специфичните за района лечебни растения, етерично-маслени култури и култивиране на гъби

В Родопите, Стара планина и Средна гора са най-богатите находища на недървесни природни продукти – билки, гъби, плодове и др. Тази продукция все още се изнася от България на много ниски цени във вид на суровина и добавя стойността си далече зад границите на страната. Проекти за оползотворяването и реализирането на тази продукция би създадо много целогодишни работни места на място.

5.2.4. Изграждане на аграрни структури от европейски тип

Поради изключителната раздробеност на земеделските производители, които в огромната си част са физически лица и не разполагат с необходимата техника и квалификация, е необходимо да се създадат звена за тяхна подкрепа, които да ги подпомагат със съвети, осигуряване на по-добра квалификация, достъп до обработваща техника и финансови ресурси. Такива аграрни структури от европейски тип могат да се създадат в изостаналите селски и гранични райони.

5.2.5. Регионална програма за комасация на земята

Един от основните проблеми пред развитието на земеделието е изключителното раздробяване на земеделската земя, което, от една страна, увеличава разходите по обработката ѝ, а, от друга, е пречка пред привличането на инвеститори. Необходимо е целенасочено, добре планирано и продължително усилие от страна на държавата за уедряване на земеделската земя. Държавата трябва да бъде катализиращият агент, който да стимулира процеса на комасация. Трябва да се създаде програма за комасация, като планирането да стане на регионално ниво, а дейностите да се осъществяват на общинско равнище.

5.2.6. Стимулиране на екологично селско стопанство

Тъй като районът разполага с множество зони, в които се произвежда екологично чиста селскостопанска и рибна продукция, особено в изостаналите селски и гранични райони, е необходимо местните производители да бъдат стимулирани да насочат дейността си към екологично чисти продукти, което ще ги направи по-конкурентноспособни на пазара.

5.3. Развитие на съответстваща на местните ресурси преработваща промишленост

5.3.1. Хранително-вкусова

Предвижда се стимулиране развитието на преработвателната хранително-вкусова промишленост съобразно селскостопанските и рибни продукти, които се произвеждат в района. В особено голяма сила това важи за изостаналите селски райони, изостаналите гранични райони и районите в индустриален упадък.

5.3.2. Дървопреработваща

Предвижда се стимулиране развитието на дървопреработвателната промишленост на базата на разширяващото се производство на дървесина в района. В особено голяма сила това важи за изостаналите планински райони.

ПРИОРИТЕТ 6. Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие

Повишаването на привлекателността на района за планиране е пряко свързано и с компетенциите на регионалните и местни институции за реализация на регионалната и секторни политики върху териториалната общност и с техния капацитет за по-добро усвояване на средствата от Структурните фондове на ЕС, национални фондове и програми, както и ефективното управление на средствата, генерирани на поднационалното ниво на управление в България.

Изпълнението на главната цел на регионалното развитие в България за периода до 2015 г. – „Постигане на устойчиво и балансирано развитие на районите в Република България”³⁶, не може да се постигне без укрепване на капацитета на регионално и местно ниво за програмиране, разработване и управление на проекти, контрол, наблюдение и оценка за ефективно усвояване на средствата от Структурните фондове на ЕС.

Изграждането на нови и укрепването на съществуващи административни структури, отговорни за прилагането на програми и проекти за развитие и сближаване, паралелно с подобряване на координацията и взаимодействието с другите административни звена е важно условие и инструмент за провеждането на ефективна регионална политика.

Подобряването на качеството на предлаганите административни услуги от общинските и областните администрации за гражданите и бизнеса е фактор за привличане на инвеститори. Качеството на публичните услуги ще води както до повишаване конкурентноспособността на местната икономика, така и до повишаване на качеството на живот в отделната община или област.

Въвличането на широк кръг от заинтересовани лица при формулирането и реализацията на местните политики за развитие ще подобри сътрудничеството между социално-икономическите партньори на регионално и местно ниво.

Сътрудничеството между общините и тяхното коопериране за реализация на проекти, допринасящи за постигане на общите цели на развитие, трябва отчетливо да се насърчава организационно и финансово.

³⁶ НСРР на РБ за периода 2005-2015, стр. 67.

МЕРКИ

6.1. Увеличаване на местния капацитет за въздействие върху развитието на региона

В рамките на тази мярка следва да се включат пакети от дейности, свързани с:

- повишаване на уменията за подготовка, управление и контрол на програми и проекти, особено за териториални общности, които не разполагат със собствени ресурси за това;
- подкрепа за разработване на системи за генериране на статистическа и друга управленска информация за осигуряване процеса на наблюдение изпълнението на регионални, областни и общински стратегически планови документи;
- установяване на модерни форми за административно обслужване на бизнеса и гражданите;
- укрепване на институционалния капацитет на създадените с ЗРР, органи за партньорство – областни съвети за развитие и регионален съвет за развитие.

6.1.1. Подобряване на координацията и взаимодействието за прилагане на регионални и местни политики за развитие

Органите на власт трябва да укрепят своя потенциал за развитие на партньорства с частния сектор, неправителствения сектор и останалите социални партньори, изграждайки консултативни групи за партньорство по изготвяне и изпълнение на регионални и местни планове и програми, осигурявайки широка информираност и публичност на набелязаните приоритети и мерки.

6.1.2. Подготовка за усвояване на средствата по Структурните инструменти на ЕС, а така също от национални и местни източници

Създаването на капацитет за усвояване на средствата от фондовете на ЕС е важно условие за изпълнение на целите на набелязаните политики за местно и регионално развитие. Видовете дейности, които следва да бъдат подкрепени, са: обучение на регионалните и местните партньори в прилагане на принципа на планиране с участие; оказване на техническа помощ за подготовка на проекти; обучение и развитие на уменията за управление на проекти и осъществяване на финансов контрол;

информационно обезпечаване на процеса на управление и изграждане на адекватни системи за мониторинг на изпълнението.

6.2. Подкрепа на инициативи за регионално и местно развитие

Тази мярка предвижда специфични механизми и ресурси за подпомагане както на интеграцията, така и на сътрудничеството между общините и цели подобряване на институционалния капацитет на местните и регионални власти за изграждане на съвместни партньорства и подкрепа на междуобщински структури за развитие.

Тази мярка трябва да се насочи към институционалните слабости в ключови сфери на планирането, особено на осъществяването на балансираното развитие на ЮЦР, като отговори на потребността от развиване на способности и опит, които ще подпомогнат в по-дългосрочна перспектива планирането на регионалното развитие и неговото изпълнение. Тя се концентрира върху: координация и интегрирано планиране на ресурсите в рамките на общината, между общините в рамките на областта и между различните области; насърчаване на междуобщинското планиране и изпълнение на проекти; осигуряване на ресурси в подкрепа на изготвянето на проекти.

6.2.1. Подпомагане на регионални и местни структури за развитие

Финансовите ресурси сами по себе си няма да разрешат многото предизвикателства, стоящи пред българските региони. Проектите, които ще се изготвят, трябва да бъдат рационално замислени, да съответстват на реалните потребности, да могат да се поддържат и управляват в следващите години от компетентните власти. В много случаи за по-малките общини това не е напълно възможно. Това би могло да доведе до неефикасно използване на ресурсите и може да натовари финансово бедните общини за години напред. Поради това е важно да се подкрепя интеграцията и междуобщинското сътрудничество с цел да се достигне до рационално планиране на инфраструктурата и услугите. Възможно е да се насърчи интеграцията в отделни общини или в група от общини. И в двата случая обаче тя изисква лидерство, консенсус, координация и технически средства за взаимодействие, съвместно планиране и осъществяване на дейностите.

По тази мярка следва да се подкрепят подходящи структури на местно или областно ниво (съществуващи или създадени за целта) за подпомагане на интеграцията и междуобщинското сътрудничество.

Възможните дейности за подкрепа са: снабдяване с оборудване и кадри на специфични структури за развитие на местно или областно равнище, които да

подкрепят процеса на интеграция и междуобщинско сътрудничество; подготовка и провеждане на подходящи семинари, проучвания, планове, информационни гишета и др.; подкрепа за обезпечаване на предпроектни проучвания, проучвания за осъществимост, изследвания, оценки за въздействие върху околната среда, проучвания на пазара на труда, маркетингови проучвания, др.

6.2.2. Финансови схеми за реализация на специфични местни интервенции

Най-ефективният начин, по който практически може да се поощри интеграцията, е да се улесни възможното интегрирано финансиране на определени дейности. Степента, до която това е възможно, е ограничена в зависимост от различните практически, технически и административни параметри. Като се вземат под внимание тези реалности, се предвижда на областно ниво в шестте области на района за планиране да функционира по една грантова схема, която да финансира със средства от ЕФРР предложени от една община или група общини определен брой по-малки интервенции, отговарящи на вече дефинираните в регионалния план, специфични за областта и общините в нея, които не са предмет на другите мерки в плана. Схемите ще са насочени основно към преодоляването на определени различия на областно ниво и ще се съсредоточат върху малки проекти и инвестиции, които могат да мобилизират местните участници.

6.3. Развитие на трансграничното сътрудничество

Трансграничното сътрудничество е от важно значение за преодоляване на структурните проблеми на граничните райони в резултат на тяхното периферно местоположение.

Трансграничното сътрудничество може да бъде съществен фактор в развитието на Южния централен район за планиране. развитието на местни структури за трансгранично сътрудничество ще даде тласък за по-нататъшното укрепване на връзките от двете страни на границата.

6.3.1. Създаване на местен капацитет за разпределение и усвояване на средства от европейските фондове

Районът има достъп до европейски финансови инструменти за осъществяване на трансгранични инициативи. Програма „ФАР-ТГС“ работи със съседните Гърция и Турция. Важна стъпка в развитието на програмата ще бъде нейното децентрализирано управление, което ще бъде поето от местни структури.

6.3.2. Укрепване на структури за трансгранично и трансрегионално сътрудничество

Регионалните и местни власти и изградените институционални структури за трансгранично сътрудничество, като еврорегиони и други органи, в рамките на съвместните си програми и дейности допринасят съществено за разширяване и укрепване на културата на това сътрудничество. Те могат да повишат своя капацитет, придобивайки знания и умения по отношение най-вече на установяването и дефинирането на решения, свързани с развитието в следните насоки: подпомагане развитието на туризъм, култура и трансгранична търговия; насърчаване опазването и съвместното управление на околната среда; преодоляване на териториалната изолация; насърчаване интеграцията на трансграничните пазари на труда, на местни инициативи в областта на заетостта, равните възможности, обучението, социалната интеграция и споделянето на човешките ресурси, както и на предоставянето на услуги по изследвания и технологично развитие.

Тази мярка ще подкрепя инициативи и проекти със съвместно участие на местни партньори от области Смолян, Кърджали и Хасково на ЮЦР и области от съответните региони в Република Гърция и Република Турция. Целта на тази мярка е да стимулира регионалните и местни иновации чрез трансграничен обмен. Избираеми дейности по тази мярка са: обмен, учебни визити, междурегионални проучвания, семинари, работни срещи, конференции, публикации и др.

3. РАЙОНИ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ В ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ

Провеждането на целенасочена държавна политика на по-ниски териториални нива е в основата на определянето на райони за целенасочено въздействие. Формулирането на специфични средносрочни политики за отделните райони има за предмет решаването на сходни проблеми върху територии с близки физико-географски характеристики, обикновено изостанали в икономическо и социално отношение и допринасящи за съществуването на значими вътрешно-регионални неравенства. В ЮЦР, като район със силно изразени вътрешно-регионални различия, се обособяват пет вида райони за целенасочено въздействие, в които попадат 58 от общо 69 общини в ЮЦР (Прилож.3.1.1.). 30 общини попадат едновременно в два, а три общини – в 3 вида

РЦВ. Включването на повече от една община в териториалния обхват на даден район е обусловен от наличието на обща граница между отделните общини.

1. Райони за икономически растеж, характеризиращи се със силно развити икономически и обслужващи функции, добри комуникации, образователни центрове, висока концентрация на население и т.н.

В Южен централен район в съответствие с показателите за обособяване на районите за целенасочено въздействие, определени със Закона за регионалното развитие, **се обособяват следните райони за икономически растеж:**

- район за икономически растеж с териториален обхват, включващ Община Пловдив;
- район за икономически растеж с териториален обхват, включващ Община Стара Загора;
- район за икономически растеж с териториален обхват, включващ Община Свиленград.

Средносрочните специфични цели на развитието на районите за икономически растеж са в посока на подкрепа на тяхното ускорено развитие като технологични, иновационни и образователни центрове за постигането на висок икономически растеж, който да катализира стопански активности върху съседните територии на принципа на териториалното интегриране на взаимосвързани производства, бизнес мрежи и клъстери.

2. Райони в индустриален упадък, обхваща територии, в които се установява спад в производството, увеличение на безработицата, ниско ниво на доходи и изселвания в следствие от реструктуриране на индустриални предприятия.

В Южен централен район се обособяват следните райони в индустриален упадък:

- район в индустриален упадък с териториален обхват, включващ Община Димитровград;
- район в индустриален упадък с териториален обхват, включващ общините Кърджали и Момчилград;
- район в индустриален упадък с териториален обхват, включващ Община Белово;

- район в индустриален упадък с териториален обхват, включващ общините Карлово и Сопот;
- район в индустриален упадък с териториален обхват, включващ общините Мадан и Рудозем;
- район в индустриален упадък с териториален обхват, включващ Община Казанлък;
- район в индустриален упадък с териториален обхват, включващ общините Раднево и Гълъбово.

Средносрочните специфични цели на развитието на районите в индустриален упадък са: постигане на диверсификация на местната икономика; подпомагане развитието на МСП, поемащи освободената работна сила от реструктурирането на икономиката; повишаване качествата на работната сила; внедряване на нови технологии и производства за пълноценно оползотворяване на местните ресурси.

3. *Изостаналите гранични райони,* обхващащи общини с гранично местоположение, ниско ниво на социално-икономическо развитие и слабо изградена техническа инфраструктура.

В Южен централен район се обособяват следните изостанали гранични райони:

- изостанал граничен район с териториален обхват, включващ общините Ивайловград, Любимец, Крумовград и Кирково;
- изостанал граничен район с териториален обхват, включващ Община Тополовград;
- изостанал граничен район с териториален обхват, включващ общините Златоград, Рудозем, Смолян, Девин, Борино и Доспат.

Средносрочните специфични цели на развитието на изостаналите гранични райони са: подобряване на атрактивността им, чрез инвестиции в техническата и социална инфраструктура; подобряване на уменията на работната сила чрез различни форми на квалификация и преквалификация; насърчаване на трансграничното сътрудничество, стимулиране на икономическата активност, основно в сферата на туризма, услугите и др.

4. *Изостаналите планински райони* в Южен централен район обхващат територии с надморска височина 500 и под 500 метра, но със средна за територията дълбочина на разчленение на релефа над 150 метра разлика между най-ниската и най-високата точка на един квадратен километър, висока безработица и неблагоприятна демографска структура.

В Южен централен район се обособяват следните изостанали планински райони:

- изостанал планински район с териториален обхват, включващ общините Батак, Белово, Брацигово, Велинград, Ракитово, Родопи, Куклен и Пещера;
- изостанал планински район с териториален обхват, включващ общините Ардино, Джебел, Кирково, Крумовград, Момчилград, Маджарово и Черноочене;
- изостанал планински район с териториален обхват, включващ общините Лъки, Баните, Борино, Девин, Доспат, Златоград, Мадан, Неделино, Рудозем, Смолян и Чепеларе;
- изостанал планински район с териториален обхват, включващ общините Стрелча и Хисаря;
- изостанал планински район с териториален обхват, включващ общините Гурково и Мъглиж;
- изостанал планински район с териториален обхват, включващ Община Павел баня;
- изостанал планински район с териториален обхват, включващ Община Лесичово.

Средносрочните специфични цели на развитието на изостаналите планински райони са: изграждане на техническата инфраструктура за нуждите на икономическото развитие на районите; създаване на заетост в малки устойчиви производствени единици; подобряване на социалната инфраструктура – достъп до образователни и здравни услуги; подкрепа на малки градски центрове в планинските райони, които да имат задържащо действие и да намаляват интензитета на миграционните потоци към големите градове.

5. *Изостанали селски райони* в Южен централен район обхващат териториите на общини с ниска степен на развитие на транспортната, техническа и социална

инфраструктура. Населението в по-голямата си част е заето в селското и горското стопанство, с ниско образователно равнище и квалификация и ограничени възможности за трудова заетост.

В Южен централен район се обособяват следните изостанали селски райони:

- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Ивайловград, Любимец, Маджарово и Стамболово;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Симеоновград и Опан и Чирпан;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Тополовград и Харманли;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Ардино, Минерални бани и Черноочене;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Родопи и Куклен;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ Община Първомай;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Батак и Брацигово;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Мъглиж, Гурково и Николаево;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Братя Даскалови, Павел баня и Чирпан;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Лъки, Баните и Чепеларе;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Борино и Девин;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ общините Стрелча, Брезово, Калояново, Хисаря и Съединение;
- изостанал селски район с териториален обхват, включващ Община Лесичово.

Средносрочните специфични цели на развитието на изостаналите селски райони са: диверсификация на структурата на местната икономика и намаляване на зависимостта земеделието; създаване на алтернативни източници на доходи и заетост; съхраняване на природното и културно наследство; подобряване на демографската структура и среда за обитаване.

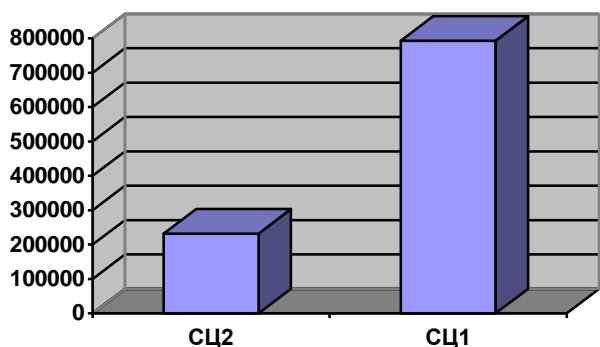
4. ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА (Прилож. 4.1.1.)

Индикативната финансова таблица е разработена в съответствие с предварителните приоритети и мерки на национална оперативна програма „Регионално развитие”. Тя дава числен финансов израз на предвидените за реализация в плана мерки по съответните приоритети и показва необходимите финансови ресурси за изпълнение на плана за регионално развитие на ЮЦР, детайлизирани по приоритети, години и прогнозни източници на финансиране. Финансовите ресурси за всеки приоритет са определени въз основа на съответната мярка или мерки, в рамките на предварителното индикативно разпределение на средствата по оперативната програма между шестте района за планиране в РБългария, извършено от МРРБ.

Основните групи финансови източници за финансиране политиката за регионално развитие са: национални източници, средства с източник Европейски съюз, средства от международни институции.

Планираните средства са разпределени за всяка календарна година от плановия период. Най-голям дял (62%) от средства са планирани през третата, четвъртата и петата година от плановия хоризонт с оглед осигуряването на необходимата проектна готовност за голяма част от инфраструктурните проекти, както и осигуряването на възможността инфраструктурата да изиграе ролята си на катализатор на икономическото развитие в района за планиране.

Индикативната финансова таблица на регионалния план за развитие на ЮЦР за планиране предвижда осъществяването на програми и проекти, финансирани със средства от Национална оперативна програма „Регионално развитие”, на обща стойност от 1 025 000 млн. лв.

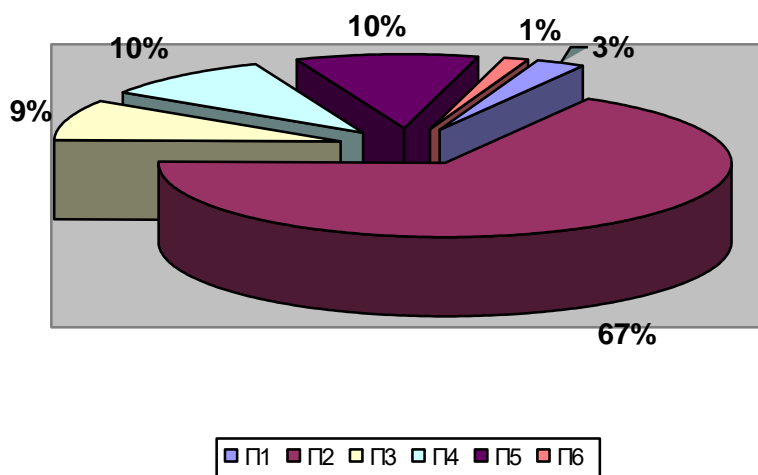

Структурата на планираните финансови ресурси за постигането на изведените стратегически цели е показана на диаграмата.

77% от предвидените в плана финансови ресурси трябва да осигурят изпълнението на СЦ1. “Намаляване на вътрешно-регионалните различия и подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР чрез инвестиции във физически и човешки капитал”.

23 % от средствата по плана са предвидени за реализация на СЦ2. “Приближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС, чрез повишена конкурентноспособност на икономиката на региона, основана на местни ресурс, нови технологии и иновации”.

Разпределение на финансовите ресурси по приоритети

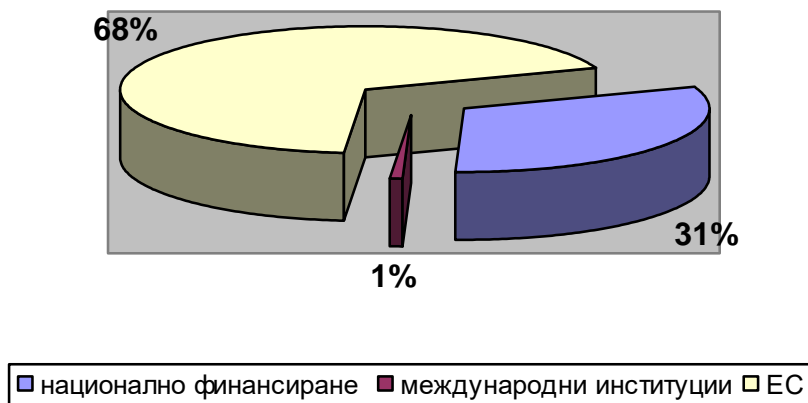

За реализация на приоритет „Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР” ще бъдат насочени 67% от средствата в района за планиране. Останалите приоритети имат приблизително еднакъв относителен дял, като за приоритет „Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за

регионално и местно развитие” са планирани 1% от общия финансов ресурс за периода 2007 – 2013 г.

Структурата на планираните източниците за финансиране изпълнението на РПР на ЮЦР е показана на диаграмата:

Източници за финансиране на РПР на ЮЦР

Очакваното финансиране за изпълнение на РПР е основно от ЕС, което е малко повече от две трети от необходимите средства. Националното съфинансиране е в размер на 31%, а около 1% от средствата се очаква да бъдат осигурени от други международни институции.

5. ОРГАНИЗАЦИЯ НА СИСТЕМИТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ, НАБЛЮДЕНИЕ, ОЦЕНКА И КОНТРОЛ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР

5.1. Институционална организация на системата за управление изпълнението на РПР на ЮЦР

Ролята и отговорностите на различните участници в процеса на разработване и реализацията на регионалния план за развитие са ясно дефинирани в ЗРР и подзаконовите нормативни актове, издадени в съответствие с изискванията на ЗРР, където са разписани и принципите, на които се основава провеждането на държавната политика в областта на регионалното развитие.

Министерски съвет приема РПР по предложение на министъра на регионалното развитие и благоустройството и министъра на финансите.

Министърът на регионалното развитие и благоустройството организира разработването на регионалните планове за развитие на районите за планиране; организира разработването, обсъждането и приемането на методически указания за разработване на регионалните планове за развитие; възлага извършването на предварителна и междинни оценки на РПР; внася за приемане от Министерски съвет РПР.

Министерство на финансите изпълнява ролята на главен координатор и разплащателен орган на помощта от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС.

Секторните министерства координират дейностите на национално и регионално ниво, свързани с изпълнението на РПР в съответния сектор.

Националният статистически институт осигурява информацията, необходима за провеждането на наблюдението, оценките и актуализацията на регионалния план за развитие.

Регионалният съвет за развитие на ЮЦР отговаря за провеждането на държавната политика за регионално развитие в района за планиране. Той обсъжда и одобрява проекта на Регионалния план за развитие при спазване на принципа за партньорство, обсъжда и съгласува мерките, които следва да се включат в НОПРР; наблюдава изпълнението на регионалния план, отчита изпълнението му на основата на изготвяните годишни доклади, по които дава становище. РСР осъществява взаимодействие с шестте областни съвета за развитие и с централните органи на изпълнителната власт, обсъжда и съгласува проектите на стратегиите за развитие на областите в ЮЦР. РСР приема и предварителния териториален обхват на районите за целенасочено въздействие.

Дирекцията за техническо съдействие, координация и управление на регионални планове и програми в гр. Пловдив – център на ЮЦР организира разработването и съгласуването на Регионалния план и го представя за обсъждане в РСР; участва в извършването на предварителна оценка на предложените от крайните получатели проекти за изпълнение на мерките, включени в НОПРР в частта на ЮЦР за планиране; подпомага събирането на информация за анализ и оценка на изпълнението на НОПРР за ЮЦР; изготвя периодични справки за процеса на планиране и изпълнение на НОПРР за територията на ЮЦР.

Областните управители и областните съвети за развитие оказват съдействие при разработването, изпълнението, контрола и оценката на РПР; координират

подготовката на проекти в съответствие с областната стратегия за развитие и с предвижданията на РПР.

Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на РПР чрез приемането на общински планове за развитие и ежегодни програми за реализация на общинските планове за развитие. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи. Очаква се общините да бъдат изпълнители на проекти и бенефициенти на помощта от ЕС.

Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на РПР; участват в групата за наблюдение изпълнението на плана; подпомагат вземането на решения с широк обществен консенсус; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана и осигуряват допълнителни финансови и човешки ресурси за реализацията на РПР. Тази група от участници ще бъде пряко въввлечена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за регионално развитие.

5.2. Наблюдение, оценка и актуализация на РПР

Наблюдението върху изпълнението на целите и приоритетите е важен етап от цялостната реализация на РПР. Наблюдението на РПР се извършва в съответствие и при ред и условия, определени с Наредбата по чл. 32 от ЗРР, както и в съответствие с Правилника за организацията и дейността на регионалните съвети за развитие.

Наблюдението и оценката на изпълнението на РПР е съществена част от изпълнението на контролиращата функция на РСР, свързана с конкретното определяне ефективността и ефикасността от изпълнението на РПР. Съгласно Наредбата по чл.32 от ЗРР, наблюдението върху изпълнението на целите и приоритетите на РПР ще се осъществява от РСР, въз основа на редовни годишни доклади, които си изготвят от Дирекцията за техническо съдействие, координация и управление на регионални планове и програми. РСР разглежда и обсъжда индикаторите за наблюдение на изпълнението на плана; периодично извършва преглед на постигнати напредък по отношение на формулираните цели в РПР; анализира резултатите от изпълнението на мерките и степента на постигане на целите; Разглежда резултатите от междинната оценка на РПР; разглежда предложения за преразпределение на средства по мерките;

предлага промени, свързани с актуализацията на РПР. Групата изготвя годишни и заключителен доклади за изпълнението на регионалния план за развитие.

При изготвянето на докладите за наблюдение на РПР се използват индикатори, съобразени с дефинираните в плана стратегически цели, приоритети и мерки за развитие на ЮЦР.

Примерните индикатори, с които ще се измерва постигането на стратегическите цели на регионалния план, са:

По СЦ1. Подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР чрез инвестиции във физически и човешки капитал и доближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС

- БВП на човек от населението;
- Равнище на доходите;
- Темп на нарастване на БВП и БВП на човек от населението;
- Средна продължителност на живота.

По СЦ2. Балансирано развитие на региона чрез преодоляване на вътрешно-регионалните различия и развитие на сътрудничеството за европейско териториално сближаване

- Вътрешнорегионални различия в равнището на БВП на човек от населението (спрямо средното за района за планиране и страната в %);
- Вътрешнорегионални различия в равнището на доходите (спрямо средното за района за планиране и страната в %);
- Обхват на населението в 45-минутния изохрон, около основните транспортни центрове в ЮЦР за планиране в %;
- Вътрешнорегионални различия в равнището на заетост (спрямо средното за района за планиране и страната в %);
- Вътрешнорегионални различия в равнището на безработица (спрямо средното за района за планиране и страната в %);
- Достъп на населението до питейна вода с необходимите качества в %;
- Дял на общини и области, включени в проекти за трансгранично и транснационално сътрудничество в %.

Примерните индикаторите за мониторинг на приоритетите и мерките на плана на ЮЦР са подробно посочени в Приложение 5.2.1.

Оценката предоставя информация за ефектите от провежданата чрез РПР политика. Оценката осигурява на управлението механизми за контрол, като ги подпомага при приемането на решения, подобряващи използването на съществуващите ресурси. В процеса на реализация на РПР се извършват две оценки: междинна и последваща.

Междинната оценка включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението на плана; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на използването на финансовите ресурси и процедурите за управление и наблюдение на плана. На основата на изводите от междинната оценка, чрез актуализация на РПР могат да се коригират мерките на плана, преразпределят средствата между отделните мерки и др.

РПР се актуализират на базата на изпълнението на оперативните програмни документи за регионално развитие и при актуализация на НСРР и областните стратегии за развитие на областите в ЮЦР. Актуализирането на РПР се извършва при условията и по реда на тяхното разработване и приемане.

След изтичане на периода на действие на РПР и на основата на резултатите от междинната оценка на РПР и НОПРР в частта за ЮЦР се извършва последваща оценка на РПР.

Последващата оценка включва: оценка на ефективността на използваните ресурси за изпълнение на плана; оценка на общото въздействие; анализ на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на плана; оценка на степента на постигане на целите и на устойчивостта на резултатите; изводи и препоръки, относно прилагането на политиката за регионално развитие.

Мерки за наблюдение и контрол при прилагане Регионалния план за развитие на Южен Централен район за планиране

Компоненти и фактори на околната среда	Мерки	Срокове	Отговорност
Въздух	Контрол на имисиите в атмосферния въздух около трасетата на автомагистралите и градската среда Индустриалните зони	Ежемесечно или съгласно утвърдени планове	Общините РИОСВ ИАОС ИАП РИОКОЗ

Компоненти и фактори на околната среда	Мерки	Срокове	Отговорност
Повърхностни и подземни води	Контрол на водоползването за индустриални нужди и питейно-битово водоснабдяване Мониторинг на повърхностните и подземните води	Ежегодно На тримесечие или съгласно утвърдени планове	МРРБ, ВиК дружества РИОСВ Басейнови дирекции РИОКОЗ ИАОС
Земни и почви	Мониторинг на почви Прилагане на добри земеделски практики	Ежегодно или съгласно утвърдени планове Постоянно	ИАОС Общините
Ландшафт	Контрол по изпълнение на рекултивационните мерки след изграждане на обектите	Постоянно	Областни и Общински администрации
Биоразнообразие и защитени природни територии	Контрол по спазване на изискванията на ЗБР и ЗЗТ Рекреационно натоварване на зоните	Преди одобряване и по време на изграждане на обектите Постоянен	РИОСВ Общините
Отпадъци	Контрол за нерегламентирано депониране на отпадъци	Постоянно	Общините РИОСВ
Шум и вибрации	Мониторинг на шумови нива	При строителство на нови обекти По време на експлоатация-годишно или съгласно утвърдени планове	ИАОС РИОКОЗ
Културно наследство	Наблюдение от археолози и специалисти при изкопни работи за наличие на паметници	По време на извършване на изкопни работи	Общините Техническите ръководители на обекти НИПК

За всяка календарна година възложителят на регионалния план за развитие организира и координира изготвянето на доклад по наблюдението и контрола при прилагането на плана, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологичните щети в резултат на прилагането на плана, който да представя в МОСВ не по-късно от 30 април на всяка следваща година.

6. ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО

Процесът на разработване и реализация на РПР преминава с активното участие на социалните партньори във всички негови фази. Регионалният съвет за развитие следва да сформира консултативен съвет за партньорство. Поради факта, че районите за планиране не са административно-териториални единици, може да се предполага, че на това ниво на планиране не са конституирани представителни структури на всички социално-икономически партньори. В тези случаи като партньори следва да бъдат приети организациите, представени в регионалния съвет за развитие, като се канят и партньори извън представените в регионалния съвет с оглед на разширяване на кръга от заинтересовани страни, както във фазата на разработване и обсъждане на регионалния план, така и в етапа на наблюдението, оценката и контрола по неговото изпълнение. Такива заинтересовани страни са: сдружения на общините на територията на района за планиране; регионални структури на национално представените организации на работодателите, работниците и служителите на територията на района за планиране; регионални структури на браншовите асоциации на бизнеса, университетски и научни организации, както и други по решение на съвета.

Консултациите със социално-икономическите партньори по изпълнението на регионалния план трябва да се провеждат в рамките на процедурите за мониторинг на РПР. За целта представители на партньорите, определени от консултативния съвет за партньорство, ще бъдат включени в състава на групата за наблюдение на РПР. Групата ще се институционализира с административен акт на областния управител, председателстващ регионалния съвет за развитие.

Групата за наблюдение на РПР ще провежда текущи срещи с партньорите и ще обсъжда изпълнението на плана.

Партньорството между различните актьори на местно и регионално ниво е необходимо условие за мобилизиране на усилията им за разработване на качествени и широко подкрепени програми и проекти, които ще доведат до увеличаване абсорбционния капацитет на района за планиране.

Важен аспект на партньорството в процеса на реализация на регионалната политика за развитие е възможността за съфинансиране на съвместни проекти на базата на партньорство между публичния и частния сектор. Партньорството е механизъм за повишаване на капацитета за усвояване на средствата от фондовете на ЕС. Осигуряването на допълнителни средства от частния сектор и местните публични институции от ЮЦР към националното съфинансиране ще повиши възможността за успешното усвояване на средства от европейски фондове и програми.

7. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА РЕГИОНАЛЕН ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ ЗА ПЕРИОДА 2007-2013

Предварителната оценка е извършена в съответствие с изискванията на *Техническото задание, чл. 41 на Регламент 1260/1999 на ЕС и чл. 46 (2) на Предложение за Регламент на ЕС COM (2004) 492 final*. Предмет на предварителната оценка са следните аспекти на РПР за ЮЦР:

- *Социално-икономически анализ на регионалното развитие;*
- *Състояние на околната среда в района за планиране и по-конкретно онези аспекти на въздействие върху околната среда, които ще бъдат засегнати най-много от планираните интервенции;*
- *Съществуваща ситуация по отношение на равенството между половете, свързана с възможностите на пазара на труда;*
- *Съответствие и обвързаност на избраните цели и приоритети на РПР със SWOT анализа и с други стратегически документи за развитие на страната;*
- *Реалистичност на целите и очакваното въздействие;*
- *Предложени механизми за изпълнение – актуализация, наблюдение, оценка, контрол, информация и публичност, както и съвместимостта на планът с политиките на ЕС.*

Предварителната оценка на РПР на ЮЦР е извършена паралелно с неговото разработване, като в процеса на оценка са проведени няколко дискусии с планиращия екип.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- 1) ЗАКОН за регионалното развитие. – Обн., ДВ, бр. 14 от 20.02.2004 г., изм. и доп., бр. 32, от 12.04.2005 г.
- 2) ЗАКОН за устройство на територията. – Обн., ДВ, бр. 1 от 2.01.2001 г., в сила от 31.03.2001 г., изм., бр. 41 от 24.04.2001 г., бр. 111 от 28.12.2001 г., бр. 43 от 26.04.2002 г., изм. и доп., бр. 20 от 4.03.2003 г., бр. 65 от 22.07.2003 г., бр. 107 от 9.12.2003 г., изм., бр. 36 от 30.04.2004 г., изм. и доп., бр. 65 от 27.07.2004 г.
- 3) КОНЦЕПЦИЯ за регионално развитие на Южен Централен район за планиране, разработена на основание на Съвета за Европейска интеграция към МС
- 4) МЕТОДИЧЕСКИ указания за разработване на регионални планове за развитие, МРРБ, 2004 г.
- 5) НАРЕДБА за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие, приета с ПМС № 137 от 24.11.2004 г. – Обн., ДВ, бр. 106 от 03.12.2004 г.
- 6) НАЦИОНАЛЕН план за развитие, 2007-2013.
- 7) НАЦИОНАЛНА стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005 – 2015 г., приета с РМС No.294 от 21.04.2005 г., обн., ДВ, бр.42 от 17.05.2005 г.
- 8) НАЦИОНАЛНА здравна стратегия, 2001-2006
- 9) НАЦИОНАЛНА оперативна програма за регионално развитие (проект), МРРБ, 2005 г.
- 10) НАЦИОНАЛНА програма за управление на дейностите по отпадъците за периода 2003-2007 г. – София: МОСВ.
- 11) НАЦИОНАЛНА стратегия за продължаващото професионално обучение за периода 2005-2010 година (проект). – София: МОН, 2004 г.
- 12) НАЦИОНАЛНА стратегия и план за действие за развитие на екотуризъм в България, София, България, 2004 г.
- 13) НАЦИОНАЛНА стратегия по околната среда за периода 2000-2006 г. – София: МОСВ, 2000 г.
- 14) НАЦИОНАЛНА стратегия по околната среда, 2005-2014 г. – София: МОСВ, септември 2004 г.
- 15) НОВО партньорство за сближаване: конвергенция, конкурентност, сътрудничество. Трети доклад за икономическо и социално сближаване (A new partnership for cohesion: convergence, competitiveness, cooperation. Third report on economic and social cohesion). – Люксембург: ЕК, 2004. – 206 стр.
- 16) ПРАВИЛНИК за организацията и дейността на регионалните съвети за развитие, издаден от министъра на регионалното развитие и благоустройството, обн., ДВ, бр.79 от 10.09.2004 г.
- 17) ПАЗАРЪТ на труда и услугите по заетостта в Пловдивски регион през 2001, 2002, 2003 г., МТСП, Агенция по заетостта, Дирекция „Регионална служба по заетостта”- Пловдив
- 18) РЕГИОНАЛНА иновационна стратегия на Южен централен район за планиране, 2004 г.
- 19) РАЙОНИТЕ, областите и общините в България 2000, 2001, 2002, 2003, НСИ
- 20) СТРАТЕГИЯ за въвеждане на ИКТ в средното образование
- 21) СТРАТЕГИЯ за насърчаване на инвестициите в Република България, 2005-2010. – София: МИ, 2004. – 82 стр.
- 22) СТРАТЕГИЯ за насърчаване развитието на малки и средни предприятия, 2002-2006.
- 23) СТРАТЕГИЯ за развитие на човешките ресурси в България (проект). – София: МТСП, 2004 г.
- 24) СТРАТЕГИЯ по заетостта, 2004-2010. – София: МТСП, 2004 г.
- 25) COUNCIL Regulation (EC) No 1260/1999 of 21 June 1999 laying down general provisions on the Structural Funds. – *Official Journal L 161/1, 26/06/1999 P. 0068 – 0072.*
- 26) COUNCIL Regulation (EC) No 1105/2003 of 26 May 2003 amending Regulation (EC) No 1260/1999 laying down general provisions on the Structural Funds. – *Official Journal L 158, 27/06/2003 P. 0003 – 0003.*
- 27) COUNCIL Regulation (EC) No 2382/2001 of 4 December 2001 amending Regulation (EC) No 1267/1999 establishing an Instrument for Structural Policies for Pre-Accession. – *Official Journal L 323, 07/12/2001 P. 0001 – 0002.*
- 28) LISBON <The> strategy for economic, social and environmental renewal, March 2000.
- 29) PROPOSAL for a Council regulation establishing a Cohesion Fund. – Brussels, COM (2004) 494 final. – 7 p.
- 30) PROPOSAL for a Council regulation laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund. – Brussels, COM (2004) 492 final. – 90 p.
- 31) PROPOSAL for a Council regulation on the European Regional Development Fund (ERDF). – Brussels, COM (2004) 495 final. – 19 p.

СЪСТОЯНИЕ И РАВНОПОСТАВЕНОСТ НА ПОЛОВЕТЕ И СОЦИАЛНИТЕ ГРУПИ

Таблица: Въздействие на целите и приоритетите на плана върху социално-икономическото развитие на ЮЦР за планиране

Приоритет	Въздействие върху		Коментар
	Икономическото развитие	Социалното развитие	
Приоритет 1: Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика и производителността на труда.	+	+	Мерките, заложиени по този приоритет, не отчитат в достатъчна степен състоянието на промишлеността и бизнеса в района.
Приоритет 2: Развитие и модернизация на инфраструктурата и градската среда в ЮЦР.	+	+	
Приоритет 3: Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР.	+	+	Голяма част от предвидените мерки следва да бъдат отнесени към Приоритет 5.
Приоритет 4: Опазване и устойчиво ползване на природното и културното наследство.	+	+	
Приоритет 5: Развитие на икономика, основана на местните ресурси.	+	+	
Приоритет 6: Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие	+	+	

? Няма достатъчно информация; (--) Силно неблагоприятно; (-) Неблагоприятно; (0) Няма въздействие; (+) Благоприятно; (++) Силно благоприятно

Таблица: Въздействие на целите и приоритетите на плана върху интегрирането на половете и социалните групи в пазара на труда

Приоритет	Въздействие върху				Коментар
	Мъжете	Жените	Ромите	Инвалидите	
Приоритет 1: Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика и производителността на труда.	++	+	+	-	Осъществяването на този приоритет изисква засилено участие на следните отрасли и дейности: технически консултации и услуги, иновации, трансфер на технологии, образование, бизнес консултации и услуги, предприемачество, строителство. В повечето от тези отрасли жените традиционно имат по-слабо участие. Строителството ще осигури препитание на доста роми. Реализацията на този приоритет ще се отрази негативно върху инвалидите, т.к. ще даде превес на останалите социални групи, ако не се вземат превантивни мерки за интеграцията на инвалидите в горе-цитираните отрасли.
Приоритет 2: Развитие и модернизация на инфраструктурата и градската среда в ЮЦР.	++	-	+	-	Този приоритет ще бъде осъществен чрез засилено участие на следните отрасли и дейности: строителство, технически консултации, озеленяване, охрана и бизнес консултации в областта на транспортната инфраструктура, телекомуникациите и информационните системи, ВиК, енергетиката и околната среда, в които участието на жените традиционно е по-ниско от това на мъжете. Като цяло този приоритет се очаква да засили дисбаланса между половете, т.к. стимулира повече “мъжките” области на професионална реализация. Реализирането на този приоритет ще увеличи неравнопоставеността на инвалидите, освен ако не се вземат мерки за въвличането на инвалидите в тези отрасли и създаването на инфраструктура, спомагаща свободното движение на инвалидите. Осъществяването на този приоритет ще има благотворно въздействие върху ромите, които традиционно имат силно присъствие в дейности като строителство, озеленяване и т.н.
Приоритет 3: Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР.	++	++	++	+	Този приоритет ще бъде осъществен чрез засилено участие на следните отрасли и дейности: образование, бизнес и технически консултации, здравеопазване, социални услуги, строителство. Т.к. строителството и консултациите са традиционно “мъжки” отрасли, а здравеопазването и социалните услуги са традиционно “женски” отрасли, се очаква този приоритет да има положителен ефект и върху двата пола. Образованието ще бъде с акцент върху рисковите социални групи, което ще има положителното влияние върху малцинствените групи и инвалидите.

Приоритет	Въздействие върху				Коментар
	Мъжете	Жените	Ромите	Инвалидите	
					Развитието на строителството, от друга страна, допълнително ще привлече ромското малцинство в пазара на труда.
Приоритет 4: Опазване и устойчиво ползване на природното и културното наследство.	++	++	+	0	Този приоритет ще бъде осъществен чрез засилено участие на следните отрасли и дейности: образование, бизнес и технически консултации, строителство, археология и реставрация, туристически услуги, търговия, предприемачество, култура. Очаква се този приоритет да въздейства благоприятно върху двата пола, както и върху малцинствата, макар и в по-ниска степен. Ако не се вземат мерки за подобряване на довеждащата инфраструктура за инвалиди, благотворното въздействие на този приоритет върху инвалидите би било незначително.
Приоритет 5: Развитие на икономика, основана на местните ресурси.	++	+	++	-	Този приоритет ще бъде осъществен чрез засилено участие на следните отрасли и дейности: туризъм, строителство, бизнес и технически консултации, образование, предприемачество, земеделие, транспорт, хранително-вкусова промишленост, дървопреработваща промишленост. Очаква се този приоритет да въздейства по-благоприятно върху мъжете, отколкото върху жените, т.к. повечето отрасли са традиционно "мъжки". Въздействието му върху малцинствата също ще е положително, но ако не се вземат превантивни мерки за интеграцията на инвалидите в горещитираните отрасли, реализацията на този приоритет ще се отрази негативно върху инвалидите, т.к. ще даде превес на останалите социални групи.
Приоритет 6: Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие.	++	++	0	0	За реализирането на този приоритет е необходимо засилено участие на следните отрасли и дейности: образование, бизнес и технически консултации, иновации, които се очаква да имат еднакъв ефект върху интегрирането на двата пола. Към настоящия момент инвалидите и ромите нямат голяма възможност за социална и икономическа реализация в отраслите, стимулирани от този приоритет.

? Няма достатъчно информация; (--) Силно неблагоприятно; (-) Неблагоприятно; (0) Няма въздействие; (+) Благоприятно; (++) Силно благоприятно

СЪОТВЕТСТВИЕ И ОБВЪРЗАНОСТ НА ИЗБРОЕНИТЕ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ СЪС SWOT АНАЛИЗА НА ПЛАНА И С ДРУГИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СТРАНАТА

Вътрешно съответствие на РПР

(анализ-SWOT-стратегически цели и приоритети)

Анализът на силните и слабите страни, възможностите и заплахите на ЮЦР като цяло отразява направените изводи в социално-икономическия анализ.

Формулираните две стратегически цели като цяло съответстват на направените изводи в социално-икономическия анализ и SWOT анализа. В така дефинираните цели са посочени и инструментите за тяхното постигане. Изброени са конкретно приоритетните области, съдържащи мерките, които ще доведат до достигане на всяка една от целите. Изброените приоритетни области имат хоризонтален характер и реализацията на набелязаните мерки в тях ще допринесе за постигането едновременно и на двете стратегически цели, ето защо тези приоритети са общи и за двете стратегически цели.

В шестте приоритетни области са представени на две нива мерките, които ще доведат до постигане на заложените стратегически цели.

Съответствие на плана с национални планови документи

Като цяло РПР на ЮЦР отчита голямото значение на взаимодействието между различните национални структурни политики и инструменти за развитие на страната. Стратегическата част на плана е съобразена с изготвената към 30 юли 2004 г. “Концепция за регионално развитие на Южен централен район за планиране”. Визията, стратегическите цели, приоритетите и мерките за развитие на ЮЦР отчитат и адресират предварителните приоритети на секторните оперативни програми за периода 2007-2013 г., националната оперативна програма за регионално развитие и НСРР. Направена е връзка с Регионалната иновационна стратегия и Националната стратегия за развитие на еко-туризма. Стратегическата част на РПР на ЮЦР до голяма степен е съобразена и търси допълняемост с политиката, заложена в изброените планови документи.

Предвид незавършеното изготвяне на Националния план за развитие на България за 2007-2013 г., необходимо е на по-късен етап (около средата на 2006 г.) допълнително да се детайлизира съгласуваността на окончателната стратегическа част

на РПР: визия, стратегически цели и приоритети, заложи в НПР за периода 2007-2013 г.

Съответствие на РПР с международни планови документи

РПР на ЮЦР 2007-2013 като цяло отчита стратегическата платформа и предварителните насоки на ЕС за структурните политики и интервенции през периода 2007-2013 г. Ролята на регионалното развитие на България е представена в контекста на процеса на присъединяване към ЕС. Частично е обърнато внимание и на обновената Лисабонска стратегия (по която страните членки на ЕС постигнаха съгласие на пролетната среща на Съвета през март 2005 г.), която акцентира върху политика, стимулираща растежа и заетостта, като си поставя паралелно социални и екологични цели. При разработването на РПР на ЮЦР е добре да се отчетат също предложените от ЕК проекти за нови регламенти за Структурните и Кохезионния фонд, както и актуализираният проект за Стратегически насоки на Общността, озаглавен “Кохезионната политика в подкрепа на растежа и заетостта: Стратегически насоки на Общността 2007-2013 г.”

Реалистичност на целите на плана

РПР на ЮЦР не дава достатъчно информация за изчерпателна оценка на реалистичността на целите, формулирани в него. От една страна, характерът на приоритетите на РПР и мнозинството от предвидените мерки принципно позволяват изпълнимост на тези цели. От друга страна, реалната практическа изпълнимост зависи от два фактора, които не са представени в сегашния вариант на РПР на ЮЦР: разполагаемите ресурси за изпълнение на плана и детайлните механизми, критерии и процедури за изпълнение (административни механизми за изпълнение). Предвид “подчинения” характер на РПР, не може да се твърди, че това е непълнота, допусната от екипа по неговото разработване.

ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА

Таблица: Очаквано развитие на компоненти и факторите на околната среда без прилагане на плана

Компоненти и фактори	Очаквано развитие на компонентите без прилагане на плана
Въздух	Не се очаква развитие
Повърхностни и подземни води	<ul style="list-style-type: none"> • Тенденция към изчерпване на природните ресурси поради непрестанно увеличаване на загубите на питейна вода и увеличаване количеството на използваната вода за промишлени нужди; • Влошаване на качеството на повърхностни и подземни води поради зауствания на непречистени отпадъчни води в земните недра и водни обекти
Земни и почви	Увеличаване на дифузното замърсяване на почвите поради невъвеждане на добри земеделски практики
Ландшафт	Не се очаква развитие
Биоразнообразие и защитени природни територии	Не се очаква развитие
Отпадъци	Тенденция към влошаване поради продължаване депониране на отпадъци от населените места на нерегламентирани сметища.
Вредни физически фактори	Увеличаване на шума от транспорта поради преминаване на главни пътни артерии през населените места Не се очаква развитие на радиационната обстановка
Културно наследство	Опасност от ограбване и/или унищожаване на археологични, исторически или културни паметници
Здравен риск	Засилване на неравнопоставеността на жителите на малките населени места в района при обезпечаване с медицински услуги

Таблица: Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към плана, и начинът, по който тези цели са взети под внимание

Национална цел	Приоритети и мерки от РПР, които съдействат за постигане на националните цели
1. Осигуряване на добро качество и достатъчно количество вода за всякакви цели	<p>Приоритет 2. Мерки:</p> <p>2.2.1 Доизграждане и изграждане на нови язовири за водоснабдяване</p> <p>2.2.2. Развитие на водоснабдителната инфраструктура и преодоляване на „водните режими”</p> <p>2.2.3. Развитие на канализационна инфраструктура и пречистителна инфраструктура за отпадни води</p>
2. Достигане и поддържане на високо качество на околната среда в населените места	<p>Приоритет 2. Мерки:</p> <p>2.2.4. Изграждане на инфраструктура за третиране и управление на отпадъците</p> <p>2.4. Развитие на устойчива градска среда</p> <p>2.4.1. Подобряване зелените площи, улици, площади, осветление</p> <p>Приоритет 4. Мерки:</p> <p>4.2.1. Разработване и внедряване на устройствени схеми и планове за районите с натрупани екологични проблеми</p>

Национална цел	Приоритети и мерки от РПР, които съдействат за постигане на националните цели
	4.2.2. Повишаване употребата на по-екологично чисти горива
3. Опазване на природното наследство и поддържане на богато биологично разнообразие	Приоритет 4. Мерки: 4.1. Укрепване на мрежата от защитени територии и места от Европейската мрежа „Натура 2000” 4.1.1. Програми за привличане на обществеността и създаването на партньорства за устойчивото управление на териториите от Националната екологична мрежа. 4.1.2. Обвързване на развитието на екологично земеделие и устойчив туризъм с управлението и опазването на защитените територии и другите обекти от НЕМ
4. Интегриране на екологичната политика в политиките за развитие на икономическите сектори и регионите	Приоритет 4. Мерки: 4.2.3. Елиминиране наличието на опасни вещества във водните обекти 4.2.4. Опазване чистотата на земеделската земя 4.2.5. Минимизиране на екологичните рискове от стари замърсявания Приоритет 5. Мерки: 5.1.1. Развитие на устойчиви форми на туризъм – ски, културен, екологичен, балнеоложки, селски, приключенски и др. 5.2.6 Стимулиране на екологичното земеделие
5. Осигуряване на ефективно управление на околната среда	Приоритет 6. Мерки: 6.1. Увеличаване на местния капацитет за въздействие върху развитието на региона 6.1.2. Подготовка за усвояване на средствата по структурните инструменти на ЕС, а така също от национални и местни източници 6.3.1. Създаване на местен капацитет за разпределение и усвояване на средства от европейските фондове
6. Изпълнение на ангажиментите на България за разрешаване на глобалните екологични проблеми	Няма приоритети и/или мерки, които да съдействат за постигане на тази цел

Таблица: Възможни значителни въздействия върху околната среда

Приоритет за развитие	Очаквани въздействия върху околната среда
П1. Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика и производителността на труда	Мерките по този приоритет <u>няма да окажат въздействие</u> върху околната среда.
П2. Развитие и модернизация на инфраструктурата и градската среда в ЮЦР	1. Развитието и модернизацията на транспортната инфраструктура ще окажат въздействие върху ландшафтните, атмосферния въздух (прах, оловни аерозоли) и естествените местообитания. 2. Развитието на водоснабдителната инфраструктура и преодоляването на "водните режими" имат важно значение за човешкото здраве. 3. Развитието на енергийната инфраструктура и приоритетното използване на възобновими енергийни източници имат пряко отношение към качеството на въздуха и съхраняване на природни ресурси. 4. Развитието на канализационната инфраструктура и ПСОВ имат

Приоритет за развитие	Очаквани въздействия върху околната среда
	<p>пряко отношение към качеството на повърхностните и подземни води.</p> <p>5. Изграждането на инфраструктурата за третиране и управление на отпадъците има пряко отношение към опазване на почвите, повърхностните и подземни води.</p>
П3. Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР	Мерките по този приоритет <u>няма да окажат въздействие</u> върху околната среда.
П4. Опазване и устойчиво ползване на природното и културното наследство	Всички предложени мерки по този приоритет ще имат директно положително въздействие върху околната среда.
П5. Развитие на икономика, основана на местните ресурси	Мерките, свързани с развитие на туризма и преработващата промишленост, ще имат отношение към използване на природните ресурси, биоразнообразието и ландшафтите.
П6. Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие	Мерките по този приоритет <u>няма да окажат въздействие</u> върху околната среда.

Таблица: Мерки за намаляване на въздействията върху околната среда

Приоритет за развитие	Мерки за намаляване на потенциалните въздействия върху околната среда
П2. Развитие и модернизация на инфраструктурата и градската среда в ЮЦР	<ol style="list-style-type: none"> 1. При развитието на пътната инфраструктура да се използват предимно съществуващи трасета. 2. При реализация на мерките за преодоляването на "водните режими" да се даде приоритет на намаляване на водните загуби. 3. При развитието на енергийната инфраструктура да се даде приоритет на използване на възобновими енергийни източници. 4. При изготвяне на проекти за ПСОВ да се даде приоритет на технологии, при които се образува минимално количество утайки. 5. При изготвяне на проекти за депа за отпадъци да се обследва възможността за оползотворяване на биогаза. 6. При проектирането трябва да се вземат предвид границите на разположените в близост до обектите паметници на културата и на техните охранителни зони
П5. Развитие на икономика, основана на местните ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Приоритетно да се развива устойчив туризъм, тъй като предлага възможности за икономически растеж и инвестиции, паралелно с опазване на околната среда. 2. Изграждането на инфраструктурата за преработвателната промишленост да е предимно в рамките на съществуващите индустриални комплекси и площадки.

Заклучение

Планът е разработен на задоволително ниво, като могат да се отбележат следните констатации:

SWOT анализът като цяло следва от изводите в аналитичната част на документа и служи за основа при формулирането на визията и стратегическите цели.

РПР на ЮЦР отчита голямото значение на взаимодействието между различните национални структурни политики и инструменти за развитие на страната, както и стратегическата платформа и предварителните насоки на ЕС за структурните политики и интервенции през периода 2007-2013г.

Институционалната организация на системата за управление изпълнението на РПР на ЮЦР се базира на законово регламентирани административни механизми.

Набелязаните приоритети и мерки ще доведат до стимулиране на икономическия и социален живот в района, намаляване на дисбаланса по отношение на равнопоставеността на половете и етническите малцинства. По отношение на инвалидите набелязаните в плана мерки биха довели до увеличаване на неравнопоставеността на инвалидите, което може да се избегне, ако се отразят направените в настоящата оценка препоръки.

Очакваното въздействие от прилагането на РПР за ЮЦР върху компонентите на околната среда като цяло ще е благоприятно, при условие че се реализират препоръчаните мерки за намаляване на въздействието. Очаква се да има остатъчно въздействие само върху ландшафта.

8. ПРИЛОЖЕНИЯ

- Приложение 1.1.1. Площ, гъстота на населението и населени места към 31.12.2003 г. в Южен централен район по области, общини и общо за страната
- Приложение 1.1.2. Население по области в Южен централен район и общо за страната
- Приложение 1.1.3. Демографска характеристика на ЮЦР
- Приложение 1.1.4. Механичен прираст на населението по пол през 2003 г. по райони за планиране, области и общини
- Приложение 1.1.5. Нетна миграция между районите за планиране през 2003 г.
- Приложение 1.2.1. Брутен вътрешен продукт на човек от населението
- Приложение 1.2.2. Брутна добавена стойност по икономически сектори за областите на Южен централен район
- Приложение 1.2.3. Структура на обработваемите площи, хил. хектари
- Приложение 1.2.4. Посевна площ по групи култури, хектари
- Приложение 1.2.5. Посевна площ при основни култури, хектари
- Приложение 1.2.6. Производство при основните култури, тона
- Приложение 1.2.7. Средни добиви от основните култури
- Приложение 1.2.8. Брой животни
- Приложение 1.2.9. Произведена животинска продукция
- Приложение 1.2.10. Продуктивност при някои категории животни
- Приложение 1.2.11. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи
- Приложение 1.2.12. Средства за подслон – Южен централен район
- Приложение 1.2.13. Основни показатели за туризма в районите за планиране
- Приложение 1.2.14. Средства за подслон в Южен централен район по области, 2001 г.
- Приложение 1.2.15. Средства за подслон в Южен централен район по области, 2003 г.
- Приложение 1.2.16. Разходи за НИРД по региони (в млн. евро)
- Приложение 1.2.17. Персонал зает в НИРД по региони (брой)
- Приложение 1.2.18. Работна сила и коефициенти на икономическа активност, заетост и безработица през 2003 г. по области, средно за Южен централен район и страната
- Приложение 1.2.19. Коефициент на заетост по области в Южен централен район и средни данни за страната
- Приложение 1.2.20. Секторна структура по области
- Приложение 1.3.1. Средногодишно равнище на безработица по общини в ЮЦР 2003 г.
- Приложение 1.3.2. Равнище на безработица за периода 1999-2003, относителен дял на регистрираните младежи и продължително безработни лица за периода 2001 – 2003 г., по области в Южен централен район.
- Приложение 1.4.1. Съществуваща пътна мрежа по области
- Приложение 1.4.2. Сравнение на основни показатели за изградеността на пътната мрежа на ЮЦ район със средните за страната
- Приложение 1.4.3. Железопътна мрежа в ЮЦР
- Приложение 1.4.4. Действащи селищни пречиствателни станции за отпадъчни води и обслужвани селища по райони за планиране през 2003 година
- Приложение 1.4.5. Заустени отпадъчни води по райони за планиране през 2003 година
- Приложение 1.4.6. Структура на годишното производство и потребление на електроенергия
- Приложение 1.5.1. Производствени отпадъци (неопасни), по райони за планиране през 2003 г.
- Приложение 1.5.2. Отпадъци от разкриването, добива и преработването на подземни природни богатства, по райони за планиране през 2003 г.
- Приложение 1.5.3. Битови отпадъци по райони за планиране през 2003 г.

Приложение 1.5.4. Емисии на вредни вещества в атмосферата от индустриални горивни и производствени процеси, по области и общини през 2003 г.

Приложение 1.6.1. Урбанизация на населението в ЮЦР

Приложение 1.6.2. Жилищен фонд

Приложение 3.1.1. Райони за целенасочено въздействие в Южен централен район

Приложение 4.1.1. Индикативна финансова таблица на “Регионален план за развитие на Южен централен район за планиране за периода 2007 – 2013 г.”, съобразно предварителната рамка на Националната оперативна програма за регионално развитие

Приложение 5.2.1. Основни индикатори за мониторинг на Регионалния план за развитие на Южен Централен район за планиране

1. АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ И ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ НА ЮЦР

Приложение 1.1.1.

*Площ, гъстота на населението и населени места към 31.12.2003 г.
в Южен централен район по области, общини и общо за страната*

Области и общини	Площ ¹ (кв.км.)	Гъстота на населението човека/км ²	Населени места	Градове	Села ²
България	111001.9	70.3	5333	246	5087
Южен централен	27516.2	70.7	1511	63	1448
Кърджали	3209.1	50.2	470	5	465
Ардино	338.8	39.1	52	1	51
Джебел	229.1	37.4	48	1	47
Кирково	537.9	43.5	73	-	73
Крумовеград	843.3	22.9	79	1	78
Кърджали	574.7	120.5	118	1	117
Момчилград	358.1	47.1	49	1	48
Черноочене	327.1	31.5	51	-	51
Пазарджик	4456.9	68.0	117	13	104
Батак	677.3	10.2	3	1	2
Белово	346.4	29.8	8	1	7
Брацигово	229.4	48.5	7	1	6
Велинград	803.1	52.7	24	2	22
Лесичово	209.4	31.0	7	-	7
Пазарджик	636.7	196.6	32	1	31
Панагюрище	598.9	47.7	10	1	9
Пещера	135.4	160.5	3	1	2
Ракитово	246.4	64.0	3	2	1
Септември	349.4	83.0	15	2	13
Стрелча	224.5	26.1	5	1	4
Пловдив	5972.9	119.0	215	17	198
Асеновград	653.1	102.2	30	1	29
Брезово	465.4	17.6	16	1	15
Калояново	347.5	38.2	15	-	15
Карлово	1095.6	52.8	27	4	23
Кричим	54.9	158.4	1	1	-
Куклен	-	-	6	-	6
Лъки	292.5	13.1	13	1	12
Марица	342.7	94.2	19	-	19
Перущица	48.7	110.4	1	1	-
Пловдив	102.0	3337.1	1	1	-
Първомай	533.9	56.5	17	1	16
Раковски	264.0	105.6	7	1	6
Родопи	672.1	50.4	21	-	21
Садово	192.9	85.2	12	1	11
Сопот	-	-	2	1	1
Стамболийски	61.3	355.9	5	1	4
Съединение	298.0	40.3	10	1	9
Хисаря	548.6	27.0	12	1	11
Смолян	3192.8	42.3	242	8	234

Баните	301.2	20.3	20	-	20
Борино	173.2	23.1	5	-	5
Девин	573.7	25.1	16	1	15
Доспат	282.7	36.0	8	1	7
Златоград	171.5	78.5	11	1	10
Мадан	175.0	76.2	44	1	43
Неделино	102.3	82.8	16	1	15
Рудозем	182.9	57.4	23	1	22
Смолян	854.0	53.4	86	1	85
Чепеларе	376.4	23.7	13	1	12
Стара Загора	5151.1	70.7	206	10	196
Братя Даскалови	526.3	20.7	23	-	23
Гурково	292.3	18.7	11	1	10
Гълъбово	348.9	44.7	11	1	10
Казанлък	634.8	126.6	20	2	18
Мъглиж	388.9	33.0	15	1	14
Николаево	96.5	49.5	4	1	3
Опан	257.5	15.5	13	-	13
Павел баня	518.7	29.5	13	1	12
Раднево	545.1	43.7	24	1	23
Стара Загора	1019.4	162.7	51	1	50
Чирпан	522.9	48.2	21	1	20
Хасково	5533.3	48.8	261	10	251
Димитровград	567.6	109.1	27	2	25
Ивайловград	814.1	9.4	51	1	50
Любимец	344.3	32.2	10	1	9
Маджарово	247.2	8.1	19	1	18
Минерални бани	214.7	31.4	12	-	12
Свиленград	700.3	36.0	24	1	23
Симеоновград	222.9	45.7	9	1	8
Стамболово	276.8	21.4	26	-	26
Тополовград	710.9	20.0	21	1	20
Харманли	694.6	38.5	25	1	24
Хасково	739.8	133.0	37	1	36

1. Към 31.12.2000

Приложение 1.1.2.

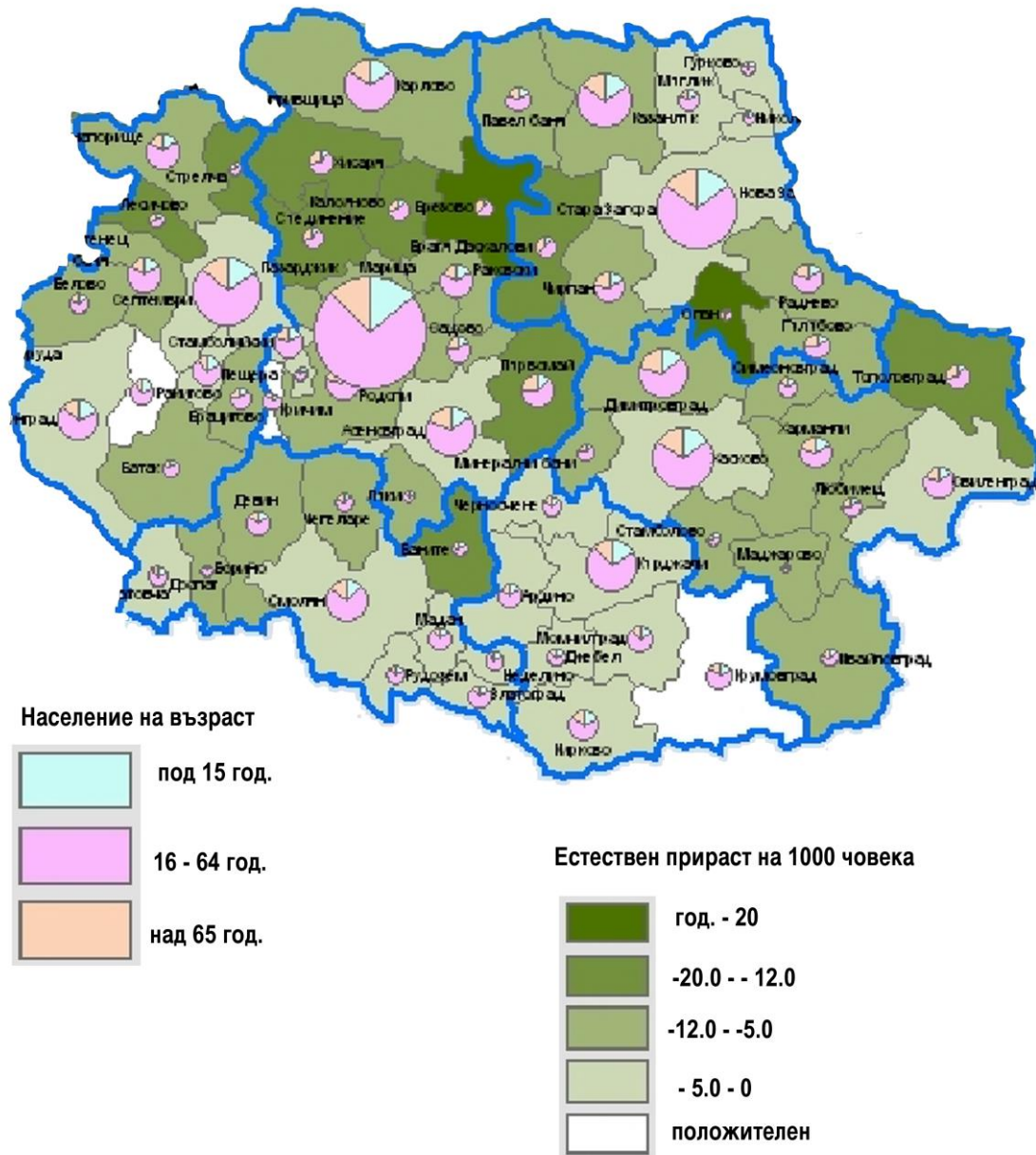
Население по области в Южен централен район и общо за страната

Области	Население към 31.12.				
	1999	2000	2001	2002	2003
Общо за страната	8190876	8149468	7891095	7845841	7801273
Южен централен район	2068739	2060821	1969592	1956913	1944382
Кърджали	201162	201360	163341	162332	161002
Пазарджик	315225	313851	308719	305790	303246
Пловдив	729447	728246	714779	712702	710958
Смолян	145940	144558	138802	137005	135029
Стара Загора	385195	382977	368771	366636	364051
Хасково	291770	289829	275183	272448	270096

Демографска характеристика на ЮЦР

Естествен прираст на населението, 2003 г.

Възрастова структура на населението, 2002 г.

Механичен прираст на населението по пол през 2003 г. по райони за планиране, области и общини

Райони за планиране, области и общини	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
България	152269	71321	80948	152269	71321	80948	0	0	0
Северозападен	12221	5840	6381	15522	7451	8071	-3301	-1611	-1690
Северен централен	22083	10202	11881	25671	11952	13719	-3588	-1750	-1838
Североизточен	20512	9415	11097	24008	11069	12939	-3496	-1654	-1842
Югоизточен	13708	6460	7248	16453	7543	8910	-2745	-1083	-1662
Южен централен	35732	16607	19125	38712	18162	20550	-2980	-1555	-1425
Кърджали	2257	940	1317	3375	1603	1772	-1118	-663	-455
Ардино	196	84	112	338	165	173	-142	-81	-61
Джебел	157	66	91	160	73	87	-3	-7	4
Кирково	246	97	149	463	203	260	-217	-106	-111
Крумовград	262	122	140	472	227	245	-210	-105	-105
Кърджали	1039	441	598	1398	677	721	-359	-236	-123
Момчилград	261	104	157	359	173	186	-98	-69	-29
Черноочене	96	26	70	185	85	100	-89	-59	-30
Пазарджик	3893	1768	2125	5084	2310	2774	-1191	-542	-649
Батак	52	32	20	112	48	64	-60	-16	-44
Белово	89	48	41	208	81	127	-119	-33	-86
Брацигово	230	115	115	195	77	118	35	38	-3
Велинград	442	205	237	514	231	283	-72	-26	-46
Лесичово	258	139	119	100	40	60	158	99	59
Пазарджик	1599	675	924	2260	1056	1204	-661	-381	-280
Панагюрище	280	126	154	601	269	332	-321	-143	-178
Пещера	254	104	150	271	124	147	-17	-20	3
Ракиново	151	69	82	225	105	120	-74	-36	-38
Септември	354	156	198	484	220	264	-130	-64	-66
Стрелча	184	99	85	114	59	55	70	40	30
Пловдив	12442	5683	6759	10857	4962	5895	1585	721	864
Асеновград	906	407	499	841	372	469	65	35	30
Брезово	391	199	192	174	66	108	217	133	84
Калояново	430	213	217	175	68	107	255	145	110
Карлово	934	411	523	1270	560	710	-336	-149	-187
Кричим	119	46	73	95	39	56	24	7	17
Куклен	113	52	61	74	35	39	39	17	22
Лъки	93	57	36	119	56	63	-26	1	-27
Марица	813	376	437	445	193	252	368	183	185
Перущица	61	26	35	45	18	27	16	8	8
Пловдив	5669	2594	3075	5251	2529	2722	418	65	353
Първомай	743	337	406	542	234	308	201	103	98
Раковски	289	131	158	224	100	124	65	31	34
Родопи	686	319	367	453	176	277	233	143	90
Садово	286	132	154	247	107	140	39	25	14
Сопот	167	66	101	210	99	111	-43	-33	-10
Стамболийски	209	87	122	273	128	145	-64	-41	-23
Съединение	295	127	168	157	64	93	138	63	75
Хисаря	238	103	135	262	118	144	-24	-15	-9

Смолян	1550	734	816	2954	1444	1510	-1404	-710	-694
Баните	44	21	23	213	98	115	-169	-77	-92
Борино	13	4	9	44	31	13	-31	-27	-4
Девин	119	61	58	302	141	161	-183	-80	-103
Доспат	78	34	44	145	61	84	-67	-27	-40
Златоград	143	57	86	293	147	146	-150	-90	-60
Мадан	182	103	79	317	159	158	-135	-56	-79
Неделино	137	68	69	249	144	105	-112	-76	-36
Рудозем	83	36	47	211	102	109	-128	-66	-62
Смолян	538	244	294	956	460	496	-418	-216	-202
Чепеларе	213	106	107	224	101	123	-11	5	-16
Стара Загора	9576	4591	4985	9864	4738	5126	-288	-147	-141
Братя Даскалови	468	233	235	244	95	149	224	138	86
Гурково	60	28	32	111	38	73	-51	-10	-41
Гълъбово	346	154	192	432	211	221	-86	-57	-29
Казанлък	1770	846	924	2078	1007	1071	-308	-161	-147
Мъглиж	361	188	173	248	105	143	113	83	30
Николаево	100	33	67	117	44	73	-17	-11	-6
Опан	308	157	151	91	50	41	217	107	110
Павел баня	395	177	218	310	115	195	85	62	23
Раднево	1074	543	531	828	376	452	246	167	79
Стара Загора	4005	1886	2119	4773	2404	2369	-768	-518	-250
Чирпан	689	346	343	632	293	339	57	53	4
Хасково	6014	2891	3123	6578	3105	3473	-564	-214	-350
Димитровград	1356	674	682	1852	905	947	-496	-231	-265
Ивайловград	148	75	73	207	98	109	-59	-23	-36
Любимец	230	115	115	257	118	139	-27	-3	-24
Маджарово	44	24	20	71	34	37	-27	-10	-17
Минерални бани	247	112	135	101	44	57	146	68	78
Свиленград	462	212	250	489	245	244	-27	-33	6
Симеоновград	292	148	144	248	115	133	44	33	11
Стамболово	212	113	99	114	44	70	98	69	29
Тополовград	303	144	159	428	199	229	-125	-55	-70
Харманли	556	258	298	645	281	364	-89	-23	-66
Хасково	2164	1016	1148	2166	1022	1144	-2	-6	4
Югозападен	48013	22797	25216	31903	15144	16759	16110	7653	8457

Приложение 1.1.5.

Нетна миграция между районите за планиране през 2003 г.

Механичен прираст в районите за планиране	Механичен прираст в районите за планиране						Механичен прираст
	Северо западен	Северен централен	Северо източен	Юго източен	Южен централен	Юго западен	
Северозападен	0	127	46	22	199	2907	3301
Северен централен	-127	0	1540	461	1021	3685	13450
Североизточен	-46	-1540	0	580	644	1539	11787
Югоизточен	-22	-461	-580	0	2026	799	4232
Южен централен	-199	-1021	-644	-2026	0	4752	26491
Югозападен	-2907	-3685	-1539	-799	-4752	0	19682
Механичен прираст	-3301	-13450	-11787	-4232	-26491	-19682	0

2. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА ЮЦР

Приложение 1.2.1.

Брутен вътрешен продукт на човек от населението (по текущи цени в лв.)

Райони за планиране	2000 г.	2001 г.	2002 г.
Общо за страната	3274	3743	4109
Южен централен район	2707	3096	3316
Кърджали	2054	2480	2624
Пазарджик	2238	2245	2637
Пловдив	2735	3115	3304
Смолян	2403	3069	3226
Стара Загора	3668	4276	4499
Хасково	2480	2796	2975

Приложение 1.2.2.

Брутна добавена стойност по икономически сектори за областите на Южен централен район (в % към общата БДС)³⁷

2000 г.

Райони за планиране, области	БДС по икономически сектори /в %/		
	Аграрен	Индустрия	Услуги
РБългария	13,9	29,1	56,9
Южен централен	17,7	32,0	50,3
Кърджали	26,9	21,1	52,0
Пазарджик	21,6	25,6	52,7
Пловдив	16,4	29,1	54,5
Смолян	18,6	21,2	60,1
Стара Загора	13,2	47,6	39,2
Хасково	20,6	26,9	52,5

2001 г.

РБългария	13,7	28,4	57,9
Южен централен	16,2	34,3	49,4
Кърджали	20,6	24,8	54,5
Пазарджик	17,3	25,3	57,4
Пловдив	14,8	32,2	53,0
Смолян	24,3	22,5	53,2
Стара Загора	11,3	51,9	36,8
Хасково	22,8	24,3	52,9

³⁷ Сумата по редове не винаги дава 100% поради закръгляне на данните

2002 г.

РБългария	12,1	29,1	57,8
Южен централен	15,2	32,4	52,4
Кърджали	19,0	22,8	58,2
Пазарджик	16,3	26,1	57,5
Пловдив	13,6	29,6	56,8
Смолян	23,5	19,9	56,5
Стара Загора	10,6	50,2	39,1
Хасково	21,0	22,2	56,7

Приложение 1.2.3.

Структура на обработваемите площи, хил. хектари

Параметри	Средно		
	В района	В страната	%/страна
Обща площ	1035.5	5105.25	20.3
Ниви	705	3803.25	18.4
Многогодишни плодови и трайни	63	212.75	29.6
Естествени ливади и пасища	164.75	1039.25	17.8

Приложение 1.2.4.

Посевна площ по групи култури, хектари

	в района	% в района	в страната	%/страна
Зърнени	301367	56.5	1907720	15.8
Технически	94845	17.8	499936.8	22.0
Зеленчукови	59157	11.1	191189	30.8
Фуражни	25908	4.9	195807.5	12.8
Овощни	18071	3.4	64389.75	28.1
Лозя	34037	6.4	126474.3	26.7
Сума	533385	100.0		

Приложение 1.2.5.

Посевна площ при основни култури, хектари

	В района	%/страна
Пшеница	446578	15,90%
Ечемик	147732	19,60%
Царевица зърно	79041	6,30%
Фасул	3295	27,40%
Слънчоглед	63325	10,20%

Памук	8107	93.00%
Тютюн - ориенталски	11874	50.70%
Тютюн - Вирджиния	5039	64.40%
Захарно цвекло	1839	3,60%
Домати	186581	48.20%
Краставици	45926	39.60%
Зелен пипер	100717	53.60%
Картофи	243460	46.30%
Царевица за силаж	126590	22,50%
Люцерна	55241	13,70%
Ябълки	30656	52.40%
Сливи	20392	38.00%
Череша	6449	30.20%
Кайсии	323	2,60%
Праскови	4653	15,90%
Лозя - винени	105446	28,70%
Лозя - десертни	11225	39.70%

Приложение 1.2.6.

Производство при основните култури, тона

	В района	% в района	В страната	%/страна
Пшеница	446578	26.2	2887729	15.9
Ечемик	147732	8.7	766171.3	19.6
Царевица зърно	79041	4.6	1248329	6.3
Фасул	3295	0.2	13089	27.4
Слънчоглед	63325	3.7	616333.3	10.2
Памук	8107	0.5	8709.333	93.0
Тютюн - ориенталски	11874	0.7	23616.5	50.7
Тютюн - Вирджиния	5039	0.3	7813.5	64.4
Захарно цвекло	1839	0.1	42619	3.6
Домати	186581	10.9	381678.5	48.2
Краставици	45926	2.7	115194.8	39.6
Зелен пипер	100717	5.9	189715.8	53.6
Картофи	243460	14.3	510344.5	46.3
Царевица за силаж	126590	7.4	560457.5	22.5
Люцерна	55241	3.2	401251.5	13.7
Ябълки	30656	1.8	61510.25	52.4
Сливи	20392	1.2	55803.5	38.0
Череша	6449	0.4	23344.75	30.2
Кайсии	323	0.0	11566.5	2.6
Праскови	4653	0.3	26760.5	15.9
Лозя - винени	105446	6.2	364290.3	28.7
Лозя - десертни	11225	0.7	32008.75	39.7

Приложение 1.2.7.
Средни добиви от основните култури, kg/ha

	В района	В страната	%/страна
Пшеница	2495	2743	92.0
Ечемик	2434	2575	96.4
Царевица зърно	3426	3146	115.7
Фасул	1104	732	146.7
Слънчоглед	848	1105	75.7
Памук	1210	1164	104.0
Тютюн - ориенталски	1112	1214	92.2
Тютюн - Вирджиния	1271	1342	94.7
Захарно цвекло	19610	17039	95.9
Домати	20859	17398	119.2
Краставици	19190	13025	149.8
Зелен пипер	12701	11759	108.8
Картофи	12366	11396	109.4
Царевица за силаж	11827	10259	121.4
Люцерна	4104	3536	110.2
Ябълки	6485	5798	113.6
Сливи	5115	3839	132.3
Череша	2753	2952	97.8
Кайсии	1855	2185	77.1
Праскови	4212	4091	108.5
Лозя - винени	3687	3699	100.0
Лозя - десертни	3797	3353	112.2

Приложение 1.2.8.
Брой животни

	В района	В страната	%/страна
Говеда	243106.5	685250	35.4
В т.ч. Крави	147165.75	401822.75	36.9
Биволи	2542.25	8107.75	31.6
Свине	190971.5	1171171	16.2
Овце	429787.5	2040550.8	21.9
Кози	199164	874085	22.6
Коне	30221	140668	21.5
Магарета	50164.5	201953	24.9
Зайци	76705.5	424507.5	18.1
Птици	3212918	14977044	21.5
Пчелни семейства	62793.5	342158.5	18.4

Приложение 1.2.9.**Произведена животинска продукция**

	В района	В страната	%/страна
Мляко, хил литри	518057	1558672	33.5
В т.ч. Краве	454556	1313521	34.8
Овче	24349	93289	26.3
Яйца, хил бр.	269997	1569863	17.2
Непрана вълна, тона	1370	7294	18.8

Приложение 1.2.10.**Продуктивност при някои категории животни**

	В района	В страната	%/страна
Среден млеконадой от фур. крава, литри	3015	3238	92.9
Средна носливост яйца от кокошка, бр.	173	183.5	94.3
Среден настриг вълна от овца, кг	2870	3148.5	91.2

Приложение 1.2.11.**Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (хил. лв.)**

Икономически дейности (А 17)	2000г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общо	5 409 443	6 694 291	7 220 526	8 503 058
Хотели и ресторанти	232 480	336 957	439 005	508 781

Публикуван на 01.12.2004 г., Източник Министерство на икономиката

Приложение 1.2.12.**Средства за подслон – Южен централен район**

Области	Средства за подслон	Легла	Легла дено-нощия	Реализирани нощувки		Пренощували лица		Приходи от нощувки - левове	
				Общо	в т.ч. от чужденци	Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. от чужденци
2002	215	21590	6669221	1277432	231310	542508	88623	21483758	6899556
2003	246	18402	6194833	1200993	240370	529453	95043	24244715	8646886
2004 9 месеца	270	19028	4735550	992324	256081	432200	105265	24817960	10961435

НСИ, Публикуван на 19.11.2004 г.

Приложение 1.2.13.

Основни показатели за туризма в районите за планиране

Район за планиране	Легла	Легла денонощия в експлоатация	Реализирани нощувки			Посетители			Приход от настаняване
			Общо	Българи	Чужденци	Общо	Българи	Чужденци	
Северозападен	1,1%	1,3%	0,7%	1,6%	0,1%	1,2%	1,7%	0,3%	0,5%
Северен Централен	5,7%	7,5%	4,1%	8,9%	0,9%	10,6%	15,0%	3,5%	3,7%
Североизточен	39,7%	37,8%	47,1%	20,1%	65,4%	28,4%	17,0%	47,3%	43,6%
Югоизточен	25,3%	18,2%	21,6%	23,3%	20,5%	13,8%	12,5%	16,0%	14,2%
Южен Централен	15,5%	18,4%	13,5%	29,0%	3,0%	21,5%	29,5%	8,3%	9,6%
Югозападен	12,5%	16,6%	12,7%	16,6%	10,1%	23,9%	23,5%	24,6%	28,3%
ВСИЧКО	175319	41312185	11835544	4780404	7055140	2760569	1720866	1039703	221467000

Източник: НСИ, 2002

Приложение 1.2.14.

Средства за подслон в Южен централен район по области през 2001 г.

Райони за планиране области	Средства за подслон	Легла	Легла-	Реализирани нощувки		Пренощували лица	
			денонощия	Общо	В т.ч. чужденци	Общо	В т.ч. чужденци
Южен централен	202	20313	6195090	1101786	197656	446379	69817
Кърджали	15	793	278217	41395	4516	21807	2633
Пазарджик	19	2675	715511	143747	6358	43210	1946
Пловдив	56	7771	2444490	353883	81745	174284	36652
Смолян	70	5687	1608908	277482	84033	98148	14490
Стара Загора	20	1918	649234	218557	14016	75916	8832
Хасково	22	1469	498730	66722	6988	33014	5264

Приложение 1.2.15.

Средства за подслон в Южен централен район по области през 2003 г.

Области	Средств а за подслон	Легла	Легла- деноно щия	Реализирани нощувки		Пренощували лица	
				Общо	в т.ч. от чужден ци	Общо	в т.ч. чужде нци
Южен централен	246	18402	6194833	1200993	240370	529453	95043
Кърджали	14	759	276985	40578	5265	23375	2785
Пазарджик	17	1792	580888	167068	7197	59743	2278
Пловдив	50	6255	2237457	374542	113978	205881	55013
Смолян	117	6111	1891791	329256	84950	127444	18355
Стара Загора	25	2064	738219	219721	18307	75848	9178
Хасково	23	1421	469493	69828	10673	37162	7434

Приложение 1.2.16.

Разходи за НИРД по региони /в млн. евро/

Район за планиране	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Северозападен	0,462	0,402	0,01	0,085	0,166
Северен Централен	1,981	2,083	2,151	2,95	3,927
Североизточен	3,51	3,689	5,404	6,074	5,829
Югозападен	57,159	59,034	57,429	65,269	70,795
Южен Централен	2,964	4,054	4,388	5,037	6,328
Югоизточен	2,668	2,075	1,729	1,812	1,723
Общо:	68,744	71,337	71,111	81,227	88,768

Изт. НСИ и Евростат за съответните години

Приложение 1.2.17.

Персонал зает в НИРД по региони /брой/

Район за планиране	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Северозападен	271	209	6	38	91
Северен Централен	1514	1016	1059	1066	1101
Североизточен	1610	1243	1427	1424	1578
Югозападен	13090	12776	12446	12276	12408
Южен Централен	1522	1252	1309	1614	1718
Югоизточен	444	357	424	429	504
Общо:	18451	16853	16671	16847	17400

Изт. НСИ и Евростат за съответните години

Приложение 1.2.18.

Работна сила и коефициенти на икономическа активност, заетост и безработица през 2003 г. по области, средно за Южен централен район и страната³⁸

Район, области	Работна сила (хиляди)			Лица извън раб.сила (хиляди)	Коефициент на иконом. активност	Коефициент на заетост	Коефициент на безработица
	Всичко	Заети	Безработни				
Р България	3283.1	2834.0	449.1	3394.7	49.2	42.4	13.7
Южен централен	792.5	704.6	87.8	865.7	47.8	42.5	11.1
Кърджали	65.4	62.2	3.2	68.8	48.7	46.3	4.9
Пазарджик	112.3	95.1	17.2	142.3	44.1	37.4	15.3
Пловдив	291.7	264.4	27.2	316.9	47.9	43.5	9.3
Смолян	63.9	50.8	13.1	52.5	54.9	43.7	20.4
Стара Загора	154.9	137.5	17.4	156.8	49.7	44.1	11.2
Хасково	104.4	94.6	9.8	128.4	44.8	40.6	9.3

Приложение 1.2.19.

Коефициент на заетост по области в Южен централен район и средни данни за страната

Области	Коефициент на заетост - %				
	1999	2000	2001	2002	2003
Средно за страната	40.8	39.7	38.7	40.3	42.4
Южен централен район	40.9	39.9	38.4	40	42.5
Кърджали	43.4	45.5	51.9	48.5	46.3
Пазарджик	36.3	32.7	32.5	37.7	37.4
Пловдив	41.8	43.5	37.8	39	43.5
Смолян	41.3	38	35.7	39.5	43.7
Стара Загора	42.5	39.7	40.3	41.4	44.1
Хасково	39.4	36	37.2	38.5	40.6

³⁸ Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

Секторна структура по области

Област Пазарджик

Селското стопанство заема важно място в икономиката на областта. Релефът и климатът предопределят преди всичко развитие на земеделието и високопланинското животновъдство. Основните насоки за развитие на земеделието в региона също така са свързани със запазването на постигнатото при производството на зеленчуци, картофи, лозарство, маслодайни култури, овощни насаждения. Анализът показва добри възможности за развитие на животновъдството в Пазарджишка област, поради което следва да се прилага агресивна стратегия в това направление. Налице са добри условия за развитието на екологично животновъдство, усъвършенстване на пазара и осигуряване на експортна ориентация на производителите, при подобряване на ветеринарните условия за отглеждане на животните и след създаването на организации на производителите, които да осигуряват информация за пазара и да защитават интересите им.

При анализа на баланса между силните и слабите страни, както и на възможностите и заплахите, се вижда, че горското стопанство и дърводобивът са основен сектор и имат солиден ресурс за развитие. Привличането на чуждестранни инвеститори в сектора ще бъде полезно най-вече в областта на прилагането на нови безотпадни технологии и за осигуряване излизането на международните пазари.

Делът на добивната промишленост в икономиката на Пазарджишка област е 29,65%. Въпреки това за сектора е характерна необходимостта от провеждането на оздравителна стратегия, отколкото да се разчита на водещия елемент в развитието на областното стопанство.

Индустрията на Пазарджишка област се характеризира с радикални трансформации в производството, структурата, собствеността и пазарите. Областта е индустриално-аграрна с преобладаващ обем на промишленото производство. В областната промишленост се включват общо 300 предприятия, от които 92 са за дървообработване; 64 – за производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия; 38 – за металообработване, производство на машини и оборудване; 16 – за производство на облекло и шивашки изделия; 12 – за производство на целулоза и хартия; 11 – за производство на химикали, химични продукти и др. Резултатите от

анализа показват сериозни затруднения пред индустриалните предприятия. Като основни приоритети за работа за запазване мястото на промишлеността в икономическата структура на Пазарджишка област се очертават привличането на чужди инвеститори с цел технологично обновление и експортна ориентация на производството, създаването на регионални обединения на индустриалците с оглед защита на техните интереси и изграждането на база данни даваща възможност за активна реклама и сътрудничество.

В Пазарджишка област съществуват около 18 000 малки и средни предприятия (МСП). На този етап развитието на МСП в отделните региони на страната, в т.ч. и в Пазарджишка област, представлява по-скоро показател за бизнес средата, отколкото инструмент за нейното развитие. Тенденцията на производителността на труда при МСП в областта в годините 1995 - 2000 е низходяща в сравнение с области като Бургаска, Варненска и София-град. Това предполага необходимостта от стартирането на проекти в сферата на оптимизацията на труда и производството при МСП. За сега няма единна политика за обучение в предприемачество и за подготовка на кадрите в МСП. Анализът показва, че най-много са силните страни и най-големи са възможностите за развитие на изграждащите се и изградени вече МСП в туризма и хранително-вкусовата промишленост с ново технологично и пазарно ниво.

Област Хасково

Селското стопанство е един от водещите отрасли за област Хасково и създава заетост на голяма част от населението в региона. В областта съществуват изключително благоприятни почвено-климатични условия за развитие на растениевъдството. Умерено-средиземноморският климат, в съчетание с обилните водни ресурси в региона са важна предпоставка за отглеждането на голямо разнообразие от селскостопански култури. Широко разпространена и традиционно отглеждана техническа култура за област Хасково е тютюнът. Отглежда се предимно в ниските части на Източните Родопи и Сакар планина. Зеленчукопроизводството в региона е застъпено с основните отглеждани зеленчукови култури – домати, краставици и пипер. Област Хасково е национално известна с производството на дини и пъпеши, както и с отличното си грозде (основно сорт “Мерло”).

Животновъдството в областта е концентрирано в частния сектор и се характеризира с висок относителен дял на дребните стопанства. Като цяло животновъдството е отрасълът в област Хасково, съпътстван с множество проблеми в

развитието си – екстензивно развитие, липса на фуражна обезпеченост, ниски изкупни цени на животинска продукция, изчерпване на трудовия ресурс в селата. Стагнацията в животновъдството се допълва и от липсата на пазари, свежи финансови ресурси и система за защита на интересите на производителите.

В сферата на промишлеността област Хасково продължава да се развива в традиционните за региона текстилна, шивашка, хранително-вкусова промишленост и машиностроене за леката промишленост. Промишлеността се характеризира със сравнително добре развита отраслова структура, пазарни традиции, наличие на работна ръка и сравнително добре развит сектор на малките и средни предприятия. Големите дружества в областта са главната движеща сила на местната икономика, докато малките фирми допринасят за подобряване на бизнес средата и създаване на благоприятни условия за ускорено развитие. Позитивна тенденция за развитието на промишлеността в областта е и утвърждаването на частни фирми, създадени с български капитали и намиращи добра реализация на вътрешния и външния пазар.

През последните години силно е намаляло значението за област Хасково в добивната промишленост. Повечето рудодобивни фирми в областта са ликвидирани (“Устрем” АД - гр. Тополовград, “Маджарово” ООД”), а други, като “Марбас” - гр. Димитровград и Мина “Здравец” - гр. Димитровград са в момента в процес на ликвидация.

Повечето от малките и средните предприятия на територията на област Хасково действат в сферата на услугите и търговията. Най-много са малките фирми в отрасъл търговия - около 50 % от всички регистрирани фирми през последните години, като преобладаващата част от тях са микропредприятия (до 10 работника). След търговията и услугите по брой регистрирани в областта малки и средни предприятия се нареждат шивашките и трикотажните фирми, хлебопекарните и цеховете за месо и млекопреработка.

Мнозинството от малките и средните предприятия в областта извършват разнородна дейност (освен производство и търговия) и рядко са строго специализирани, като много от тях често дори изпълняват несъвместими дейности, докато окончателно утвърдят производствения си профил.

Като цяло промишленият облик на област Хасково се формира от четирите най-големи по население общини – Хасково, Димитровград, Харманли и Свиленград. Най-голямата община в областта - Хасково, е един от основните центрове на българското машиностроене за хранително-вкусова промишленост. Запазва се специализацията на

областния град в сферата на производството на машини за хранително-вкусовата промишленост, машини и инсталации за преработка на месо и мляко, отоплителни и битови уреди. На територията Хасково работят големи промишлени дружества, като “Ерато Холдинг”, “Дерони” ООД, “Донидо МИ” ЕАД, “ПИМ” ООД и др.

На територията на Община Димитровград функционират две големи производствени фирми: “Вулкан” АД, специализирана в производството на строителни материали, и “Неохим” АД – за производство на изкуствени торове и химически продукти. След приватизацията си и двете дружества разполагат с нова и качествена апаратура, както и съвременни инсталации, съобразени с изискванията за екологично производство. Химическата промишленост е отрасълът в областната икономика с най-висок относителен дял в отрасловата структура на промишленото производство.

Много добре развити в област Хасково са шивашката и трикотажната промишленост, където функционират както големи дружества, така и множество малки и средни предприятия. Предвид качествената произвеждана продукция от фирмите в този бранш, много от тях се разрастват и се налагат на пазара с утвърдено име и марка на производството си. Текстилната промишленост, в частност шивашкото и трикотажното производство е отрасълът в областта, в който са създадени най-много фирми от чужди инвеститори.

Област Стара Загора

Със сравнително голяма стопанска значимост са обработваемите земи, които заемат 45,2% от територията на областта (при 43,3% средно за страната). По показателя “висококатегорийни земи” обаче областта е в по-неблагоприятно положение спрямо съседните области. Ценен ресурс с подчертано регионално (както и с национално) значение са находищата на лигнитни въглища в Източно-Маришкия басейн, което превръща областта във втори енергиен център в страната. Осигуреността с горски и водни ресурси (вкл. и термоминерални води) на областта е с показатели под средните за страната.

Старозагорска област, подобно на останалите териториални единици, е създавала своята икономическа база в съответствие с приоритетите и стратегическите насоки за развитие в условията на централизирано управляваната планова икономика. До края на 80-те години икономическото развитие на областта е осъществявано основно чрез изграждане на големи мощности в сферата на енергетиката, основно

производство и пренос на електро- и топлоенергия; специалното машиностроене (ВПК, електроника, хидравлика и роботостроене); химическа промишленост.

Селското стопанство е имало винаги подчинено значение спрямо промишлеността за областта.

Днес водещо място при развитието на обработващата промишленост имат машиностроенето, хранително-вкусовата промишленост, химическата индустрия.

Област Кърджали

Кърджалийска област има многоотраслова структура на промишлеността, тъй като има добри условия за развитие на машиностроене, добив на полезни изкопаеми, цветна металургия, трикотажна, мебелна, хранително-вкусова промишленост, туризъм и услуги.

Отчитайки потенциалните възможности и интереси на населението от Кърджалийска област, могат да се очертаят и някои преимуществени характеристики, свързани със сектора на МСП. Те имат потенциал за развитие в преработващата промишленост (хранително-вкусова, шивашка, текстилна, обувна, мебелна промишленост). В настоящия момент обаче МСП в тези сектори представляват малка част и са фактически наследници на приватизираните държавни предприятия. Дейността на микропредприятията е насочена в сферите на търговията на дребно, хотелиерството, обекти за обществено хранене, транспорт, недвижими имоти. Най-голяма част от тях заемат фирмите, работещи в сферата на търговията, туризма и транспорта, и по-малко - в преработващата индустрия.

Област Смолян

Смолянска област има сравнително неразвита икономическа база. В нея се създават едва около 1% от промишлената продукция на страната и се трудят около 1,5% от заетите лица.

Отраслите с най-голям отрицателен прираст са електрониката, машиностроенето и хранително-вкусовата промишленост. Единственият отрасъл, който показва реален растеж в относителния си дял в областната икономика, е дърводобивът и дървообработването. Текстилната промишленост и електропроизводството запазват

относителния си дял в свиващата се областна икономика, което означава, че и те се намират в състояние на отрицателен икономически растеж.

Разпределението на промишленото производство по общини е неравномерно. Оформени са няколко индустриални центъра – Смолян, Рудозем, Чепеларе, Златоград, Доспат и Девин, докато във всички останали общини индустриалният бизнес има символично значение и почти навсякъде регистрира спад в относителния си дял.

В болшинството (98,9%) от функциониращите предприятия в Област Смолян, са заети не повече от 100 лица, което ги причислява към категорията “малки и средни предприятия” (МСП). Относително малък е броят на големите предприятия – на всеки сто предприятия само едно е голямо.

В сектора на МСП най-много са предприятията с персонал до 10 души (микропредприятията) - 4254 от общо 4555. В сравнение с микропредприятията относителният дял на малките (11-50 заети) и на средните предприятия (51-100 заети) е незначителен (съответно 5 и 0,5% от всички МСП). Малките и средни предприятия са почти изцяло в ръцете на частните предприемачи (99%).

Големите предприятия имат числено превъзходство, в отрасъл “Добивна индустрия и производство на електроенергия, газ и вода”.

Горско-стопанските ресурси са едно от основните предимства, които има Смолянска област в сравнение с останалите части на страната. Горското стопанство на практика се явява стратегически резерв на почти всички важни за развитието на областта дейности, като туризъм, дърводобив и дървопреработване, лов и риболов, събиране, култивирано отглеждане и преработка на билки, гъби, горски плодове, екологично земеделие и животновъдство и др.

В резултат от развитието на хранителната и леката промишленост, на туризма и услугите голяма част от освободените от затворените неефективни предприятия хора ще имат възможност да се върнат към селскостопанското производство на основата на възстановената собственост върху земята им.

Съотношението между двата основни отрасли - растениевъдство и животновъдство - е около 80:20. Трябва да се обърне сериозно внимание на пригодни в нашите условия и печеливши инвестиции в земеделието, билкосъбирането и отглеждането на лечебни растения, ягоди, малини, касис, арония, мурсалски чай, орех, шипка, редки планински растения и др.

Съществува Програма за алтернативно земеделие, която е предпоставка за навлизане на иновационни методи в сектора. По-добро развитие, с оглед на

квалифицираните кадри в областта на козметиката и хранително вкусовата промишленост, може да получи преработката и събирането на етерични и маслени култури.

Изчезването на индустриалния бизнес в малките общини при отсъствие на други възможности за заетост води до заетост в домашното стопанство на хората, които остават да живеят там и това естествено води до натурализация на местната икономика.

Възстановяването и развитието на планинското земеделие ще осигурят поминък на бедстващи и обезлюдяващи се днес райони, ще се възстановят традиционни български производства.

В Смолян работи Институт по планинско животновъдство и земеделие – КОС, а с БАН има добро взаимодействие по различни проекти, свързани с област Смолян. Между Областна администрация и БАН е подписан протокол за сътрудничество и е разработена програма “Родопите – устойчиво развитие”, чиято цел е разработване и прилагане на стратегии и политики за устойчивото развитие на Родопите, за защита и опазване на природното и културно наследство, за дълготрайно социално и икономическо развитие, за разгръщане на инфраструктурата и трансграничното сътрудничество.”

Селското стопанство на областта е монокултурно и е насочено главно към картофопроизводството. Този факт не следва да се отчита непременно като отрицателен, доколкото за картофопроизводството има подходящи условия.

Търси се алтернатива на тютюнопроизводството. Такава може да бъде отглеждането на етерично-маслодайни култури, за които в някои части на областта е доказано наличието на подходящи условия. Друга алтернатива е отглеждането и преработката на горскоплодни култури (боровинки, малини, къпини).

На настоящия етап животновъдството не е приоритетна област на развитие. Направеният анализ на себестойността на продукцията показва, че няма възможност за постигане на конкурентни цени спрямо същата продукция, произведена в равнинните части на страната. Основният извод е, че трябва да се намери пазарна ниша за произведената продукция, която да оправдава по-високата себестойност. Възможно решение е производството и утвърждаването на екологично чисти продукти.

Област Пловдив

Пловдивска област е с очевидни природни дадености и добро икономическо развитие. Селското и горското стопанство, туризмът и хранително-вкусовата промишленост се влияят силно от почвените и природно-климатичните характеристики на областта. Последните са и едни от водещите сектори в областната икономика.

Официалната статистическа информация за последното десетилетие показва, че структурата на индустриалното производство е претърпяла значителни промени, главно в следните насоки:

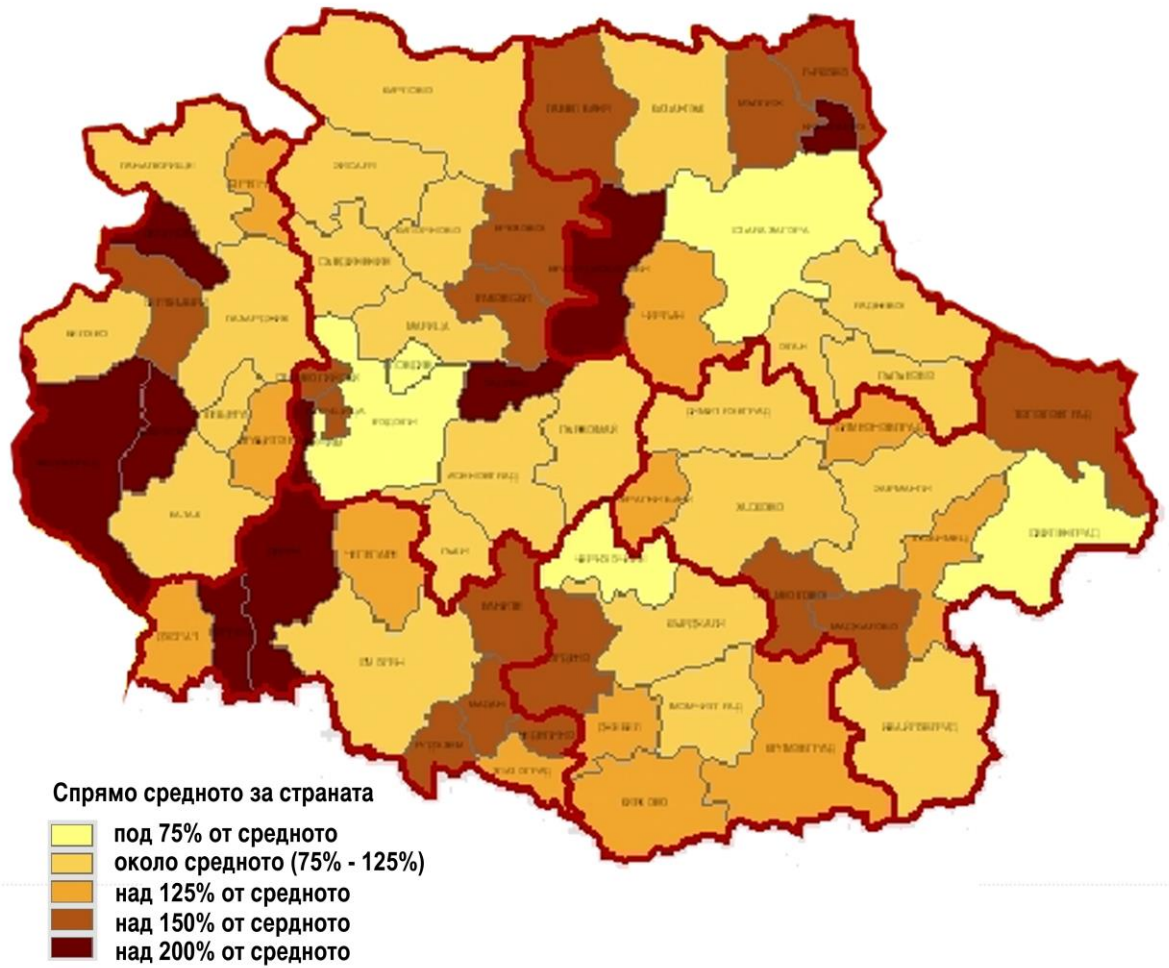
- Рязко спадане на производството на машини, оборудване, металообработване, металолеене, металургия, съпроводено с нарастване на произведената продукция в отраслите на леката промишленост. Така напр. каропроизводството от заеман относителен дял в цялата промишлена продукция на областта от близо 1/5, сега отчита равнище значително под 10 на сто;
- Наблюдава се непрекъснато нарастване на относителния дял на фирмите с изцяло или преобладаващо частно участие;
- Съвсем символично присъствие на отраслите дърводобив, лов и риболов;
- Прекратяване на някои производства, чиито мощности са създадени до 1990 г., като например в секторите електроника и електротехника (това са производството на запомнящи устройства на магнитни носители и периферни устройства). Делът на отрасъл електроника и електротехника сега се формира от производството на нисковолтова апаратура и до известна степен - на електродвигатели, при които е налице също спад над 50%;
- Не е съвсем убедително присъствието в областното стопанство на туристическите, транспортните и финансово-кредитните услуги, оценени през призмата на стратегическото местоположение на Пловдивска област и преимуществата на наличната материална база, макар и не реновирана;
- Индустриалният облик на областта се определя основно от дейностите “търговия, ремонт на автомобили и битова техника”, което представлява над 40 на сто от реализираните продажби;
- Производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия заема около 11 на сто от общите приходи от продажби;
- Металургия, строителство, производство на хартия, целулоза, хартиени, полиграфски и издателски продукти са останалите определящи сектори и дейности,

които заемат между 5 и 7 на сто от общия едногодишен размер на приходите от продажби.

На територията на областта (в гр. Пловдив) е разположен и функционира създаденият преди повече от 70 години Научно-изследователски институт по зеленчукови култури “Марица”. Той е водеща институция за производството на висококачествени, елитни и стокови семена от автентични сортове зеленчукови култури в собствената му производствена база и по лиценз. Освен висококачествени семена НИЗК “Марица” предлага научни продукти и научно-приложни разработки в областта на биотехнологиите, генетиката, селекцията, агротехниката, растителната защита, механизацията и икономиката на зеленчукопроизводството.

3. СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ НА ЮЦР

Приложение 1.3.1.
Средногодишно равнище на безработица по общини в ЮЦР 2003 г.

Приложение 1.3.2.

Равнище на безработица за периода 1999-2003, относителен дял на регистрираните младежи и продължително безработни лица за периода 2001 – 2003 г., по области в Южен централен район.

Област	Общо за района	Кърджали	Пазарджик	Пловдив	Смолян	Стара Загора	Хасково
Равнище на безработица (към 31 декември на съответната година) /%/							
1999 г.	16.7	15.1	23.1	13.7	25.7	14.8	15.8
2000 г.	17.9	15.8	24.9	15.0	25.9	16.8	16.2
2001 г.	17.3	15.3	23.9	14.3	25.4	16.4	15.7
2002 г.	17.3	18.3	21.5	14.8	25.6	14.6	17.1
2003 г.	14.0	14.9	17.5	11.3	20.9	12.0	14.8
Относителен дял на регистрираните безработни младежи до 29 г. /%/							
2001 г.	27.4	22.8	27.7	27.7	26.5	30.4	26.4
2002 г.	29.6	23.8	30.0	30.2	25.1	34.2	30.2
2003 г.	27.6	22.1	27.9	28.2	21.8	32.5	28.6
Относителен дял на продължително безработните (с регистрация >1 г.) /%/							
2001 г.	50.3	49.7	53.5	50.1	49.3	52.2	44.3
2002 г.	51.3	50.1	53.6	51.1	55.2	52.7	44.3
2003 г.	54.3	55.9	56.6	52.8	61.9	51.9	49.9

4. ФАКТОРИ, ОПРЕДЕЛЯЩИ РАСТЕЖА, ЗАЕТОСТТА И КОНКУРЕНЦИЯТА

Приложение 1.4.1.

Съществуваща пътна мрежа по области

	Автомагистрала	I клас	II клас	III клас	Общо
	Км	Км	Км	Км	Км
област Стара Загора	0	167	216	416	799
област Смолян	0	0	110	429	539
област Пловдив	59	129	240	600	1028
област Пазарджик	51	59	202	427	739
област Кърджали	0	77	74	449	600
област Хасково	21	160	147	735	1063
ОБЩО:	131	592	989	3056	4768

Приложение 1.4.2.

Сравнение на основни показатели за изградеността на пътната мрежа на ЮЦ район със средните за страната

Териториални единици	АМ (автомагистрала)	Пътища I клас	АМ и I клас	I клас, II клас и общински	ВСИЧКО	Отн. дял на АМ и I кл от общото за района	Гъстота на пътната мрежа
	км	км	км	км	км	%	км/1000км ²
Р България					19265	17.1%	173.6
Южен централен район					4768	15.2%	173.3
област Стара Загора	0	167	167	799	799	20.9%	155.1
област Смолян	0	0	0	539	539	0.0%	168.8
област Пловдив	59	129	188	969	1028	18.3%	172.1
област Пазарджик	51	59	110	688	739	14.9%	165.8
област Кърджали	0	77	77	600	600	12.8%	187.0
област Хасково	21	160	181	1042	1063	17.0%	192.1

Приложение 1.4.3.

Железопътна мрежа в ЮЦР

Териториални единици	Обща дължина на жп линиите	Гъстота на жп мрежата	Обща дължина на електрифицираните жп линии	Отн. дял на електрифицираните жп линии	Обща дължина на удвоените жп линии	Отн. дял на удвоените жп линии за района
	км	км/1000км ²	км	%	км	%
Р България	4304	39.0	2836	65.9	964	22.4
Южен централен район	1091	41.0	587	53.8	106	9.7
ПЕПЖИ Пловдив	746	44.5	298	39.9	67	9.0
ПЕПЖИ Стара Загора	345	32.5	289	83.8	39	11.3

Приложение 1.4.4.

**Действащи селищни пречиствателни станции за отпадъчни води
и обслужвани селища по райони за планиране през 2003 година**

(Брой)

Райони за планиране	СПСОВ	Механично пречистване	Биологично пречистване	Обслужвани селища от СПСОВ	Дял на обслужваното население от СПСОВ	
					Общо	в това число: биологично пречистване
България	56	13	43	68	39,9	37,8
Северозападен	2	-	2	2	14,1	14,1
Северен централен	3	-	3	5	21,6	21,6
Североизточен	23	9	14	27	50,0	39,8
Югозападен	13	3	10	16	65,9	64,5
Югоизточен	10	1	9	13	43,8	43,8
Южен централен	5	-	5	5	21,1	21,1

Приложение 1.4.5.

Заустени отпадъчни води по райони за планиране през 2003 година

(хил. куб. м/год.)

Райони за планиране и области	Заустени отпадъчни води - общо	в т.ч. третиран		Заустени от наблюдаваните стопански единици			Заустени от обществената канализация			Заустен и от домакинствата свързан и с обществена канализация
		общо	в т.ч. с биологични и други методи	Общо	в т.ч. третиран		Общо	в т.ч. третиран		
					общо	в т.ч. с биологични и други методи		общо	в т.ч. с биологични и други методи	
България	1193984	950730	420446	624214	547764	39600	505072	402966	380846	64698
Северозападен	31036	13736	12768	3469	900	472	20466	12836	12296	7101
Северен централен	116934	56943	34939	37514	17602	1144	64639	39341	33795	14781
Североизточен	113257	77253	61811	23827	5077	2634	78212	72176	59177	11218
Югозападен	703128	659909	181044	498545	481260	3696	197007	178649	177348	7575
Югоизточен	65955	48866	46203	11723	9065	8136	46820	39801	38067	7412
Южен централен	163675	94023	83681	49136	33860	23518	97928	60163	60163	16611

Приложение 1.4.6.

Структура на годишното производство и потребление на електроенергия
(източник- "Годишен доклад за 2003 г." на НЕК ЕАД)

Производител (собственик)	общо за страната <u>GWh</u>	в т.ч.в ЮЦР <u>GWh</u>
<u>1. НЕК-ЕАД</u>	<u>7076</u>	<u>5401</u>
А. от ВЕЦ и ПАВЕЦ	2783	1108
в т.ч. от каскада Сестримо	1599	
в т.ч. от каскада Вьча	452	452
в т.ч. от каскада Батак	360	360
в т.ч. от каскада Арда	554	554
в т.ч. от др.по-малки ВЕЦ	309	309
<u>Б. от ТЕЦ "Марица изток –3</u>	4293	4293
<u>2. Независими производители</u>	<u>32427</u>	<u>13985</u>
в т.ч. от АЕЦ Козлодуй	16040	
в т.ч. от кондензационни ТЕЦ	13178	13178
в т.ч. от топлофикации	1488	496
в т.ч. от фирмени ТЕЦ	1404	468
в т.ч. от частни ВЕЦ	<u>337</u>	112
3. Общо за страната, в т.ч. ЮЦР	39523	19386
в т.ч. общо от ВЕЦ и ПАВЕЦ	3120 (7.89%)	1108
в т.ч. от АЕЦ Козлодуй	16040 (40.58%)	
в т.ч. от ТЕЦ-ове	<u>20363 (51.52%)</u>	4293
Разпределение на еленергията по потребители		
-на електроразпределителни дружества – 8 бр.	24095 (68.75%)	
-на клиенти ВН – 93 бр	5510 (15.72%)	
-износ на 5 съседни държави	5449 (15.55%)	

5. ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ОЦЕНКА НА ЕКОЛОГИЧНИЯ РИСК

Приложение 1.5.1.

Производствени отпадъци (неопасни), по райони за планиране през 2003 година

(Хиляди тонове)

Райони за планиране	Образувани	от които:					Окончателно депонирани на собствени депа към 31.12.
		Предадени за рециклиране и преработка	Термично третиране	Депонирани			
				Общо	на външни депа	на собствени депа	
Общо за страната	84313	712	37				1133509
Северозападен	158	9	0	137	3	134	22455
Северен централен	930	135	32	681	291	390	8984
Североизточен	1500	202	1	1277	34	1243	30530
Югозападен	49095	260	2	48819	15	48804	969208
Югоизточен	195	21	0	156	6	150	2563
Южен централен	32434	85	2	32306	30095	2210	99769

Приложение 1.5.2.

Отпадъци от разкриването добива и преработването на подземни природни богатства, по райони за планиране през 2003 година

(Хиляди тонове)

Райони за планиране и области	Образувани	от които:					Окончателно депонирани на собствени депа към 31.12.
		Предадени за рециклиране и преработка	Термично третиране	Депонирани			
				Общо	на външни депа	на собствени депа	
България	75200	26	-	75163	27261	47902	993372
Северозападен	123	-	-	121	0	121	21849
Северен Централен	425	-	-	425	230	195	6253
Североизточен	85	10	-	74	-	74	1457
Югоизточен	73	-	-	70	-	70	1097
Южен Централен	27921	15	-	27906	27027	879	63285
Югозападен	46572	1	-	46567	4	46563	899431

Приложение 1.5.3.

Битови отпадъци по райони за планиране през 2003 година

Райони за планиране области	Депа ¹	Относителен дял на обслужваното население	Събрани битови отпадъци	Депонирани отпадъци	Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население
	Брой	Процент	Тонове		кг/чов/год
България	706	82,0	3209183	3193597	502
Северозападен	84	66,2	167338	164318	493
Северен централен	223	80,8	580430	579650	614
Североизточен	74	68,7	471281	470975	533
Югозападен	64	95,4	984816	978766	489
Югоизточен	61	76,9	301812	301812	501
Южен централен	200	83,0	703506	698076	436

Приложение 1.5.4.

Емисии на вредни вещества в атмосферата от индустриални горивни и производствени процеси, по области и общини през 2003 година

(Включени са данни само за общините, които имат най-висок принос за съответните области)

Тонове

Области и общини	Серни окиси	Азотни окиси	Неметанови летливи органични съединения	Метан	Въглероден окис	Въглероден двуокис	Двуазотен окис	Амоняк
Южен централен	652420,30	31069,16	6467,51	292385,38	5142,30	16845811,67	6750,81	3900,24
Кърджали	1358,65	124,61	116,46	558,49	27,38	60706,40	5,17	3,92
Кърджали	1256,80	101,59	59,63	139,94	23,69	48488,89	3,58	0,62
Пазарджик	946,24	214,95	634,80	360,18	127,57	185667,55	13,56	0,00
Пазарджик	416,60	113,25	71,91	117,79	99,37	101029,59	5,38	0,00
Панагюрище	275,68	31,69	17,47	73,64	9,03	17176,36	2,86	0,00
Стрелча	187,05	18,32	1,08	12,49	1,53	11690,56	2,14	0,00
Пловдив	11907,84	2613,01	1336,50	75450,84	1670,21	1436274,31	131,60	0,00
Карлово	302,03	32,16	55,12	4,49	42,34	18370,62	3,22	0,00
Пловдив	9558,78	1386,31	1049,83	75120,62	604,47	728063,13	16,21	0,00
Стамболийски	1853,66	1123,94	60,74	229,75	102,45	647571,05	109,14	0,00
Смолян	254,77	31,56	679,17	185,42	37,94	16573,13	2,95	0,00
Стара Загора	626036,21	22552,65	1490,15	213992,19	3140,73	14569950,02	4096,73	11,64
Гълъбово	285812,75	8317,34	94,34	71005,38	601,79	6254591,11	1788,02	0,00
Раднево	339242,41	14027,42	923,90	142421,91	620,67	8183630,33	2291,70	0,00
Хасково	11916,59	5532,38	2210,44	1838,25	138,48	576640,26	2500,80	3884,68
Димитровград	11486,27	5477,32	881,49	1614,42	52,15	545421,49	2495,90	3866,31
Хасково	329,09	33,07	1184,48	192,05	2,50	19643,38	3,40	18,37

6. ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ НА ТЕРИТОРИИТЕ

Приложение 1.6.1.

Урбанизация на населението в ЮЦР

Териториално-административни единици	население в селата	население в градовете	население ОБЩО
Южен централен район	700 146	1 273 103	1 973 332
обл.Пловдив	204 089	510 084	714 293
обл.Стара Загора	117 060	252 417	369 456
обл.Хасково	82 082	194 485	276 547
обл.Пазарджик	131 681	178 439	310 133
обл.Смолян	66 922	72 723	139 643
обл.Кърджали	98 313	64 956	163 260

Приложение 1.6.2.

Жилищен фонд

Области	Жилища - общо	Жилища на 1000 човека от населението	Среден брой лица на едно жилище
Пловдив	300291	420	2,38
Стара Загора	170594	462	2,17
Хасково	123130	445	2,25
Пазарджик	127838	412	2,43
Смолян	63781	457	2,19
Кърджали	75317	461	2,17

Приложение 3.1.1. РАЙОНИ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ В ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН
 в съответствие със Закона за регионалното развитие, Обн., ДВ, бр.14 от 20.02.2004 г., в сила от 20.02.2004 г.,
 изм. и доп., бр.32 от 12.04.2005 г.

Община	Област	Изостанал селски район	Изостанал граничен район	Район за икономически растеж	Район в индустриален упадък	Изостанал планински район	Извън обхват на РЦВ
Общо в района		33	11	3	13	32	11
НКV09	Димитровград	НКV			Димитровград		
НКV11	Ивайловград	НКV	Ивайловград	Ивайловград			
НКV17	Любимец	НКV	Любимец	Любимец			
НКV18	Маджарово	НКV	Маджарово			Маджарово	
НКV19	Минерални бани	НКV	Минерални бани				
НКV28	Свиленград	НКV		Свиленград			
НКV29	Симеоновград	НКV	Симеоновград				
НКV30	Стамболово	НКV	Стамболово				
НКV32	Тополовград	НКV	Тополовград	Тополовград			
НКV33	Харманли	НКV	Харманли				
НКV34	Хасково	НКV					Хасково
KRZ02	Ардино	KRZ	Ардино			Ардино	
KRZ08	Джебел	KRZ				Джебел	
KRZ14	Кирково	KRZ		Кирково		Кирково	
KRZ15	Крумовград	KRZ		Крумовград		Крумовград	
KRZ16	Кърджали	KRZ			Кърджали		
KRZ21	Момчилград	KRZ			Момчилград	Момчилград	
KRZ35	Черноочене	KRZ	Черноочене			Черноочене	
PAZ03	Батак	PAZ	Батак			Батак	
PAZ04	Белово	PAZ			Белово	Белово	
PAZ06	Брацигово	PAZ	Брацигово			Брацигово	
PAZ08	Велинград	PAZ				Велинград	
PAZ14	Лесичово	PAZ	Лесичово			Лесичово	
PAZ19	Пазарджик	PAZ					Пазарджик
PAZ20	Панагюрище	PAZ					Панагюрище
PAZ21	Пещера	PAZ				Пещера	
PAZ24	Ракитово	PAZ				Ракитово	

PAZ29	Септември	PAZ						Септември
PAZ32	Стрелча	PAZ	Стрелча				Стрелча	
PDV01	Асеновград	PDV						Асеновград
PDV07	Брезово	PDV	Брезово					
PDV12	Калояново	PDV	Калояново					
PDV13	Карлово	PDV				Карлово		
PDV15	Лъки	PDV	Лъки				Лъки	
PDV17	Марица	PDV						Марица
PDV22	Пловдив	PDV			Пловдив			
PDV23	Първомай	PDV	Първомай					
PDV25	Раковски	PDV						Раковски
PDV26	Родопи	PDV	Родопи				Родопи	
PDV28	Садово	PDV						Садово
PDV33	Съединение	PDV	Съединение					
PDV37	Хисаря	PDV	Хисаря				Хисаря	
PDV39	Кричим	PDV						Кричим
PDV40	Перущица	PDV						Перущица
PDV41	Стамболийски	PDV						Стамболийски
PDV42	Куклен	PDV	Куклен				Куклен	
PDV	Сопот	PDV				Сопот		
SML02	Баните	SML	Баните				Баните	
SML05	Борино	SML	Борино	Борино			Борино	
SML09	Девин	SML	Девин	Девин			Девин	
SML10	Доспат	SML		Доспат			Доспат	
SML11	Златоград	SML		Златоград			Златоград	
SML16	Мадан	SML				Мадан	Мадан	
SML18	Неделино	SML					Неделино	
SML27	Рудозем	SML		Рудозем		Рудозем	Рудозем	
SML31	Смолян	SML		Смолян			Смолян	
SML38	Чепеларе	SML	Чепеларе				Чепеларе	
SZR04	Братя Даскалови	SZR	Братя Даскалови					
SZR07	Гълъбово	SZR				Гълъбово		
SZR12	Казанлък	SZR				Казанлък		
SZR22	Мъглиж	SZR	Мъглиж				Мъглиж	

SZR23	Опан	SZR	Опан				
SZR24	Павел баня	SZR	Павел баня				Павел баня
SZR27	Раднево	SZR				Раднево	
SZR31	Стара Загора	SZR			Стара Загора		
SZR36	Чирпан	SZR	Чирпан				
SZR37	Гурково	SZR	Гурково				Гурково
SZR38	Николаево	SZR	Николаево				

Приложение 4.1.1. Индикативна финансова таблица на "Регионален план за развитие на Южен централен район за планиране за периода 2007 – 2013 г.", съобразно предварителната рамка на Националната оперативна програма за регионално развитие

(хил.лв.)

Приоритет/Година	Общо финансиране	Национално финансиране				Частни организации	ЕС - съфинансиране	Международни институции
		Публични източници					ЕФРР	
		Общо	Републикански бюджет	Общински бюджети	Обществени и държавни фондове			
1	2	3	4	5	5	7	8	9
ОБЩО	1025000	308900	223500	59500	17000	8900	700000	16100
2007	66665	19540	13950	3925	950	715	43925	3200
2008	119930	35880	25725	7125	1800	1230	80850	3200
2009	208975	62050	45025	12000	3200	1825	140525	6400
2010	302650	91575	66925	17700	4850	2100	208775	2300
2011	125290	38190	27400	7150	2350	1290	86100	1000
2012	109365	33590	24050	6425	2000	1115	75775	0
2013	92125	28075	20425	5175	1850	625	64050	0
ПРИОРИТЕТ 1. Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика и производителността на труда	27400	8900	6000	1500	0	1400	17500	1000
2007	2840	890	600	150	0	140	1750	200
2008	5480	1780	1200	300	0	280	3500	200
2009	7000	2225	1500	375	0	350	4375	400
2010	6800	2225	1500	375	0	350	4375	200
2011	2640	890	600	150	0	140	1750	0

2012	2640	890	600	150	0	140	1750	0
2013	0	0	0	0	0	0	0	0
ПРИОРИТЕТ 2. Развитие и модернизация на инфраструктурата и селищната мрежа в ЮЦР	688000	206000	154000	40000	10000	2000	476000	6000
2007	35100	10300	7700	2000	500	100	23800	1000
2008	69200	20600	15400	4000	1000	200	47600	1000
2009	139400	41200	30800	8000	2000	400	95200	3000
2010	239700	72100	53900	14000	3500	700	166600	1000
2011	68200	20600	15400	4000	1000	200	47600	
2012	68200	20600	15400	4000	1000	200	47600	
2013	68200	20600	15400	4000	1000	200	47600	
ПРИОРИТЕТ 3. Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР	90100	26500	20500	4000	1000	1000	59500	4100
2007	9600	2650	2050	400	100	100	5950	1000
2008	13900	3975	3075	600	150	150	8925	1000
2009	23500	6625	5125	1000	250	250	14875	2000
2010	13000	3975	3075	600	150	150	8925	100
2011	17200	5300	4100	800	200	200	11900	
2012	8600	2650	2050	400	100	100	5950	
2013	4300	1325	1025	200	50	50	2975	
ПРИОРИТЕТ 4. Опазване и устойчиво ползване на природното и културното наследство	100500	30000	20000	3500	5000	1500	66500	4000
2007	5325	1500	1000	175	250	75	3325	500
2008	10150	3000	2000	350	500	150	6650	500
2009	15475	4500	3000	525	750	225	9975	1000
2010	20300	6000	4000	700	1000	300	13300	1000
2011	20300	6000	4000	700	1000	300	13300	1000
2012	14475	4500	3000	525	750	225	9975	

2013	14475	4500	3000	525	750	225	9975	
ПРИОРИТЕТ 5. Развитие на икономика, основана на местните ресурси	104000	33000	20000	9000	1000	3000	70000	1000
2007	10800	3300	2000	900	100	300	7000	500
2008	15950	4950	3000	1350	150	450	10500	500
2009	20600	6600	4000	1800	200	600	14000	
2010	20600	6600	4000	1800	200	600	14000	
2011	15450	4950	3000	1350	150	450	10500	
2012	15450	4950	3000	1350	150	450	10500	
2013	5150	1650	1000	450	50	150	3500	
ПРИОРИТЕТ 6: Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие	15000	4500	3000	1500	0	0	10500	0
2007	3000	900	600	300	0	0	2100	0
2008	5250	1575	1050	525	0	0	3675	0
2009	3000	900	600	300	0	0	2100	0
2010	2250	675	450	225	0	0	1575	0
2011	1500	450	300	150	0	0	1050	0
2012	0	0	0	0	0	0	0	0
2013	0	0	0	0	0	0	0	0

Приложение 5.2.1.

**ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ ЗА МОНИТОРИНГ НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ**

Приоритет	Мярка	Индикатори
Повишаване конкурентноспособността на регионалната икономика, базирана на знанието	Развитие на изследователската дейност, техническото развитие и иновациите	<ul style="list-style-type: none"> • Брой на новосъздадените центрове за изследвания, технологии и иновации • Брой на пазарно ориентирани изследователски проекти, получили помощ • Повишаване на броя на заетите научно-изследователски кадри (брой и % от общия брой на заетите кадри от тази сфера, мъже/жени) • Брой на получените патенти от разработените иновации
	Изграждане на бизнес мрежи и кълъстери	<ul style="list-style-type: none"> • Брой на създадените регионални кълъстери и мрежи • Брой на фирмите, участващи в регионални кълъстери
	Подобряване на достъпа и развитието ИКТ в областта на публичните услуги и бизнеса.	<ul style="list-style-type: none"> • Брой на изградени технопаркове и бизнесинкубатори, получили подкрепа • Брой на фирмите, разположени в технопарковете и бизнесинкубаторите • Размер на инвестициите за развитие на технопаркове и техноинкубатори и регионални центрове за изследвания и технологии (% от общите инвестиции)
	Повишаване на достъпа и изграждане на регионална и местна бизнес инфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> • Брой на изградени индустриални паркове • Брой на фирмите, разположени в индустриалните пазкове • Брой подкрепени сдружения на бизнеса
Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР	Развитие и модернизация на регионалната и местната транспортна инфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> • Дължина (в километри) на изградени или подобрени пътища – II, III и общински пътища (% от мрежата, която е завършена) • Степен на завършване на мрежата (%) • Дължина на подобрената железопътна инфраструктура, в т.ч. на територията на индустриалните зони в изявени икономически центрове • % на населението с подобрен транспортен достъп

	<p>Развитие на техническата инфраструктура – В и К мрежи, енергийни мрежи, третиране на отпадъците</p>	<ul style="list-style-type: none"> • % на домакинствата / стопанските предприятия, обслужвани от новите / подобрени системи за водоснабдяване • Брой на дните с нарушено водоснабдяване (на 1000 домакинства) • Мощности за събиране на отпадъците и/или рециклиране - % увеличение (т) • Брой на изградени ГПСОВ • % отпадни води, подложени на първично пречистване • % отпадни води, подложени на вторично пречистване
	<p>Развитие на техническата инфраструктура – теле и компютърни комуникации (ИКТ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • % от населението ползващо ширококолов достъп • Брой публични услуги предоставяни по електронен път • Брой обществени места за ширококолов достъп
	<p>Развитие на устойчива градска среда</p>	<ul style="list-style-type: none"> • % възстановени зелени зони в градовете • км. изградена нова улична мрежа • км. реновирана улична мрежа • % на покритие на населените места с осветителни мрежи • дка, облагородени междублокови пространства
<p>Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР</p>	<p>Повишаване привлекателността на ЮЦР чрез инвестиции в образованието</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Брой на служителите, участващи в програмите за обучение (тип, продължителност) • Брой на МСП, получаващи финансова помощ за обучение (мащаб, тип, продължителност) • Брой съвместни проекти между работодатели и студенти • Брой нови учебни програми, ориентирани към регионални и местни пазари на труда • Брой регионални информационни системи и мрежи за професионално насочване и информация • Брой на компютрите на 100 ученици в училищата • Брой на Интернет места на 100 ученици в училищата • Брой на компютрите на 100 студенти във висшите училища • Брой на Интернет места на 100 студенти във висшите училища

	Подобряване на здравните услуги, допринасящи за развитието на регионите	<ul style="list-style-type: none"> • Вложени нови инвестиции, свързани с развитието на здравеопазването • Брой нови здравни услуги на регионално и местно ниво • Брой на населението, получило нов достъп до здравни услуги
	Подкрепа за приобщаване към пазара на труда на работната сила от изостаналите в икономическото си развитие области и общини	<ul style="list-style-type: none"> • Брой, относителен дял и индекси на изменение на броя на лицата, преминали през обучение за предприемачество, усъвършенстване на притежаваната квалификация, обучение за ключови знания и умения • Проведени активни мерки на регионалните и местните пазари на труда, в т.ч. за групи в неравностойно положение • Брой осигурени места за квалификации на регионално и местно ниво, в т.ч. за групи в неравностойно положение • Предприети и организирани квалификационни курсове на регионално и местно ниво, в т.ч. за групи в неравностойно положение • Предоставени консултации и съвети на регионално и местно ниво, в т.ч. за групи в неравностойно положение • Брой новоразкрити работни места на регионално и местно ниво
	Социални грижи и услуги	<ul style="list-style-type: none"> • Брой социални услуги, предоставяни от НПО и частни фирми • Брой новоизградени приюти за бездомни • Брой ремонтирани и обзаведени домове за възрастни хора • Брой общински програми за достъпна архитектурна среда • Брой дневни домове за хора с увреждания
Опазване, възстановяване и устойчиво ползване на природното и културното наследство	Укрепване на мрежата от защитени територии и места от Европейската мрежа „Натура 2000“	<ul style="list-style-type: none"> • % защитени територии • Брой планове за управление на обектите от НЕМ • Брой програми за привличане на обществеността • Изградена система за мониторинг на въздействието
	Премахване на последиците от индустриални замърсявания и ограничаването им	<ul style="list-style-type: none"> • % на ликвидирани индустриални замърсявания • Брой на разработените устройствени схеми и планове за районите с еколог. проблеми

	Популяризиране и социализиране на природното и културното наследство	<ul style="list-style-type: none"> • Брой природни и културни обекти, получили подкрепа за опазване и експониране • Площ на съхранените и експонирани природни и културни обекти • Брой културни и природни обекти включени в туристически пакети • Брой изградени посетителски центрове
	Развитие на културните индустрии	<ul style="list-style-type: none"> • брой фестивали провеждащи се ежегодно в района • брой възстановени художествени занаяти • брой стартирали малки занаятчийски фирми • брой експонирани културни и етнографски комплекси
	Превръщане на местните културни институти в съвременни духовни центрове	<ul style="list-style-type: none"> • брой реализирани публично-частни партньорства • брой изградени периферни музеи • брой извършени промоции • % на въведени информационни технологии в библиотеките и читалищата
Развитие на икономика, основана на местните ресурси	Развитие на туризма	<ul style="list-style-type: none"> • брой на местата за настаняване • брой заети в сектора на туризма • брой нови туристически обекти • инвестиции в млн. лв. в сектора на туризма
	Развитие на модерно селско и горско стопанство	<ul style="list-style-type: none"> • брой сертифицирани горски продукти • % на увеличение на доходите на земеделските производители • % на комасирани земеделски земи • % произведена екологична продукция
	Развитие на съответстваща на местните ресурси преработваща промишленост	<ul style="list-style-type: none"> • % подпомогнати фирми • Брой въведени нови управленски и технологични системи • степен на преработване на добиваните в района суровини за преработващата промишленост %
Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие	Подобряване на местния капацитет за въздействие върху развитието на региона	<ul style="list-style-type: none"> • Брой проекти, получили техническа помощ за подготовката им • Брой преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти, финансов контрол • Брой разработени регионални информационни системи за осигуряване на процеса на управление • Брой разработени системи за мониторинг за изпълнение на регионалните и местните планови и програмни документи

	<p>Подкрепа на инициативи за регионално и местно развитие</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Брой финансирани проекти от областните грантови схеми</i> • <i>Брой на бенефициентите на финансираните проекти</i> • <i>Брой разработени междуобщински проекти</i> • <i>Брой финансирани съвместни проекти между областната администрация, общинската администрация, частния сектор и неправителствения сектор</i> • <i>Брой на преминалите обучение по разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие</i>
	<p>Развитие на трансграничното сътрудничество</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Брой на проектите за трансгранично сътрудничество • Относителен дял на общините, включени в проекти за ТГС • Брой на бенефициентите • Относителен дял на целевото население, повлияно от проекти за трансгранично сътрудничество • Брой на преминалите обучение за подкрепа на нови подходи за управление на регионално и местно развитие, в т.ч. за иновации, регионални кълъстери, трансгранично сътрудничество • Брой внедрени добри практики на управленски подходи за регионално и местно развитие